
UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta sociálních věd

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2010

Tomáš Burda

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Teritoriální studia - Evropská studia

**Proměny strategických kultur Irska a Švédska v
kontextu Evropské bezpečnostní a obranné politiky
aneb aktivismus a jeho limity**

Autor práce: Tomáš Burda
Vedoucí práce: prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc.
Konzultant: Mgr. Tomáš Weiss, M.A.

Prohlášení

Prohlašuji, že předkládanou diplomovou práci na téma „Proměny strategických kultur Irska a Švédska v kontextu Evropské bezpečnostní a obranné politiky aneb aktivismus a jeho limity“ jsem vypracoval samostatně a použil jen prameny a literaturu uvedené v příloženém seznamu literatury. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repositáři Univerzity Karlovy a v souladu s autorským právem používána ke studijním účelům.

Anotace

Diplomová práce se zabývá účastí Irska a Švédska ve vojenské dimenzi Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP), přičemž se zaměřuje na pozorovatelné změny v národních strategických kulturách uvedených států. Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit, zda Irsko a Švédsko, jejichž specifičnost spočívá v dlouhé historii neutrality a v nízkém stupni aktivismu při používání ozbrojené síly, začaly sledovat aktivnější bezpečnostní a obrannou politiku. Závěry této instrumentální případové studie, využívající metodu nejméně pravděpodobného případu, mají dále ověřit obecnou platnost teze formulované Christophem O. Meyerem, podle níž strategické kultury států podílejících se na EBOP společně směřují k většímu aktivismu.

S využitím konceptuálního rámce navrženého Meyerem diplomová práce analyzuje modifikace strategických norem, které představují nejstabilnější složky strategické kultury každého státu. Zkoumané normy zahrnují preferovaný způsob bezpečnostní a obranné spolupráce, akceptovatelné cíle použití síly a požadavky na vnitrostátní i mezinárodní autorizaci. Práce vychází z předpokladu, že převládající strategické normy zastávané příslušnými irskými a švédskými vrcholnými představiteli mají zásadní vliv na bezpečnostní a obrannou politiku států. Normativní změny diplomová práce vyvozuje z reakcí uvedených států na ty iniciativy EBOP, které se přímo dotýkají příslušných strategických norem, a z podílu daných zemí na nich. K nim konkrétně řadí koncept bojových skupin, klauzuli vzájemné obrany a operace Evropské unie k prosazení míru.

Klíčová slova

Neutralita, vojenská neúčastněnost, Irsko, Švédsko, strategická kultura, strategické normy, Evropská bezpečnostní a obranná politika, institucionální socializace, užší obranná spolupráce, bojové skupiny, vojenské řešení krizí

Annotation

The diploma thesis “Changes in Irish and Swedish Strategic Cultures in the Context of ESDP” deals with Ireland’s and Sweden’s involvement in the military dimension of the European Security and Defence Policy (ESDP) focusing on observable changes in national strategic cultures of the states mentioned. The primary aim of the thesis is to find out whether Ireland and Sweden, specific for their long history of neutrality and low level of activism in the use of force, has become more active in pursuit of their security and defence policies. Moreover, findings of this instrumental case study, which uses the method of the least probable case, are supposed to verify a general thesis formulated by Christoph O. Meyer that strategic cultures of states participating in the ESDP are heading towards greater activism.

Applying the conceptual framework proposed by Meyer, the thesis analyses modifications in strategic norms representing the most persistent components of each national strategic culture. The norms explored include preferred mode of security and defence cooperation, acceptable goals for the use of force and requirements for domestic and international authorization. The thesis presumes that dominant strategic norms shared by relevant Irish and Swedish decision makers have a major influence on security and defence policy pursued by the states. Normative changes are deduced from the countries’ reactions to and engagement in ESDP initiatives that directly affect particular strategic norms, namely the Battlegroup concept, the mutual defence clause and peace enforcement operations conducted by the European Union.

Keywords

Neutrality, military non-alignment, Ireland, Sweden, strategic culture, strategic norms, European security and defence policy, institutional socialization, closer defence cooperation, Battlegroups, military crisis management

Poděkování

Chtěl bych vyjádřit úctu a poděkování svému konzultantovi Mgr. Tomáši Weissovi a vedoucí diplomové práce Prof. Lence Rovné za jejich odborné připomínky, rady a náměty, jež mi významným způsobem pomohly k dokončení této práce.

Dále bych na tomto místě rád poděkoval také svojí matce a babičce za dlouholetou a neochvějnou podporu, kterou mi poskytly při mém studiu i při psaní diplomové práce.

Velký dík patří rovněž Ing. Pavlu Štenglovi za zformátování práce.

Obsah

1	Úvod	1
2	Teoretická část	7
2.1	<i>Koncept strategické kultury a evropský integrační proces.....</i>	7
2.1.1	Strategická kultura a její význam	7
2.1.2	Vliv Evropské bezpečnostní a obranné politiky na národní strategické kultury.....	13
2.2	<i>Charakteristika Evropské bezpečnostní a obranné politiky</i>	20
2.2.1	Ustavení EBOP a její ambice	21
2.2.2	Charakter EBOP a její institucionální struktura.....	24
2.2.3	Vojenské schopnosti a jejich úkoly	29
3	Výzkumná otázka a metodologie	35
4	Empirická část.....	42
4.1	<i>Počátky neutrality ve Švédsku a Irsku.....</i>	43
4.2	<i>Normativní obsah švédské a irské neutrality a jeho proměny.....</i>	46
4.2.1	Preferovaný způsob obranné a bezpečnostní spolupráce	48
4.2.2	Akceptovatelné cíle použití síly.....	65
4.2.3	Podmínky mezinárodní a vnitrostátní autorizace.....	83
5	Diskuse	94
6	Závěr	102
	Teze.....	105
	Summary	112
	Použitá literatura.....	116
	Seznam příloh	126

1 Úvod

Tématem mé diplomové práce je modifikace strategických kultur Irska a Švédska v souvislosti se zapojením těchto zemí do Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP), jež od konce devadesátých let prošla poměrně dynamickým vývojem.

Zaměření na strategickou kulturu souvisí s jejím zásadním vlivem na rozhodování aktérů o použití ozbrojené síly a tím i na podobu bezpečnostní a obranné politiky, kterou státy jakožto klíčoví aktéři sledují. Výběr Irska a Švédska pramení jednak z mého zájmu o vztah uvedených zemí k evropské integraci a především z faktu, že vzhledem ke své dlouhé tradici neutrality se obě země vyznačují specifickým charakterem bezpečnostní a obranné politiky. Tato specifičnost se přitom nejviditelněji projevuje konsistentním odmítáním účasti ve vojenských aliancích a tedy i garancí vzájemné obrany.

Diplomová práce má charakter instrumentální případové studie. Analýzou podílu Irska a Švédska na iniciativách EBOP se práce především snaží zodpovědět otázku, zda strategické kultury těchto zemí skutečně směřují k většímu aktivismu, jak předpovídá Christoph O. Meyer ve své tezi o konvergenci strategických kultur států účastnících se EBOP (Meyer 2005 a 2006). Jelikož lze Irsko i Švédsko vzhledem k dlouhé historii jejich neutrality považovat z hlediska předpokládané aktivizace za nejméně pravděpodobné případy, mohou poznatky týkající se vývoje strategických kultur těchto zemí významně přispět i k ověření obecné platnosti Meyerovy teze.

Z důvodu snazší empirické aplikace značně širokého konceptu strategické kultury práce sdílí Meyerův přístup a v rámci kultury se zaměřuje pouze na její nejodolnější a nejvíce zakořeněné aspekty, jimiž jsou takzvané strategické normy. Práce rovněž navazuje na Meyerovu typologii norem, k nimž řadí preferovaný způsob bezpečnostní a obranné spolupráce, akceptovatelné cíle použití síly, podmínky vnitrostátní i mezinárodní autorizace a způsob použití síly. Z těchto norem se studie zabývá pouze těmi, u nichž Meyer predikuje viditelnější konvergenci v podobě aktivizace, tedy preferovaným způsobem spolupráce, akceptovatelnými cíli použití síly a prahem vnitrostátní i mezinárodní autorizace.

U výše uvedených strategických norem diplomová práce testuje Meyerovy dílčí hypotézy ohledně posunu směrem k vyššímu stupni aktivismu. V rámci preferovaného způsobu spolupráce má dle Meyera u států s neutrálními strategickými kulturami dojít k odklonu od striktně pojaté neutrality respektive k její reinterpetaci a zároveň k rostoucí

podpoře Evropské unie jakožto vhodného rámce bezpečnostní a obranné spolupráce. Očekávané změny v akceptovatelných cílech použití síly se mají projevit posunem od úzkého zaměření na teritoriální obranu k zahraničním intervencím s humanitárními motivy. U podmínek vnitrostátní a mezinárodní autorizace příslušná hypotéza predikuje tendence ke snížení prahu vnitrostátní autorizace doprovázené upevněním požadavků na mezinárodní autorizaci.

Vzhledem k faktu, že Evropská bezpečnostní a obranná politika zahrnuje množství různých aspektů, tato studie analyzuje pouze reakce Irska a Švédska na klíčové aspekty EBOP, jež spadají do vojenské dimenze této politiky a bezprostředně se dotýkají zkoumaných strategických norem. K těmto aspektům jsou řazeny užší obranná spolupráce zahrnující i závazek vzájemné obrany, koncept bojových skupin EU a zahraniční vojenské operace k řešení krizí.

Samotná práce se skládá ze čtyř hlavních částí, z nichž teoretická a empirická část jsou dále členěny do dílčích kapitol. Teoretická část zahrnuje dvě kapitoly. Úvodní kapitola této části pojednává o konceptu strategické kultury a také o úzkém spojení mezi strategickou kulturou a chováním států respektive jejich bezpečnostní a obrannou politikou. Počáteční kapitola se následně zabývá aplikací konceptu strategické kultury na evropský integrační proces, přesněji řečeno vlivem kooperace ve sféře bezpečnosti a obrany probíhající v rámci EBOP na strategické kultury členských států. Následující kapitola nabízí charakteristiku Evropské bezpečnostní a obranné politiky. Nejprve se zabývá se motivy, které vedly k ustavení této politiky a popisuje i její ambice. Dále přibližuje mezivládní charakter této politiky i její institucionální strukturu. V rámci kapitoly o EBOP se práce věnuje procesu vytváření vojenských schopností Evropské unie a jejich úkolům.

Druhá část obsahuje výzkumnou otázku a přibližuje metodologii, kterou tato diplomová práce aplikuje. Mimo jiné podrobněji vysvětluje, proč lze právě vybrané státy z hlediska aktivizace strategických kultur považovat za nejméně pravděpodobné případy, a vysvětluje souvislost vybraných aspektů EBOP s analyzovanými strategickými normami.

Třetí, empirická část, se skládá ze dvou kapitol a konkrétně mapuje vývoj strategických kultur Irska a Švédska. Úvodní kapitola se věnuje vzniku švédské a irské neutrality, zatímco kapitola následující se věnuje jejímu normativnímu obsahu. Kapitola pojednávající o normativním obsahu je rozčleněna do tří podkapitol podle jednotlivých strategických norem, tj. preferovaného způsobu spolupráce, akceptovatelných cílů použití síly a podmínek vnitrostátní i mezinárodní autorizace. Každá podkapitola nejprve přibližuje původní podobu dané normy vyplývající ze striktní interpretace neutrality a poté

prostřednictvím podílu obou států na relevantních iniciativách EBOP zjišťuje, zda u příslušných norem nastaly viditelnější posuny směrem k většímu aktivismu. Analyzované relevantní iniciativy v této práci představují klauzule vzájemné obrany, Severská bojová skupina, operace Artemis a EUFOR Tchad/RCA, irský návrh zákona o mezinárodních mírových misích, jež bezprostředně souvisel s operací Concordia, a zpráva švédské parlamentní Komise pro obranu.

Diskuse, jež představuje poslední část práce, následně shrnuje klíčové poznatky o rozsahu aktivizace v rámci jednotlivých strategických norem, získané pomocí analýzy výše uvedených relevantních iniciativ EBOP. Zhodnocuje platnost Meyerových dílčích hypotéz a celé teze o směřování strategických kultur států podílejících se na EBOP k většímu aktivismu. Konečně vyslovuje závěry týkající se možného vlivu jiných faktorů než EBOP na vývoj zkoumaných strategických norem, konkrétně změny ve vnímání bezpečnostních hrozeb a medializace ozbrojených konfliktů odehrávajících se za hranicemi Evropské unie.

Teoretická část věnovaná konceptu strategické kultury a charakteristice evropské bezpečnostní obranné politiky čerpá především ze sekundárních zdrojů. Pojetí strategické kultury zastávaná představiteli dvou hlavních skupin teoretiků představuje článek Alastaira Iaina Johnstona nazvaný *Thinking about Strategic Culture* a článek Colina S. Graye s názvem *Strategic culture as context: the first generation of theory strikes back*. Dosud nejpropracovanější koncept strategické kultury, z něhož tato práce především vychází, vytvořil Christoph O. Meyer ve svém článku *Convergence Towards a European Strategic Culture? A Constructivist Framework for Explaining Changing Norms*.

Poznatky týkající se vlivu Evropské bezpečnostní a obranné politiky na strategické kultury členských států obsahuje článek Paula Cornishe a Geoffreyho Edwardse *Beyond the EU/NATO Dichotomy: The Beginnings of a European Strategic Culture*. O dopadech procesů sociálního učení probíhajících ve strukturách EBOP na nejstabilnější aspekty národních strategických kultur pojednává studie Christopa Meyera, jež vyšla knižně pod názvem *The Quest for a European Strategic Culture: Transformation and Persistence of National Security Cultures in the UK, Germany, France and Poland*. Právě na Meyerovy dílčí hypotézy a obecnou tezi týkající se směřování strategických kultur členských zemí Evropské unie tato diplomová práce ve své empirické části navazuje.

Hlavní sekundární zdroje zabývající se vznikem a fungováním Evropské bezpečnostní a obranné politiky představují kniha Jolyona Howortha nazvaná *Security and Defence Policy in the European Union* a sborník *EU Security and Defence Policy. The first five years (1999 – 2004)* editovaný Nicole Gnesottovou, který vydal Institute for Security Studies. Howorthova

publikace a sborník *EU Security and Defence Policy* podrobně popisují rovněž institucionální strukturu EBOP a proces vytváření vojenských schopností Evropské unie. Tomuto procesu se věnuje i dokument Gerrarda Quilla pojmenovaný *The European Security and Defence Policy: from the Helsinki Headline Goal to the EU Battlegroups*.

Empirická část práce využívá vedle sekundárních zdrojů i četné zdroje primární. Počátkům neutrality a principům politiky neutrality praktikované v době studené války se ve švédském případě věnuje zejména publikace Christine Agiusové nazvaná *The social construction of Swedish neutrality: challenges to Swedish identity and sovereignty* a příslušné pasáže knihy Pernille Riekerové nazvané *Europeanization of national security identity: the EU and the changing security identities of the Nordic states*. V případě Irska se stejnou problematikou zabývají díla Patricka Keatinga *A Singular Stance. Irish Neutrality in the 1980s, Unneutral Ireland. An Ambivalent and Unique Security Policy* od Trevora C. Salmona a *Ireland, Neutrality and European Security Integration* z pera Róisín Dohertyové. Publikace zaměřené na Irsko zároveň poskytují vhodné srovnání se švédskou variantou neutrality. Podrobnou analýzu irské verze aktivní neutrality projevující se angažovaností na mezinárodních operacích k udržení míru nabízí Katsumi Ishizuka ve své studii *Ireland and international peacekeeping operations 1960 – 2000: a study of Irish motivation*.

Ze sekundárních zdrojů o reakcích Irska a Švédska na užší obrannou spolupráci zahrnující garance vzájemné obrany pojednávají zprávy věnované postojům daných zemí ke Společné zahraniční a bezpečnostní politice. Postoj Irska shrnuje zpráva *CFSP Watch 2003. National report Ireland* od Yvonne Campellové a Bena Tonry, postoj Švédska popisuje zpráva *CFSP Watch 2003. National report Sweden* od Gunilly Herolfové. Stanoviskem Irska k uvedené iniciativě se dále zabývá článek Nicholase Reese *Ireland's Foreign Relations in 2003*, švédskému pohledu se věnuje Teija Tiilikainenová v kapitole *The Nordic countries and the EU-NATO relationship* sborníku *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy* editovaného Alyson Bailesovou, Gunillou Herolfovou a Bengtem Sundeliusem. Příslušné primární zdroje představují oficiální dokumenty předložené reprezentanty uvedených států v Konventu o budoucnosti Evropy a na příslušné mezivládní konferenci.

Podrobné informace o ustavení a složení Severské bojové skupiny ze sekundárních zdrojů poskytuje studie Jana Joela Anderssona nazvaná *Armed and Ready? The EU Battlegroup Concept and Nordic Battlegroup*. Angažovanosti Švédska v této bojové skupině a její roli při transformaci ozbrojených sil se věnují Wade Jacoby a Christopher Jones ve svém článku *The EU Battle Groups in Sweden and the Czech Republic: What National Defense*

Reforms Tell Us about European Rapid Reaction Capabilities, který líčí i roli dané Severské bojové skupiny v připravované vojenské intervenci Evropské unie v Čadu. Okolnostem zapojení Irska do dané bojové skupiny se detailně věnuje Tanya Colcloughová ve studii *The Role of Neutrality on Irish Defence Policy Decisions: EU a Time for Change*. Této problematice se dotýkají i odborné články Nicholase Reese nazvané *Ireland's Foreign Relations in 2005* a *Ireland's Foreign Relations in 2006*. Hlavní primární zdroje představují informační dokumenty švédského ministerstva obrany, deklarační o ustavení Severské bojové skupiny a novela irského zákona o obraně z roku 2006.

Podrobné informace o vojenské operaci Artemis včetně angažovanosti Švédska ze sekundárních zdrojů poskytuje článek Ståle Ulriksena, Catriony Gourlayové a Catriony Maceové s názvem *Operation Artemis: The Shape of Things to Come ?* publikovaný v časopise *International Peacekeeping*. Další poznatky o této misi doplňuje kapitola *Operation Artemis in Bunia, DRC: a test case for the EU?* dokumentu Fernandy Fariové *Crisis management in sub-Saharan Africa. The role of the European Union* spolu se studií Damiena Hellyho nazvanou *Operation Artemis (RD Congo)* ve sborníku *European Security and Defence Policy: the first ten years (1999 – 2009)*, který editovali Giovanni Grevi, Damien Helly a Daniel Keohane a jenž vydal Institute for Security Studies.

O účasti ozbrojených sil Irska i Švédska v operaci EUFOR Tchad/RCA pojednává studie Damiena Hellyho *EUFOR Tchad/RCA* ve sborníku *European Security and Defence Policy: the first ten years (1999 – 2009)*. Misí EUFOR se zabývá i článek Gorma Ryeho Olsena s názvem *The EU and Military Conflict Management in Africa: For the Good of Africa or Europe?* a již zmíněný článek Wadea Jacobyho a Christophera Jonese pojmenovaný *The EU Battle Groups in Sweden and the Czech Republic: What National Defense Reforms Tell Us about European Rapid Reaction Capabilities*. Použité primární zdroje týkající se výše uvedených misí zahrnují rezoluce Rady bezpečnosti OSN, společná rozhodnutí a společné akce Rady EU, příslušné články v denících *Helsingin Sanomat*, *Irish Times* a *Irish Examiner* spolu s informačními materiály Evropské unie.

Celkovým kontextem vojenské operace Concordia, jíž se Irsko z důvodu platných právních omezení nemohlo účastnit, se ze sekundárních zdrojů zabývá článek Catriony Maceové s názvem *Operation Concordia: developing a 'European' approach to crisis management?* publikovaný v časopise *International Peacekeeping*, studie Evy Grossové nazvaná *Operation Concordia (fYROM)* ve sborníku *European Security and Defence Policy: the first ten years (1999 – 2009)* a část kapitoly Gustava Lindstroma ve sborníku *EU Security and Defence Policy. The first five years (1999 – 2004)* věnované operacím EBOP. Irské

angažovanosti na řešení konfliktu v Makedonii v rámci OSN před zahájením mise Concordia se podrobně věnuje John Doyle ve svém článku *Irish Diplomacy on the UN Security Council 2001-2: Foreign Policy-making in the Light of Day*. Podílu švédska na řešení tohoto konfliktu se ve své diplomové práci dotýká Fredrick Lee-Ohlsson. Z primárních zdrojů s misí Concordia souvisí rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 1371, příslušné společné rozhodnutí a společná akce Rady EU.

Příčinami neúčasti Irska v operaci Concordia se ze sekundárních zdrojů zabývají Nicholas Rees v článku *Ireland's Foreign Relations in 2003* a částečně i zpráva *CFSP Watch 2004 – Ireland* předložená Hugem Bradym, Yvonne Campbellovou a Benem Tonrou. Problematice irské neúčasti a následnému návrhu zákona o mezinárodních mírových misích z roku 2003 se z primárních zdrojů věnují veřejná prohlášení představitelů politické strany Fine Gael dostupné na webových stránkách www.finegael.ie a příslušné články z archívu irského deníku *Irish Times*. Ze sekundárních zdrojů se švédským návrhem na snížení prahu vnitrostátní i mezinárodní autorizace částečně zabývá Pernille Riekerová v knize *Europeanization of national security identity: the EU and the changing security identities of the Nordic states*. Hlavní primární zdroj v případě Švédska představuje samotná zpráva parlamentní Komise pro obranu z roku 2001 nazvaná *Nebezpečí překračující hranice – společná bezpečnost*.

2 Teoretická část

2.1 Koncept strategické kultury a evropský integrační proces

2.1.1 Strategická kultura a její význam

Přestože se strategická kultura v posledním desetiletí zařadila mezi zvláště oblíbená témata odborných diskusí v sociálních vědách (především v mezinárodních vztazích a bezpečnostních studiích), z hlediska teorie a zejména metodologie představuje nadále oblast do značné míry neprobádanou a tudíž velmi vhodnou pro další výzkum. Colin Gray, jeden z předních teoretiků strategické kultury, v této souvislosti prohlašuje, že téměř každou vědeckou práci o strategické kultuře lze pro její ojedinělost považovat za významnou (Gray 1999: 51).

Navzdory intenzivnímu vědeckému zájmu o tuto problematiku totiž dosud neexistuje ani minimální definice strategické kultury. Absence všeobecně uznávaného vymezení objektu výzkumu úzce souvisí s faktem, že se jednotlivé skupiny badatelů rozcházejí ve svém pojetí vztahu strategické kultury ke strategickému chování.¹ Rozdílné přístupy jsou patrné zejména u představitelů takzvané první a třetí generace teoretiků.²

První generace, reprezentovaná především Colinem Grayem, strategickou kulturu považuje za kontext, v němž se strategické chování odehrává, a zároveň za nedílnou součást tohoto chování (Gray 1999: 50). Podle Graye se kultura a chování v realitě vždy prolínají, jelikož aktéři zodpovědní za strategické chování přirozeně podléhají vlivu strategické kultury,

¹ Strategické chování Gray definuje jako „chování týkající se použití síly či hrozby jejího použití za politickým účelem“ (Gray 1999: 50).

² Postulát tří generací teoretiků strategické kultury formuloval Alastair Ian Johnston. První generace, jež nastoupila na počátku 80. let, se pomocí strategické kultury nejprve snažila vysvětlit rozdíly v jaderných strategiích obou supervelmocí. Od skončení studené války však vyznává širší pojetí strategie neomezující se pouze na jadernou dimenzi. Druhá generace se objevila v polovině 80. let a strategickou kulturu prezentuje jako nástroj, který vládnoucí skupiny při strategickém rozhodování využívají k prosazení svých vlastních zájmů. Třetí generace se představila v 90. letech a zaměřuje se na empirickou aplikaci konceptu strategické kultury, jež má umožnit formulovat obecné závěry týkající se strategické kultury a jejího dopadu na chování států v mezinárodním systému. Tato generace, v souladu se svým pozitivistickým zaměřením, usiluje o vytvoření falzifikovatelné teorie strategické kultury, podpořené zpracovanou metodologií, jež by představovala alternativu neorealismu (podrobnější charakteristika přístupů jednotlivých generací viz Johnston 1995: 36-43).

k níž patří a jež je utváří, což se ve strategickém chování nevyhnutelně odráží. Gray tedy strategické chování považuje za projev všudypřítomné kultury (Gray 1999: 52, 59). Možnost existence chování naprosto nezávislého na daném kulturním kontextu Grayovo značně deterministické pojetí prakticky vylučuje (Gray 1999: 62).

Úzká vazba chování na kulturu se promítá i v Grayově definici, jež má blízko pojetí zastávanému autorem pojmu strategická kultura a průkopníkem jejího studia Jackem Snyderem. V Grayově vymezení strategická kultura „zahrnuje přetrvávající (i když ne neměnné) sociálně přenášené představy, postoje, tradice, způsoby myšlení a preferované způsoby jednání, které jsou více či méně specifické pro konkrétní geograficky vymezené bezpečnostní společenství,³ které nezbytně má jedinečnou historickou zkušenost“ (Gray 1999: 51). Takové pojetí, zdůrazňující neoddělitelnost kultury a chování, nepřipouští kauzální vztah mezi oběma jevy, neboť kulturu nelze považovat za příčinu chování, je-li v něm zároveň přítomna. Hranice mezi příčinou a následkem, kterou kauzalita vyžaduje, se u Graye zcela stírá (Gray 1999: 56).

Význam konceptu strategické kultury Gray spatřuje v tom, že má badatelům pomoci porozumět současnému chování konkrétních subjektů. Přínos uvedeného konceptu pro formulaci obecných predikcí týkajících se dopadu kultury na chování však zpochybňuje. Upozorňuje, že aktéři mohou v některých případech jednat pod vlivem jiných faktorů a strategické chování tak může ocitnout v rozporu s převládající kulturou (Gray 1999: 56, 62).

Třetí generace, k níž se řadí Alastair Ian Johnston, ve strategické kultuře vidí příčinu chování aktérů. Její pozitivistické zaměření se projevuje striktním oddělením kultury od chování, bez něhož by nebylo možné prokázat kauzální vztah mezi oběma jevy, který se tato generace snaží prokázat. Reprezentanti této generace proto chování ze svých definic strategické kultury záměrně vypouštějí (Johnston 1995: 41).

Johnston strategickou kulturu, na rozdíl od Graye, redukuje na omezený, hierarchicky uspořádaný soubor strategických preferencí, který je u objektů analýzy (relevantních textů, dokumentů a doktrín) konsistentní a přetrvává v čase. Vychází z Geertze a kulturu definuje jako „systém symbolů (např. argumentačních struktur, jazyků, analogií, metafor), který vytváří všudypřítomné a dlouhodobé strategické preference tím, že formuluje koncepty týkající se role a efektivnosti vojenské síly v mezistátních politických otázkách a zdobí tyto

³ Koncept bezpečnostního společenství vytvořil koncem 50. let český politolog německého původu Karl W. Deutsch. Toto společenství se vyznačuje tím, že jeho členové ve vzájemných vztazích vyloučili použití vojenské síly jakožto prostředku řešení případných sporů (Deutsch cit. in Buzan, Wæver a de Wilde 2005: 22).

koncepty takovou aurou faktičnosti, že se strategické preference jeví jako mimořádně realistické a efektivní“ (Johnston 1995: 46).

Kultura pro Johnstona představuje nezávislou proměnnou ovlivňující strategické rozhodování, pomocí níž lze nejen vysvětlit dané chování států i jednotlivé strategické volby, ale navíc i předpovídat, jak se budou konkrétní subjekty v určitých situacích chovat. Chápe ji jako „ideové prostředí, které omezuje volbu týkající se chování.“ (Johnston 1995: 46). Z hlediska této práce lze považovat za podstatné Johnstonovo tvrzení, podle něhož mohou různé státy sdílet společnou strategickou kulturu (Johnston 1995: 56).

Aby dokázal kauzální vliv strategické kultury na strategické rozhodování respektive chování, snaží se Johnston její dopady izolovat od působení všech ostatních faktorů. Zároveň tím připouští, že chování může být způsobeno i jinými faktory či proměnnými než strategickou kulturou (Johnston 1995: 49 a 53). Johnston rovněž počítá s tím, že daná sociální entita může společnou strategickou kulturu v určitém období postrádat. K tomu může dojít tehdy, když se objekty analýzy vyznačují nekonsistentním řazením strategických preferencí (Johnston 1995: 48).

I přes odlišné pojetí vztahů mezi strategickou kulturou a chováním se reprezentanti první a třetí generace badatelů shodují v přesvědčení, že kultura nepochybně omezuje množství alternativ, mezi nimiž elity při strategickém rozhodování volí (Johnston 1995: 43). Toto rozhodování se týká použití vojenské síly, z čehož vyplývá, že strategická kultura aktérů, jimiž jsou v oblasti bezpečnosti a obrany především státy, zásadním způsobem ovlivňuje jejich bezpečnostní a obrannou politiku. Koncept strategické kultury tedy představuje vhodný výchozí bod pro zkoumání bezpečnostní i obranné politiky států (Martinsen 2003: 1).

Pro účely této diplomové práce lze za nejvhodnější označit pojetí strategické kultury, jež zastává Christoph O. Meyer (Meyer 2004, 2005 a 2006). Tento teoretik vychází ze základních premis konvenčního sociálního konstruktivismu, který bývá také často označován jako modernistický.⁴ Právě tento teoretický přístup podle něj nejlépe vystihuje, jakou roli strategická kultura hraje v chování států a mezinárodních organizací v oblasti bezpečnosti a obrany (Meyer 2004: 2 a 2005: 527).

Svým přístupem ke strategické kultuře má Meyer dosti blízko k první generaci teoretiků. Ve shodě s Grayem nahlíží na kulturu jako na kontext, v němž jsou aktéři

⁴ Konvenční či modernistický proud sociálního konstruktivismu kombinuje kritický ontologický postoj k metodologickému individualismu s volně pojatou kauzální epistemologií a představuje jakousi střední cestu mezi pozitivistickými a postmodernistickými směry (Checkel 1999: 546).

zodpovědní za strategické chování zakotvení a z něhož se nemohou jen tak vyvázat. Zdůrazňuje, že působení strategické kultury, jež zahrnuje hluboce zakořeněné normy týkající se patřičného chování, se bude nutně odrážet i v činech aktérů (Meyer 2005: 527).

Stejně jako Gray označuje i Meyer chování za klíčovou složku kultury a jeho vypuštění z definice kultury proto považuje za absurdní (Meyer 2006: 19-20). Ve své definici Meyer vychází z formulace Martinsena, jež strategickou kulturu charakterizuje jako představy, očekávání a vzorce chování, které spolu sdílejí aktéři zapojení do procesů souvisejících s bezpečnostní a obrannou politikou (Martinsen 2003: 7). Toto Martinsenovo vymezení Meyer modifikuje tak, aby odpovídalo jeho sociálně konstruktivistickému zaměření. Strategická kultura tedy podle Meyera „zahrnuje sociálně přenášené, z identity odvozené normy, ideje a vzorce chování, které v daném bezpečnostním společenství sdílí převážná většina aktérů a sociálních skupin a které se podílejí na vytvoření hierarchicky uspořádaného souboru možností, jak sledovat bezpečnostní a obranné cíle společenství“ (Meyer 2005: 528).

Sám Meyer zmiňuje tři hlavní rysy, jimiž se jeho definice vyznačuje a které ji zároveň odlišují od vymezení předchozích badatelů včetně Martinsena. Za prvé, tato definice explicitně odkazuje k normám, jimž autor, ovlivněný především Peterem J. Katzensteinem a Jeffrey T. Checkelem, předními představiteli umírněného či modernistického proudu sociálního konstruktivismu, přikládá značný význam. Za druhé, z Meyerovy definice vyplývá, že normy, představy a praktiky nepředstavují izolované proměnné. Všechny spolu totiž vzájemně souvisejí a tvoří součást narativní identity daného společenství, z níž jsou odvozeny a která určuje jeho vztahy k vnějšímu světu.

A za třetí, Meyerovo vymezení, jež k relevantním aktérům řadí vedle politických elit i širokou veřejnost, zdůrazňuje, že strategická kultura může být, stejně jako národní identita, poměrně různorodá a v dané společnosti se může stát předmětem kontroverzí. Představy zastávané širokou veřejností se tak například mohou dosti lišit od představ prosazovaných politickými elitami, které činí strategická rozhodnutí a nesou přímou odpovědnost za bezpečnostní a obrannou politiku státu. Většinové pojetí strategické kultury ve smyslu národní kultury přitom může čelit nejen vnitřním, ale i vnějším silám, jež se ho snaží zpochybnit a změnit (Meyer 2005: 529 a 2006: 20).

Normy v kontextu strategické kultury Meyer chápe jako přesvědčení ohledně toho, které z cílů, záměrů a předepsaných postupů týkajících se použití síly jsou patřičné, legitimní či spravedlivé (Meyer 2006: 20). Meyer přitom vychází z Katzensteinova pojetí norem jakožto sociálních faktů, které určují standardy patřičného chování a vyjadřují identity aktérů (Katzenstein cit. in Meyer 2005: 529). Jelikož, jak Meyer zdůrazňuje, jsou normy pevně

zakotvené a vycházejí ze samotných identit aktérů, představují ty složky strategické kultury, které nejméně podléhají změnám (Meyer 2004: 4).

Ideje Meyer charakterizuje jako hluboce zakořeněné názory a pohledy na správnou úlohu dané politické entity ve světě a také na to, jak spolu mají státy v mezinárodních záležitostech jednat a jak mají zajistit svou bezpečnost. Zavedené vzorce chování vnímá jako obvyklé způsoby diskotování, rozhodování a jednání týkající se bezpečnostních a obranných záležitostí, čímž do svého pojetí strategické kultury zahrnuje celou škálu aktérů od široké veřejnosti přes politické elity až po ozbrojené síly (Meyer 2006: 20). Právě vzorce chování mají zásadní význam pro analýzu praktických projevů kultury, o kterou se tato práce pokouší.

Jakožto stoupenec umírněného konstruktivismu Meyer koncept strategické kultury primárně nevyužívá k formulaci univerzálně platných predikcí ohledně chování států, jak to činí neorealisté, ale snaží se především porozumět motivům, které aktéra k danému chování vedly. Upozorňuje, že strategické rozhodnutí je většinou ovlivňováno více současně působícími faktory, které se spolu mnohdy střetávají. V některých případech se proto aktéři mohou pod vlivem faktorů, které se strategickou kulturou přímo nesouvisejí, dopouštět jednání, jež převládající normy nereflektuje (Meyer 2005: 528). Sám Meyer explicitně uvádí tři takové faktory: 1) vnitrostátní instituce disponující právem veta (*veto-players*), 2) ústavní omezení a 3) dostupnost dostatečných kapacit (Meyer 2006: 19)⁵.

Přestože poznání strategické kultury samo o sobě Meyer nepovažuje za dostačující k tomu, abychom pouze na jeho základě mohli s určitostí předpovídat, jak se stát v konkrétní situaci zachová, proti využití konceptu v predikcích podobného druhu nic nenamítá. Vyslovuje totiž přesvědčení, že poznatky získané empirickým studiem strategických kultur mohou v kombinaci s přístupy zaměřenými na ostatní, výše uvedené faktory, pomoci určit, které vzorce chování budou v daném kontextu více či méně pravděpodobné (Meyer 2005: 528).

Nevýhodu příliš širokého pojetí strategické kultury, zahrnujícího množství různých aspektů, jež výrazně komplikuje empirickou aplikaci konceptu, Meyer kompenzuje tím, že se zaměřuje pouze na nejvýznamnější, nejodolnější a nejvíce zakotvené aspekty kultury. Tyto složky, které Katzenstein nazývá konstitutivními a regulativními normami (Katzenstein cit. in Meyer 2005: 529), Meyer označuje za normy strategické. Pomocí strategických norem se

⁵ Meyer zastává názor, podle něhož se převládající podoba strategických norem skutečně projeví až empirickým výzkumem prováděným na úrovni politických elit i široké veřejnosti pomocí analýzy veřejného diskurzu, kvalitativních rozhovorů a průzkumů veřejného mínění. Ústavní omezení ani politika vlády sledovaná v rámci EU podle něj ještě nemusí nutně vypovídat o převládající podobě příslušných strategických norem (Meyer 2005: 526, 543).

snaží vysvětlit chování aktérů a vyhnout se přílišnému determinismu, podle něhož daný národ respektive stát ani nemůže jednat jinak, než jak mu velí jeho strategická kultura.

Meyer vytváří konceptuální rámec, který zahrnuje čtyři následující strategické normy: 1) akceptovatelné cíle použití síly, 2) způsob použití síly, 3) preferovaný způsob obranné spolupráce a 4) podmínky vnitrostátní i mezinárodní autorizace. Ve snaze vyhnout se zjednodušující a nekonzistentní kategorizaci strategických kultur Meyer využívá škálu aktivismu navrženou Stine Heiselbergovou (Heiselberg 2003: 12-13). Výhodu takového přístupu, který strategické normy pojímá jako kontinua zahrnujících více stupňů aktivismu spatřuje Meyer především v tom, že badatelům nejen umožní charakterizovat konkrétní národní strategické kultury podle jednotlivých normativních dimenzí, ale i zachytit jejich posuny směrem k většímu popřípadě menšímu aktivismu způsobené vnitřními či vnějšími faktory (Meyer 2005: 531).

V souvislosti se strategickými normami Meyer dále připomíná, že je mohou zastávat a šířit nejen aktéři, skupiny a organizace na úrovni států, ale i mezinárodní organizace a nadnárodní epistemická společenství. Hodnoty těchto norem se přitom mohou lišit nejen mezi bezpečnostními společenstvími, ale v rámci jednoho bezpečnostního společenství také mezi různými skupinami (Meyer 2006: 22).

První z Meyerem stanovených strategických norem či kritérií, tj. akceptovatelné cíle použití síly souvisí s národní identitou daného politického společenství a do značné míry určuje i strukturu, kulturu a schopnosti jeho ozbrojených sil. Meyer (2006: 23) rozlišuje čtyři stupně aktivismu podle toho, jaký cíl použití síly je pro dané společenství ještě akceptovatelný. Jedná se o následující mezní cíle: 1) obrana proti bezprostřednímu útoku na území státu; 2) humanitární intervence směřující k zastavení rozsáhlého porušování lidských práv; 3) intervence motivovaná sledováním mocenských, materiálních či ideologických zájmů státu a 4) územní a politická expanze a ovládnutí cizího území.

Druhá norma, tedy způsob použití síly, se týká toho, zda je použitá síla zmírněna tak, aby se minimalizovalo riziko ztrát na životech mezi vlastními i cizími občany. Meyer vymezuje tyto způsoby použití síly: 1) zdrženlivý a vysoce proporcionální s malou tolerancí rizika vlastních i cizích ztrát; 2) proporcionální s malou až střední tolerancí rizika vlastních i cizích ztrát; 3) disproportionální se střední tolerancí rizika vlastních ztrát a vysokou tolerancí rizika cizích ztrát a 4) vysoce disproportionální s vysokou tolerancí rizika cizích i vlastních ztrát (Meyer 2006: 23).

Třetí norma, tj. preferovaný způsob obranné a bezpečnostní spolupráce, souvisí s přesvědčením, jak nejlépe zajistit přežití státu na mezinárodní scéně, tedy zda by se země

měla spojit s ostatními státy, aliancemi či organizacemi, nebo by se měla spoléhat pouze sama na sebe a jednat zcela samostatně. Meyer (2006: 23) rozlišuje čtyři různé varianty: 1) neutralitu (nepodřizování se pravidlům a principům vojenských aliancí či nadnárodních organizací respektive defenzivní variantu samostatného jednání); 2) kooperaci v rámci aliancí či nadnárodních organizací; 3) ad hoc kooperaci s jednotlivými státy a 4) unilateralismus (ofenzivní variantu samostatného jednání).

U čtvrté normy, podmínek vnitrostátní i mezinárodní autorizace, Meyer vyčleňuje rovněž čtyři kategorie: 1) vysoký práh vnitrostátní i mezinárodní autorizace; 2) vysoký práh vnitrostátní autorizace v kombinaci s nízkým prahem mezinárodní autorizace; 3) nízký vnitrostátní práh v kombinaci s vysokým mezinárodním prahem a 4) nízký práh vnitrostátní i mezinárodní autorizace (Meyer 2006: 23).

K otázce změn strategických kultur Meyer dodává, že přechod k většímu aktivismu se v kontextu dané kultury může týkat pouze některých z výše uvedených norem, zatímco ostatní zůstanou nedotčeny. Díky tomu, že Meyer nenahlíží na strategickou kulturu jako na homogenní entitu, jeho pojetí umožňuje zachytit i tento nerovnoměrný vývoj strategických norem (Meyer 2005: 531).

Přednost Meyerova konceptuálního rámce tedy spočívá v tom, že badatelům podstatně usnadňuje analýzu (a posléze i srovnávání a kategorizaci) strategických kultur jednotlivých států a jejich proměn pomocí Meyerem vymezených strategických norem týkajících se použití síly.

2.1.2 Vliv Evropské bezpečnostní a obranné politiky na národní strategické kultury

Studium vlivů strategických norem prosazovaných mezinárodními a nadnárodními subjekty v rámci stále intenzivnější spolupráce ve sféře bezpečnosti i obrany na strategické kultury států se nachází teprve na samotném začátku. V evropském kontextu se staly předmětem zájmu badatelů především instituce a aktivity Evropské unie v rámci Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP)⁶ a jejich úloha v proměně strategických kultur členských států. Tento zájem vedl k formulaci určitých obecných tezí týkajících se úlohy

⁶ Základní charakteristice Evropské bezpečnostní a obranné politiky se věnuje následující kapitola teoretické části.

integračních procesů v transformaci národních strategických kultur směrem k většímu aktivismu, z nichž tato diplomová práce vychází.

Mezi prvními se vztahem mezi EBOP a národními strategickými kulturami začali zabývat Paul Cornish a Geoffrey Edwards.⁷ Tito politologové, kteří se primárně zaměřují na perspektivy vzniku společné strategické kultury Evropské unie, zastávají názor, že EBOP prostřednictvím svého institucionálního uspořádání výrazně urychluje proces socializace respektive sociálního učení⁸ aktérů a napomáhá tak konvergenci různých strategických kultur členských států (Cornish a Edwards 2001: 588).

Upozorňují na zřejmý integrační potenciál, jenž instituce mají a kterého evropský projekt již od samého počátku využívá. Úlohu institucí v procesu evropské integrace a jejich vliv na členské státy zdůrazňuje i Gilles Andréani, který prohlašuje, že „pro EU mají instituce jedinečný význam: proces evropské integrace je společným úsilím o vytváření norem a budování institucí. Instituce mají zajišťovat spravedlnost a předvídatelnost a vzbuzovat ve členských státech pocit užitečnosti a sounáležitosti“ (Andréani cit. in Cornish a Edwards 2001: 595).

Charakter institucí ustavených v rámci EBOP⁹ splňuje kritéria, jimiž Jeffrey Checkel spolu s dalšími sociálními konstruktivisty¹⁰ podmínil úspěšný proces sociálního učení. Jedná se o relativně malé skupiny představitelů členských států trvale sídlících v Bruselu, které spojuje společné profesionální zázemí. Zasedají v nich kariérní diplomaté či vysoce postavení vojenští činitelé vyslaní ministerstvy zahraničí a obrany. Tyto skupiny se pravidelně setkávají a probíhají v nich intenzivní interakce v podobě debat o širokém spektru naléhavých otázek týkajících se bezpečnosti a obrany včetně agendy zcela nové. Díky své stálé přítomnosti v Bruselu i množství projednávané agendy se členové těchto skupin těší poměrně velké autonomii ve vztahu k ministerstvům, jež je delegovaly, třebaže se zabývají otázkami, jimž politici i média věnují relativně velkou pozornost (Checkel 1999: 549).

⁷ Cornish s Edwardsem strategickou kulturu definují jako „politickou a institucionální důvěru a procesy vedoucí k řízení a rozmístění ozbrojených sil jakožto součástí akceptované škály legitimních a efektivních nástrojů politiky“ (Cornish a Edwards 2001: 587).

⁸ Sociální učení lze definovat jako proces, během něhož si aktéři prostřednictvím interakce s širšími institucionálními kontexty (normami či diskurzivními strukturami) osvojují nové zájmy a preference, aniž by k tomu měli zřejmé materiální pohnutí (Checkel 1999: 548). Chování aktérů se v tomto procesu primárně řídí nikoli logikou výhodnosti (logic of consequences), nýbrž logikou vhodnosti (logic of appropriateness). Aktéři tedy jednají v souladu s pravidly a normami, které v daném společenství převládají a nesnaží se především maximalizovat svůj užitek (Checkel 1998: 326-327).

⁹ Mezi instituce EBOP zabývající se vojenskými aspekty bezpečnosti patří vedle Politického a bezpečnostního výboru (PSC) také Vojenský výbor EU (EU MC), Vojenský štáb EU (EUMS) a Evropská obranná agentura (EDA). Tyto instituce jsou, až na Evropskou obrannou agenturu, podřízeny Radě pro obecné záležitosti a vnější vztahy (GAERC) a úzce spolupracují také s Úřadem vysokého představitele pro Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku.

¹⁰ Checkel uvádí, že při formulování těchto kritérií respektive hypotéz vycházel z poznatků jiných badatelů, konkrétně DiMaggia a Powella, Haase, Halla a Risse-Kappena (Checkel 1999: 559).

V oblasti bezpečnostní a obranné politiky, v níž má spolupráce, navzdory relativně husté síti zmíněných institucí, nadále převážně mezivládní charakter (tj. reprezentanti členských států při rozhodování disponují právem veta), institucionalizace napomáhá sbližování národních strategických kultur tím, že na aktéry vyvíjí silné socializační tlaky. K působení těchto tlaků přitom dochází nejen v rámci formálních struktur, ale i v rámci mnohem méně formálních procesů a procedur, které zúčastněné aktéry obklopují (Cornish a Edwards 2001: 595).

Důležitou roli evropských institucí ve sféře bezpečnosti uznává i Per Martin Martinsen, jenž je považuje za autonomní aktérů schopné ve jménu Evropské unie formulovat a prosazovat specifické bezpečnostní zájmy. Instituce tak dle Martinsena mají potenciál měnit způsob vnímání bezpečnosti ze strany členských států a mohou předkládat taková řešení bezpečnostních problémů, která členské státy samy o sobě ani v rámci klasických aliancí nejsou schopny realizovat. Jelikož pozice EU jakožto poskytovatele bezpečnosti se postupně upevňuje a povědomí o potenciálu Evropské unie efektivně řešit bezpečnostní problémy mezinárodního a regionálního charakteru sílí, lze podle Martinsena změny představ a očekávání týkajících se bezpečnosti a obrany předpokládat i na úrovni členských států (Martinsen 2003: 10).

Mnohem podrobněji se vlivem Evropské bezpečnostní a obranné politiky, respektive její institucionální sítě na strategické kultury členských států zabývá Christoph O. Meyer, jenž výborům a strukturám EBOP rovněž přiznává socializační účinky a navíc je řadí mezi hlavní faktory podílející se na změnách strategických norem, k nimž podle něj po skončení studené války dochází.¹¹

Na rozdíl od Graye či Johnstona, kteří zdůrazňují značnou odolnost strategických kultur, jejichž změnu považují, až na některé výjimečné okolnosti typu porážky ve válce, za velice zdoluhavý a složitý proces (Gray 2006: 10-11 a 17; Johnston 1995: 64), Meyer zastává názor, že postupné změny strategických norem i kultur mohou nastat rovněž v mnohem kratším časovém horizontu. A to v důsledku širšího spektra faktorů a za méně dramatických

¹¹ Vedle institucí a struktur EBOP Meyera vymezuje ještě dva další faktory: 1) změnu ve vnímání hrozeb, způsobenou zejména rozpadem Sovětského svazu a Varšavské smlouvy, ale také nedávnými teroristickými útoky militantních islamistů v USA i v Evropě a 2) medializace humanitárních krizí a ozbrojených konfliktů za hranicemi Evropské unie typu války v Bosně či kosovské krize. Tyto krize dle Meyera představují takzvané „formativní momenty“, v nichž dochází ke změně a reinterpretaci kolektivní paměti a postojů. Největší dopad na většinu strategických norem Meyer přiznává právě medializaci ozbrojených konfliktů. (Meyer 2005 a 2006).

okolností (Meyer 2006: 26). Zároveň podotýká, že ačkoli jím uvedené faktory¹², spouštějící mechanismy sociálního učení, nemusejí bezprostředně vyústit přímo v transformaci strategické kultury daného státu, mohou ji zřetelně oslabit. Tím tak mohou otevřít cestu případným změnám v budoucnu (Meyer 2005: 532). Propagátory těchto změn přitom mohou být různá epistemická společenství, mezinárodní organizace či vlády některých států (Meyer 2006: 27). Meyerův přístup tedy legitimizuje zkoumání dopadů i relativně krátkodobých dynamických procesů, k nimž vývoj Evropské bezpečnostní a obranné politiky bezpochyby patří.

Ve své analýze mechanismu sociálního učení vyvolaného institucemi EBOP Meyer vychází ze základní premisy institucionalismu, podle níž mají instituce a rozhodovací struktury vytvořené na nadnárodní úrovni schopnost ovlivňovat normy zastávané představiteli členských států, které je do nich delegovaly. Meyer přitom využívá poznatků z oblasti sociální psychologie. Tyto poznatky svědčí o působení adaptačních tlaků, které členy skupiny nutí se veřejně přizpůsobit převládajícím normám i o vnitřním akceptování těchto skupinových norem prostřednictvím informačního vlivu, jenž pramení z lepších argumentů či vyšší odbornosti přesvědčujících aktérů (Meyer 2006: 117). Navazuje rovněž na hypotézu formulovanou Checkelem, jenž předpokládá silné sociální tlaky zejména v těch institucích, jejichž členové spolu často a intenzivně jednají, trvale sídlí v Bruselu, mají stálé pověření, zodpovídají za nové politické iniciativy a mohou vést detailní diskuse díky svému poměrně malému počtu, společnému profesionálnímu zázemí a zásadě důvěrnosti (Meyer 2005: 536).

Meyer upozorňuje, že některé struktury vytvořené za účelem rozhodování v záležitostech souvisejících s bezpečností a obranou Checkelova kritéria splňují, a odvolává se na závěry Cornishe s Edwardsem (Cornish a Edwards 2001) i Jolyona Howorthe (Howorth 2007), podle nichž mohou tyto struktury způsobit konvergenci národních strategických kultur. Náznaky či projevy této konvergence uvedení badatelé spatřují především v oblasti předcházení konfliktům a řešení krizí.¹³ Největší potenciál z hlediska procesu sociálního učení mají dle teoretiků regionální integrace právě výbory a instituce Evropské unie typu Výboru stálých zástupců (COREPER), v nichž zasedají vysoce postavení úředníci. Dlouhodobé působení v těchto institucích může překonat počáteční nedůvěru účastníků i jejich zdrženlivý přístup k užší spolupráci a přispět tak k dohodě na společných postojích i cílech (Meyer 2006: 37).

¹² Viz pozn. č. 12.

¹³ České ekvivalenty anglických vojenských termínů jsou převzaty z Anglicko-českého vojenského terminologického slovníku vydaného Vojenskou akademií v Brně, Terminologického slovníku pojmů a definic NATO a z terminologické databáze Evropské unie IATE dostupné na webových stránkách <http://iate.europa.eu>.

Na poli bezpečnosti a obrany mají dle Meyera potenciál tuto konvergenci zajistit právě nové institucionální struktury, které zahrnují Úřad vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a především expertní výbory podřízené Radě pro obecné záležitosti a vnější vztahy, tj. Politický a bezpečnostní výbor, Vojenský výbor a Vojenský štáb (Meyer 2005: 537).

Přítomnost socializačních tlaků se Meyer konkrétně snaží dokázat na příkladu Politického a bezpečnostního výboru (PSC), v němž minimálně dvakrát týdně zasedají představitelé ministerstev zahraničí členských států na úrovni velvyslanců, kteří trvale sídlí v Bruselu a zabývají se prakticky všemi aspekty bezpečnostní a obranné politiky. Meyer připomíná podstatnou skutečnost, že agendu PSC významným způsobem ovlivňují jak největší a nejvlivnější členské státy tak výše postavené instituce Unie v čele s předsednictvím Rady a Úřadem vysokého představitele. Na velkých státech a klíčových unijních institucích navíc do značné míry závisí nejen agenda, ale i množství a charakter informačních zdrojů, které mají členové výboru při jednání k dispozici.

Na podporu své teze o probíhajících procesech sociálního učení Meyer uvádí poznatky získané z rozhovorů, které sám vedl s velvyslanci a dalšími vysoce postavenými úředníky působícími v PSC. Účastníci těchto rozhovorů sdíleli přesvědčení, že se v rámci PSC podařilo vytvořit specifickou skupinovou identitu i společný způsob myšlení vycházející z jejich oddanosti procesu formování EBOP, jehož je PSC hnací silou. Uvedená zjištění dle Meyera svědčí o tom, že vysoce postavení členové výborů v rostoucí míře akceptují EU jakožto vhodný rámec spolupráce v bezpečnostní a obranné politice a zároveň o schopnosti těchto výborů vyvíjet na své členy podstatný adaptační tlak (Meyer 2005: 537 a 2006: 123-124).

Dopady institucionální socializace se z Meyerova pohledu nejviditelněji projevují u reprezentantů nových členských států, jejichž zpočátku negativní postoj k iniciativám v rámci EBOP (konkrétně například ke klauzuli solidarity, bojovým skupinám EU či Evropské obranné agentuře) se zásadně změnil. Delegáti nově přistoupivších států ve zmíněných rozhovorech potvrdili, že aktivní účast v iniciativách EBOP se pro jejich země postupně stala preferovaným způsobem bezpečnostní spolupráce, což vypovídá i o změně minimálně jedné ze strategických norem. Tento vývoj lze dle Meyera přisoudit právě adaptačním tlakům a úspěšné socializaci, k nimž v daných institucích Evropské unie dochází (Meyer 2005: 538).

Meyer dále prohlašuje, že větší tendence k adaptaci lze vedle nových členů Unie očekávat i u malých členských států, zejména pak u těch, které nepatří k tvrdému jádru a nejsou členy Severoatlantické aliance. Malé státy se totiž kvůli omezeným informačním i

administrativním zdrojům jen obtížně vyrovnávají se stále rostoucím rozsahem projednávané agendy. Vzhledem ke svým nedostatečným vojenským schopnostem i zkušenostem s náročnějšími misemi většího rozsahu mohou tyto země ve strukturách EBOP jen velmi těžko samy ovlivňovat agendu i konečné stanovisko konkrétních institucí. Především budou jen obtížně obhajovat své stanovisko v případě, že s konkrétním návrhem či iniciativou nesouhlasí (Meyer 2005: 538 a 2006: 126 a 130).

Pro účely této diplomové práce má podstatný význam tvrzení, podle něhož se výsledky jednání ve výborech EBOP v různé podobě šíří i na ministerstva zahraničí a obrany jakož i mezi nejvyšší politické představitele a vojenské struktury jednotlivých států. Strategické myšlení utvářené v rámci EU se tak přenáší na národní úroveň. Meyer tvrdí, že uvedený proces ve větší či menší míře týká všech členských zemích. Nejlépe je pak pozorovatelný právě u těch států, které k bezpečnostní a obranné politice v evropském kontextu zpočátku zastávaly velmi zdrženlivý postoj. Podstatnou úlohu propagátorů nových norem hrají v tomto procesu vedle vysoce postavených úředníků zasedajících v příslušných strukturách EBOP také politici na národní úrovni (Meyer 2005: 538 a 2006: 39).

Jako názorný příklad víceúrovňového působení institucionální socializace Meyer uvádí roli struktur EBOP při formulaci Evropské bezpečnostní strategie (ESS)¹⁴ z roku 2003, v níž došlo mimo jiné k redefinici cílů použití síly. Dle Meyerových zjištění vznik bezpečnostní strategie iniciovali právě velvyslanci PSC, kteří pro tento projekt získali své nadřízené na ministerstvech zahraničí a ti posléze pověřili vysokého představitele pro SZBP Javieru Solanu, aby strategii zformuloval. Na této formulaci se přitom podílel úzký okruh vysoce postavených činitelů z Úřadu vysokého představitele a z PSC. Struktury i aktéři EBOP tak v tomto případě zásadním způsobem přispěli k vytvoření dokumentu, který demonstroval nové ambice Unie stát se autonomním aktérem v záležitostech bezpečnosti a obrany, jenž použití síly považuje za legitimní možnost, jak se vypořádat s bezpečnostními hrozbami za svými hranicemi (Meyer 2005: 538).

V souvislosti s Evropskou bezpečnostní strategií Meyer zdůrazňuje fakt, že vedle států primárně orientovaných na Severoatlantickou alianci (NATO) představuje tento dokument zásadní zlom ve strategickém myšlení i pro pacifistické, na vlastní obranu zaměřené země, které se tradičně bránily aktivnějšímu použití síly směřujícímu k eliminaci bezpečnostních hrozeb a k obraně lidských práv (Meyer 2005: 539).

¹⁴ O Evropské bezpečnostní strategii podrobněji pojednává část věnovaná Evropské bezpečnostní a obranné politice.

V souladu se Stine Heiselbergovou (Heiselberg 2003) Meyer upozorňuje, že vlády neutrálních členských států či vojensky nezúčastněných zemí mohou iniciativy na úrovni Evropské unie využít k legitimizaci vojenských nástrojů bezpečnosti na domácí scéně i k postupnému překonávání určitých omezení vytvořených v důsledku dlouhodobě praktikované politiky neutrality. Tato taktika tak může v daných státech vyústit v aktivnější sledování bezpečnostních zájmů a jejich vládám usnadnit legitimizaci použití síly v situacích, kdy by samotná vnitrostátní autorizace byla problematická, nebo v níž by větší angažovanosti bránily zájmy související s neutralitou (Meyer 2004: 13).

Meyer zároveň předpokládá, že rozsah adaptace jednotlivých členských států na konvergenční tlaky v oblasti bezpečnosti a obrany se může značně lišit. V této souvislosti na úrovni států zmiňuje tři faktory, které podle něj působí jakožto zprostředkující proměnné a zodpovídají za různé dopady adaptačních tlaků: 1) geopolitické postavení dané země; 2) zakotvenost a institucionalizaci strategických norem a 3) přítomnost silných ideologických štěpení v příslušném státě (Meyer 2004: 16).

K prvnímu z uvedených faktorů Meyer prohlašuje, že geografická i politická blízkost země k tradičně přátelským státům či potenciálním protivníkům ovlivňuje představy a normy elit i veřejnosti týkající se bezpečnostní a obranné politiky. Odolnost těchto norem může dle Meyera pramenit z traumatických historických zkušeností či z jejich institucionalizace. Ta může mít podobu příslušných právních ustanovení zakotvených v ústavě, nebo se může odvíjet od přítomnosti politických stran, zájmových skupin či poradních orgánů, které dané normy hájí a mají možnost zasahovat do veřejné debaty o bezpečnosti a obraně.

Dopady konvergenčních sil v neposlední řadě souvisejí i s ideologickým štěpením, respektive s rozdíly v postojích politických stran a sociálních skupin. Výrazné štěpení totiž může vést k dosti nerovnoměrným výsledkům. Meyer v této souvislosti podotýká, že u některých z konvergencí nejvíce ovlivněných zemí znesnadňují analýzu jejich zahraniční politiky a postojů k vývoji EBOP právě vnitřní rozpory v otázkách vnější legitimizace použití síly, postoupení suverenity institucím Evropské unie i hranic aktivismu v prosazování bezpečnostních zájmů (Meyer 2004 16-18).

2.2 Charakteristika Evropské bezpečnostní a obranné politiky

Jak upozorňuje Meyer, Evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP) se prostřednictvím své institucionální sítě významným způsobem podílí na posunech strategických norem respektive kultur směrem k většímu aktivismu (Meyer 2005: 536-539 a 2006: 36-39). Následující část práce se pokouší o základní charakteristiku této politiky, přičemž se zaměřuje na motivy vedoucí k jejímu ustavení, její hlavní cíle, podstatu a institucionální strukturu a v neposlední řadě na i vývoj vojenských schopností.

Níže uvedená část mapuje institucionální vývoj a proces vytváření vojenských schopností od ustavení EBOP zhruba do druhé poloviny roku 2007. Popisuje tedy institucionální uspořádání EBOP existující před ratifikací Lisabonské smlouvy. Významným změnám, které v této oblasti nastaly poté, co Lisabonská smlouva¹⁵ vstoupila v platnost, se již nevěnuje, neboť jejich dopady na strategické normy a kultury členských států se mohou zřetelněji projevit teprve v následujících letech. Tato skutečnost ovšem neznamená, že by

¹⁵ Na textu Lisabonské smlouvy, která nahradila Smlouvu o ústavě pro Evropu odmítnutou v referendech ve Francii a v Nizozemsku, se Evropská rada dohodla v říjnu 2007. Lisabonská smlouva, jež vstoupila v platnost dne 1. prosince 2009, představuje významný milník ve vývoji bezpečnostní a obranné politiky na úrovni Evropské unie. Většinu ustanovení týkajících se sféry bezpečnosti a obrany Lisabonská smlouva s minimálními obměnami převzala z odmítnuté Smlouvy o ústavě pro Evropu. Tato ustanovení mají především zajistit větší efektivitu a koherenci Evropské bezpečnostní a obranné politiky, aniž by podstatným způsobem měnila rozhodovací pravidla v dané oblasti (rozhodování se až na některé výjimky nadále řídí pravidlem konsensu). Evropské bezpečnostní a obranné politice se díky Lisabonské smlouvě dostalo formálního smluvního zakotvení. Pod novým názvem Společná bezpečnostní a obranná politika (SBOP) ji Lisabonská smlouva označuje za integrální součást Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. K hlavním inovacím týkajícím se bezpečnostní a obranné agendy patří post vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, mechanismus stále strukturované spolupráce, klauzule vzájemné obrany a rozšíření petersberských úkolů.

Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku přebírá pravomoci někdejšího vysokého představitele pro SZBP a zároveň vykonává funkci místopředsedy Evropské komise, čímž má přispět k větší koordinaci a koherenci aktivit Rady a Komise. Vysoký představitel předsedá jednáním Rady pro zahraniční věci a spolu s členskými státy má právo předkládat návrhy týkající se bezpečnostních a obranných záležitostí. Mezi jeho pravomoci patří koordinace vnějších politik EU, vnější reprezentace Unie v záležitostech SZBP a provádění rozhodnutí v oblasti SZBP. Specifickými pravomocemi disponuje vysoký představitel rovněž při operacích k řešení krizí. Při těchto operacích může Vysoký představitel navrhnout využití prostředků členských států i Evropské unie. Představitel dále předsedá Politickému a bezpečnostnímu výboru, vykonávajícímu politickou kontrolu a strategické vedení operací k řešení krizí, a zodpovídá za koordinaci civilních a vojenských aspektů těchto operací. Nejvýznamnější inovací z hlediska obrany představuje mechanismus stále strukturované spolupráce. Tuto spolupráci mohou navázat státy, jejichž vojenské schopnosti splňují vyšší kritéria a které jsou ochotny přijmout přísnější závazky týkající se provádění náročnějších úkolů v oblasti řešení krizí. Do stále strukturované spolupráce se mohou zapojit všechny státy, které mají zájem intenzivněji rozvíjet své obranné schopnosti prostřednictvím své účasti v mnohonárodních silách a programech Evropské obranné agentury. Stálá strukturovaná spolupráce zahrnuje i koncept bojových skupin. Klauzule vzájemné obrany stanoví povinnost poskytnout členskému státu, který by se stal na svém území cílem ozbrojeného napadení, pomoc s využitím všech dostupných prostředků. Garance vzájemné obrany, které tato klauzule obsahuje, se však nemají dotýkat specifické podoby bezpečnostní a obranné politiky neutrálních či vojensky nezúčastněných států a mají být v souladu s příslušnými závazky členů Severoatlantické aliance. Třebaže klauzule vzájemné obrany zásadním způsobem nemění stávající vojenské závazky jednotlivých členských států, má nemalý politický význam. Lisabonská smlouva dále rozšiřuje spektrum petersberských úkolů stanovených pro vojenské schopnosti Unie. Ke stávajícím úkolům připojuje společné odzbrojovací akce, poradní a pomocné mise ve vojenské oblasti, mise pro předcházení konfliktům a stabilizační operace po ukončení konfliktů (Quillie 2008: 3-10; Grevi 2009: 59-65).

práce opomíjela podstatné otázky týkající se bezpečnosti a obrany, o nichž se v souvislosti se Smlouvou o ústavě pro Evropu a posléze s Lisabonskou smlouvou intenzivně debatovalo a které se přímo dotýkaly Meyerem vymezených strategických norem. Nejvýznamnějším z těchto otázek, včetně formálních garancí vzájemné obrany, se věnuje empirická část této práce.

Zároveň je třeba připomenout, že ačkoli se Evropská bezpečnostní a obranná politika vedle své vojenské dimenze vyznačuje rovněž poměrně rozvinutou civilní dimenzí a specifičnost přístupu prosazovaného Evropskou unií do značné míry spočívá v širokém pojetí bezpečnosti, tato práce se zaměřuje pouze na vojenskou dimenzi EBOP, která zahrnuje použití ozbrojené síly a tedy bezprostředně souvisí se strategickou kulturou.

2.2.1 Ustavení EBOP a její ambice

Cestu k vytvoření Evropské bezpečnostní a obranné politiky otevřela deklarace přijatá v prosinci 1998 na britsko-francouzském summitu v Saint Malo. Tehdejší britský premiér Tony Blair a francouzský prezident Jacques Chirac v této deklaraci prohlašovali, že „Evropská unie potřebuje být v takovém postavení, aby mohla hrát svou plnohodnotnou úlohu na mezinárodní scéně... Za tímto účelem musí mít Unie kapacitu k autonomnímu jednání opírající se o věrohodnou vojenskou sílu, prostředky k rozhodování o jejím použití a připravenost tak učinit v reakci na mezinárodní krize“ (Joint Declaration 1998: odst. 1 a 2).

Deklarace ze Saint Malo znamenala zásadní průlom v otázce bezpečnostní a obranné spolupráce evropských států mimo rámec Severoatlantické aliance, na níž se členské státy od krachu projektu Evropského obranného společenství dlouhá desetiletí nedokázaly shodnout. Vytvoření jakékoli autonomní evropské bezpečnostní a obranné politiky znemožňoval především odmítavý postoj Velké Británie, která trvala na tom, že bezpečnost a obranu Evropy má zajišťovat výhradně Severoatlantická aliance. Na rozdíl od Francie, podle níž měla určitá autonomie ve vztahu k NATO a Spojeným státům pozici evropských států posílit, Británie tradičně zastávala názor, že snaha Evropanů o věrohodnou autonomní obranu jejich postavení naopak oslabí. Britské vlády zejména věřily, že odchod evropských členů NATO převzít odpovědnost za svou vlastní obranu by mohlo Spojené státy přimět k návratu k izolacionismu, čímž by se výrazně zvýšila zranitelnost západní Evropy vůči Sovětskému svazu. Británie se navíc obávala, že by Evropané sami o sobě nebyli věrohodné autonomní

obranu schopni. Vzhledem ke zcela odlišným pohledům klíčových evropských vojenských mocností tedy bezpečnostní a obranná politika EU nemohla vzniknout (Howorth 2007: 36).

Překonání přetrvávajících britsko-francouzských rozporů jakožto nezbytnou podmínku pro úspěšný start EBOP umožnila až kombinace vnějších a vnitřních faktorů, které se plně projevíly po skončení studené války. Někteří badatelé zároveň naznačují, že vnější faktory sehrály při ustavení EBOP výraznější roli než faktory vnitřní pramenící ze samotné dynamiky evropského integračního procesu. Zdůrazňují, že EBOP představuje proces, který především reagoval na historické události, k nimž po roce 1989 došlo (Howorth 2007: 52).

K vnějším faktorům patří především pokles strategického významu Evropy pro Spojené státy, k němuž došlo v důsledku zániku Sovětského svazu. Díky absenci sovětské hrozby se účast USA na obraně Evropy již nejevila jako nezbytná. Američané, kteří za této geopolitické situace ztráceli zájem se na starém kontinentu vojensky angažovat, proto stále častěji vyzývali své evropské spojence, aby převzali větší odpovědnost za vlastní obranu i bezpečnost, po které Francie tak dlouho volala a jíž se Británie vehementně bránila (Haine: 35 in Gnesotto et al. 2004; Howorth 2007: 52-53). Zásadní rozhodnutí Británie přehodnotit svůj odmítavý postoj k bezpečnostní a obranné spolupráci v evropském kontextu pramenilo zejména z přesvědčení, že zvyšující se rozdíly ve vojenských schopnostech Evropy a Spojených států ohrožují transatlantické vtahy a především soudržnost NATO. Nová britská vláda v čele s labouristickým premiérem Tonym Blairem v Evropské bezpečnostní a obranné politice spatřovala vhodný prostředek k nezbytnému posílení vojenských schopností zemí Evropské unie (Haine: 43 in Gnesotto et al. 2004; Howorth 2007: 53).

Dalším vnějším faktorem, který výrazně přispěl ke vzniku EBOP, byly války na Balkáně. Série krizí v tomto regionu potvrdila vojenskou nepřipravenost Unie a její neschopnost vypořádat se s konflikty probíhajícími nedaleko od jejích hranic. Po dlouhé a krvavé válce v Bosně,¹⁶ v níž evropské ozbrojené síly nedokázaly zabránit hromadným etnickým čistkám a kterou ukončila až intervence Spojených států, následovala v letech 1998 až 1999 krize v Kosovu. Evropští členové Severoatlantické aliance v čele s Británií a Francií byli odhodláni zabránit dalším represím srbských orgánů a vyhánění albánské populace z provincie a zvažovali proto vyslání pozemních sil (Haine: 41-42 in Gnesotto et al. 2004; Wallace: 444 in Wallace, Wallace a Pollack 2005).

¹⁶ Válka v Bosně a Hercegovině probíhala v letech 1992 až 1995 a skončila podpisem Daytonských mírových dohod v listopadu 1995. Symbolem etnických čistek, k nimž v jejím průběhu docházelo, se stal masakr více než 8000 muslimských Bosňáků ve Srebrenici v červenci 1995, který proběhl navzdory přítomnosti nizozemských příslušníků mírových sborů OSN.

Strategická revize obrany, kterou nastupující britská vláda nechala provést, však k jejímu zděšení ukázala, jak malé množství vojáků jsou evropské státy NATO v případě nouze schopny mobilizovat a jak moc závisí na amerických přepravních a komunikačních kapacitách. Přestože se obranný rozpočet evropských států rovnal zhruba dvěma třetinám amerického obranného rozpočtu, mohla Evropa v porovnání s USA rozmístit jen desetinu vojáků. V důsledku toho nebyly evropské ozbrojené síly, z nichž většinu představovaly britské a francouzské profesionální jednotky, schopny zahájit pozemní invazi včas a Evropa se tak musela se opět spolehnout na zásah USA, které prosadily letecké údery na strategicky významné objekty v Srbsku (Haine: 41-42 in Gnesotto et al. 2004; Wallace: 444 in Wallace, Wallace a Pollack 2005). Kosovská krize britské i francouzské představitele utvrdila v přesvědčení, že vytvoření věrohodných vojenských schopností je nezbytné, nechce-li Unie hrát při řešení naléhavých bezpečnostních otázek jen okrajovou roli.

Vnitřní faktor představuje samotná dynamika evropského integračního procesu. V evropském projektu totiž od jeho samotného počátku ekonomická integrace úzce souvisela s integrací politickou. Po vytvoření společného trhu a přijetí eura, které signalizovaly dokončování ekonomické integrace, se přirozeně očekával i pokrok i v politické sféře. Tento vývoj měl přitom naplnit deklarované ambice Evropské unie svůj ekonomický vliv rozšířit i o vliv politický a stát se tak respektovaným aktérem na mezinárodní scéně (Haine: 35-36 in Gnesotto et al. 2004). Howorth k rozšíření evropské integrace i na citlivou oblast bezpečnosti a obrany podotýká, že spojitost mezi politickou jednotou a silou na jedné straně a vývojem vojenských schopností na straně druhé lze považovat za poměrně logickou. Vývoj určité vojenské kapacity Evropské unie se tak jeví jako patrně nevyhnutelný průvodní jev jejich politických ambic (Howorth 2007: 56).

Všechny výše uvedené faktory přispěly k faktickému ustavení společné evropské politiky v oblasti bezpečnosti a obrany. Za předsednictví Německa - dalšího aktéra, jehož podpora projektu bezpečnostní a obranné spolupráce hrála podstatnou roli, Evropská rada na svém summitu v Kolíně nad Rýnem, který se konal v červnu 1999, začlenila britsko-francouzskou iniciativu do evropského rámce a cíle stanovené v Deklaraci ze Saint Malo označila za cíle Evropské unie. Tímto krokem EU od Západoevropské unie převzala odpovědnost za řešení krizí a předcházení konfliktům. Samotný proces vytváření EBOP zahájila Evropská rada v prosinci 1999 na summitu v Helsinkách přijetím Hlavního cíle (Headline Goal), který se týkal vytvoření vojenské kapacity, v podobě takzvaných evropských sil rychlé reakce (European Rapid Reaction Force, ERRF), nezbytné k tomu, aby Unie mohla plnit celý rozsah petersberských úkolů (Haine: 43-44 in Gnesotto et al. 2004).

Evropská bezpečnostní a obranná politika se přitom od svého počátku zaměřila na vytváření vojenských kapacit nezbytných k efektivnímu řešení regionálních krizí v rámci plnění takzvaných petersberských úkolů¹⁷ a nikoli na kolektivní obranu členských států, jež měla nadále zůstat výsadou Severoatlantické aliance. Evropská unie měla navíc autonomně jednat pouze v situacích, v nichž se NATO nehodlá angažovat, z čehož vyplývá, že aktivity EU i NATO v oblasti řešení krizí se měly vzájemně doplňovat a nikoli si konkurovat. (Gnesotto: 24 a Haine: 43 in Gnesotto et al. 2004; Howorth 2007: 47-48, 50).

Ustavení EBOP potvrdilo skutečnost, že Evropská unie představuje nejvhodnější rámec pro plnění tří základních cílů, které by jinak bylo velmi obtížné spojit. Právě v rámci Evropské unie mohly evropské státy zvýšit svou vojenskou efektivitu, přispět k transatlantické solidaritě a zároveň posílit politický vliv Evropy (Gnesotto: 13 in Gnesotto et al. 2004).

2.2.2 Charakter EBOP a její institucionální struktura

Evropská bezpečnostní a obranná politika představuje integrální součást Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) a spadá do oblasti politik Evropské unie, jež se vyznačuje striktně mezivládním charakterem.¹⁸ Tento charakter EBOP úzce souvisí s faktem, že bezpečnost a obrana tvoří jádro státní suverenity. Rozhodování se v otázkách souvisejících s bezpečností a obranou řídí pravidlem jednomyslnosti, které každému členskému státu umožňuje vetovat jakékoli rozhodnutí. Žádný členský stát tedy nemůže být v oblasti EBOP přehlasován ani nucen vyslat své ozbrojené síly či platit za probíhající operaci proti své vůli (Gnesotto: 19 a Missiroli: 57 in Gnesotto et al. 2004). Využití práva veta například k zablokování společné akce však lze, vzhledem k sérii předběžných jednání, která finálnímu hlasování v Radě předcházejí, značně nepravděpodobné (Missiroli: 67 in Gnesotto et al. 2004).

Jelikož téměř veškeré nezbytné zdroje včetně vojenských schopností zůstávají pod pevnou kontrolou členských států a ustanovení týkající se EBOP navíc nejsou právně

¹⁷ Petersberské úkoly představují úkoly, které pro ozbrojené síly svých členských států stanovila Západoevropská unie na svém zasedání v červnu 1992. Roku 1997 byly na základě Amsterdamské smlouvy zařazeny do kompetence Evropské unie. Tyto úkoly pokrývají řadu různých aktivit od humanitárních a záchranných akcí přes akce k udržení míru až po akce bojových jednotek při řešení krizí, včetně prosazování míru (Amsterdamská smlouva 1997).

¹⁸ Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku ustavila v roce 1992 Maastrichtská smlouva o Evropské unii, která zároveň stanovila její mezivládní charakter (Wallace: 438 in Wallace, Wallace a Pollack: 2005).

závazná, závisí úspěch jakékoli iniciativy v tomto typu politiky na existenci konsensu. Jedinou formu flexibility představuje možnost zdržet se hlasování¹⁹ a nepodílet se na konkrétní operaci ani na jejím financování (Missiroli: 57 in Gnesotto et al. 2004). Institucionalizace EBOP a vytváření její vojenské dimenze mezivládní charakter této politiky ještě posílily (Gnesotto: 21 in Gnesotto et al. 2004; Wessels in Howorth 2007: 63).

Evropská bezpečnostní a obranná politika se dále vyznačuje poměrně komplikovanou institucionální strukturou. Z mezivládního charakteru EBOP vyplývá rozdělení kompetencí mezi klíčové evropské instituce i podoba politických a vojenských institucí ustavených pouze v rámci této politiky. Konečnou politickou odpovědnost za všechny záležitosti týkající se bezpečnostní a obranné politiky nese Evropská rada složená z hlav států a vlád členských států Unie. Z právních nástrojů Evropská rada přijímá společné strategie v oblastech, v níž se zájmy členských států shodují, což se týká zejména vztahů se strategicky významnými regiony (např. Ruskem, Ukrajinou či Blízkým východem).

Nejvýznamnější rozhodovací orgán v oblasti EBOP v praxi představuje Rada pro obecné záležitosti a vnější vztahy (General Affairs and External Relations Council, GAERC),²⁰ v níž zasedají ministři zahraničí členských zemí. Ze sekundární legislativy v oblasti druhého pilíře Rada přijímá společné postoje a společné akce. Společné postoje zavazují členské země k určitému jednání ve vztahu ke třetím státům nebo na půdě mezinárodních organizací. Společné akce se týkají řešení konkrétních problémů, nejčastěji krizí a konfliktů v nestabilních regionech. Prostřednictvím společných akcí Rada rozhoduje o zahájení vojenských i civilních operací k řešení krizí vedených jménem Evropské unie, jmenování zvláštních vyslanců pro konfliktní oblasti či o ustavení nových institucí, jako tomu bylo v případě Evropské obranné agentury (Missiroli: 59 in Gnesotto et al. 2004; Howorth 2007: 63-64).

Významnou roli hraje v oblasti druhého pilíře vysoký představitel pro Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (High Representative for Common Foreign and Security Policy, HR-CFSP). Tento post vytvořila v roce 1997 Evropská rada na svém zasedání v Amsterdamu a spojila ho s funkcí generálního tajemníka Rady. Vhodného kandidáta na tento post, jehož důležitost vzhledem k ustavení EBOP vzrostla, našla Evropská rada až na

¹⁹ Takzvanou konstruktivní či podmíněnou abstencí, která členskému státu dává možnost zdržet se hlasování a tím umožnit přijetí rozhodnutí, zavedla ve druhém pilíři Amsterdamská smlouva. Díky abstenci není stát povinen dané rozhodnutí provést ani ho financovat. K zablokování rozhodnutí však může dojít tehdy, pokud k abstenci přistoupí takový počet států, který představuje více než 1/3 vážených hlasů v Radě (Missiroli: 67 in Gnesotto et al. 2004).

²⁰ V roce 2003 byla někdejší Rada pro obecné záležitosti (GAC) přejmenována na Radu pro obecné záležitosti a vnější vztahy (GAERC).

summitu v Kolíně nad Rýnem roku 1999 v odcházejícím generálním tajemníkovi NATO Javieru Solanovi, oceňovaném pro jeho diplomatické dovednosti a schopnost dosahovat konsensu (Howorth 2007: 66-67). Solana byl přitom zároveň jmenován generálním tajemníkem Západoevropské unie, aby se tím usnadnilo začlenění některých funkcí a institucí této vojenské organizace do Evropské unie (Missiroli: 62 in Gnesotto et al. 2004).

Mezi hlavní úkoly vysokého představitele patří jednak pomáhat při vytváření konsensu o politických otázkách na půdě Rady a rovněž reprezentovat Evropskou unii navenek jakožto její mluvčí. Jelikož jeho pravomoci Amsterdamská smlouva příliš nerozváděla, jejich konkrétní interpretace fakticky závisela na samotném vysokém představiteli. Javier Solana svého vlivu i volného prostoru k jednání často využíval a post vysokého představitele si díky jeho iniciativnímu přístupu získal nemalou prestiž. Solanovi se mimo jiné podařilo vydobýt si i určitý prostor pro autonomní iniciativu při formulaci politik, což dokazuje především jeho úloha při vytváření Evropské bezpečnostní strategie z roku 2003. Vysokému představiteli asistuje Plánovací skupina (Policy Unit), kterou tvoří vysoce postavení úředníci vyslaní členskými státy a jež má pomáhat při vyhodnocování zahraničněpolitické situace a formulaci politických odpovědí (Missiroli: 62 in Gnesotto et al. 2004; Howorth 2007: 66). Dle Gnesottové symbolizuje vysoký představitel zcela specifickou cestu k integraci kombinující striktně mezivládní a komunitární metodu (Gnesotto: 22 in Gnesotto et al. 2004).

K institucím, které působí pouze v rámci EBOP a zabývají se vojenskými aspekty bezpečnosti, se řadí zejména Politický a bezpečnostní výbor (Political and Security Committee, PSC), Vojenský výbor EU (European Union Military Committee, EUMC), Vojenský štáb (European Union Military Staff, EUMS), Evropská obranná agentura (European Defence Agency, EDA), Plánovací buňka (Planning Cell) a Civilně-vojenská plánovací buňka (Civil-Military Planning Cell, CMPC). Vznik těchto specifických evropských politických a vojenských institucí prosadila především Francie, zatímco Británie se zasazovala za vývoj náležitých vojenských schopností (Gnesotto: 13 in Gnesotto et al. 2004).

O vytvoření Politického a bezpečnostního výboru (PSC) rozhodla, stejně jako v případě Vojenského výboru a Vojenského štábu, Evropská rada na svém summitu v Helsinkách konaném v prosinci 1999. PSC působí trvale od začátku roku 2001 a skládá se z vysoce postavených představitelů členských států delegovaných ministerstvy zahraničí, z nichž většinu tvoří velvyslanci, a rovněž z představitele Evropské komise, jenž se zabývá zahraničními a bezpečnostními otázkami. Podle Smlouvy z Nice patří k jeho úkolům monitorovat mezinárodní situaci v oblastech spadajících pod Společnou zahraniční a

bezpečnostní politiku, přispívat k formulaci politik sdělováním svého stanoviska Radě, monitorovat uskutečňování dohodnutých politik a rovněž provádět politickou kontrolu a strategické řízení operací k řešení krizí (Missiroli: 63-64 in Gnesotto et al. 2004; Howorth 2007: 67).

Tato instituce trvale sídlí v Bruselu a její členové se scházejí dvakrát až třikrát týdně. Howorth se s Meyerem shoduje v tom, že PSC hraje zásadní roli při kontrole a ovlivňování rozhodování v otázkách souvisejících s bezpečnostní a obrannou politikou (Howorth 2007: 68). Úlohu klíčového rozhodovacího orgánu v oblasti EBOP nicméně nadále plní Rada pro obecné záležitosti a vnější vztahy, jíž je PSC odpovědný. Ačkoli se PSC teoreticky zabývá všemi aspekty SZBP, jádro jeho činnosti tvoří plánování a příprava operací vojenského i civilního charakteru a dohled nad nimi (Missiroli: 64 in Gnesotto et al. 2004; Howorth 2007: 70-71).

Roli nejvýše postaveného vojenského orgánu Evropské unie plní Vojenský výbor (EUMC). Tento výbor se formálně skládá z náčelníků štábů členských států, avšak v praxi je zastupují jejich vojevní zástupci, z nichž většina zároveň zasedá ve Vojenském výboru NATO. Vojenský výbor radí Politickému a bezpečnostnímu výboru v záležitostech vojenského charakteru a rovněž činí doporučení ohledně toho, jak by měl PSC postupovat (Missiroli: 64 in Gnesotto et al. 2004). Hlasování o těchto otázkách se přitom striktně řídí zásadou jednomyslnosti, která je nezbytná pro vyslání ozbrojených sil na jakoukoli vojenskou operaci Evropské unie. Vojenský výbor zároveň zajišťuje dohled nad Vojenským štábem. Vojenský výbor zásadním způsobem ovlivňuje rozhodování v situacích týkajících se řešení krizí, vytváření a vyhodnocování strategických variant, dohled nad vypracováním operačního plánu a monitorování operací v průběhu mise. Vojenský výbor rovněž plní poradní úlohu v otázce ukončení probíhající operace (Howorth 2007: 74).

Vojenský štáb představuje jedinou permanentní integrovanou vojenskou instituci Evropské unie. Skládá se z vysoce postavených vojenských expertů členských států a zajišťuje vojenskou expertizu a kapacitu. V politických otázkách Vojenský štáb EU podléhá Politickému a bezpečnostnímu výboru a ve vojenských otázkách Vojenskému výboru. Při vojenských operacích k řešení krizí vedených Evropskou unií plní Vojenský štáb některé operační funkce včetně včasného varování, analýzy situace a strategického plánování. Štáb zároveň identifikuje národní a mnohonárodní ozbrojené síly vhodné pro případné operace. Vojenské expertizy štábu využívá rovněž vysoký představitel pro SZBP. Vojenský štáb fakticky tvoří generální ředitelství, které spadá pod Generální sekretariát Rady (Missiroli: 64 in Gnesotto et al. 2004; Howorth 2007: 75).

Z institucionálního hlediska lze za inovaci související s ustavením EBOP označit rovněž pravidelná zasedání ministrů obrany členských států, k nimž dochází od roku 2002 pod záštitou Rady pro obecné záležitosti a vnější vztahy. Tématem jejich jednání, která se konají několikrát do roka, jsou záležitosti týkající se vývoje vojenských schopností. Z ministrů obrany se v evropském rámci postupně stali významní aktéři ovlivňující utváření bezpečnostní politiky. Podstatnou úlohu sehráli ministři obrany především v kampani za modernizaci vojenských schopností států Evropské unie (Howorth 2007: 76).

Z hlediska zbrojní spolupráce představuje průlom ustavení Evropské obranné agentury (EDA), o němž rozhodla Evropská rada na summitu v Soluni v červnu 2003. EDA měla především zajistit dosud chybějící koordinaci spolupráce členských států v oblasti zbrojních zakázek a zbrojení. Dynamický vývoj Evropské bezpečnostní a obranné politiky totiž vyžadoval spojení vojenských schopností se zbrojní výrobou.

K hlavním funkcím EDA, vytvořené na základě společné akce Rady v létě 2004, patří: rozvoj obranných schopností v oblasti řešení krizí, podpora a posilování evropské zbrojní spolupráce, podílení se na formulaci a případně i na provádění politik a opatření zaměřených na posílení evropské obranné průmyslové základny a podpora obranného výzkumu a technologií. EDA sídlí v Bruselu a jejím vrcholným orgánem je Řídící výbor (Steering Board). Tento výbor se skládá z ministrů obrany členských států, avšak pravidelně se schází i na nižších úrovních ředitelů pro vyzbrojování a ředitelů pro výzkum a technologie. V čele Řídícího výboru stojí vysoký představitel pro Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a jeho činnost řídí výkonný ředitel. Výbor má čtyři ředitelství specializovaná na obranné schopnosti, výzkum a technologie, vyzbrojování, obranný průmysl a trh (Schmitt: 100 in Gnesotto et al. 2004; Howorth 2007: 109-110).

Potenciál EDA této instituce spočívá především v racionalizaci vyzbrojování a obranného plánování a rovněž v postupném vytváření integrovaného evropského obranného trhu. Za dosud nejdůležitější iniciativu EDA lze označit přijetí kodexu chování při zakázkách v obraně. Tento kodex, který byl přijat v listopadu 2005, představuje první krok na cestě k ustavení Evropského trhu s obranným materiálem, jenž by významně posílil globální konkurenceschopnost evropského obranného průmyslu. Další krok představoval audit výdajů členských států na výzkum a technologie, který prokázal neefektivní a nedostatečnou podporu těchto klíčových oblastí (Howorth 2007: 110-111).

V oblasti operačního a strategického plánování hraje významnou roli ustavení Plánovací buňky a Civilně-vojenské plánovací buňky využívaných při operacích k řešení krizí. Po vytvoření autonomního vojenského velitelství pro plánování a vedení operací EU poměrně

dlouho volaly zejména Francie i Německo, avšak tyto iniciativy narážely na odpor Velké Británie, která to považovala za nežádoucí duplikaci stávajících kapacit NATO. Na konci roku 2003 se Evropské radě podařilo dospět ke kompromisu. Na jeho základě došlo v rámci velitelství Severoatlantické aliance, označovaného jako SHAPE, v Monsu k vytvoření Plánovací buňky. Tato Plánovací buňka má zlepšit přípravu operací EU, které v souladu s dohodami s NATO využívají zdroje aliance. Pro autonomní operace Unie zahrnující civilní i vojenskou dimenzi byla ustavena Civilně-vojenská plánovací buňka se sídlem v Bruselu. Při autonomních operacích čistě vojenského charakteru však Evropská unie nadále závisí na národních velitelstvích (Schmitt: 99 in Gnesotto et al. 2004; Howorth 2007: 111-112).

2.2.3 Vojenské schopnosti a jejich úkoly

Hlavní výzvu při utváření Evropské bezpečnostní a obranné politiky představoval vývoj vojenských schopností, které by jí umožnily stát se uznávaným bezpečnostním aktérem na mezinárodní scéně. Vojenské operace Severoatlantické aliance v Bosně a zejména v Kosovu, v nichž evropští spojenci hráli jen vedlejší roli, ukázaly, že evropské ozbrojené síly nejsou k provádění operací k řešení krizí náležitě strukturovány ani vybaveny. Zvětšující se rozdíly mezi ozbrojenými silami Spojených států a jejich evropských partnerů v NATO, které se týkaly především výcviku a využívání moderních informačních a komunikačních technologií, narušovaly jejich interoperabilitu a přispívaly k oslabování transatlantických vazeb (Schmitt: 89 in Gnesotto et al. 2004).

Vědomí rostoucí vojenské slabosti a neschopnosti převzít odpovědnost za zajištění bezpečnosti v Evropě sjednotilo představitele členských států, kteří se v červnu 1999 na summitu Evropské rady v Kolíně nad Rýnem shodli na nezbytnosti poskytnout EU náležité prostředky a schopnosti k formování společné politiky v oblasti bezpečnosti a obrany. Rozsah této politiky přitom členské státy omezily na oblast petersberských úkolů, které zahrnovaly humanitární a záchranné akce, akce k udržení míru a akce bojových jednotek při řešení krizí, včetně vytváření míru (Howorth 2007: 98).

Své odhodlání vyvinout autonomní vojenské schopnosti a v případě neangažovanosti Severoatlantické aliance provádět vojenské operace v reakci na mezinárodní krize členské státy Evropské unie potvrdily na helsinském summitu Evropské rady v prosinci 1999 stanovením takzvaného Helsinského hlavního cíle (Helsinki Headline Goal). Přijetím tohoto

cíle si členské státy předsevzaly, že do roku 2003 budou schopny rozmístit do 60 dnů a udržet nejméně po dobu jednoho roku ozbrojené síly čítající 50 000 až 60 000 vojáků a schopné plnit plný rozsah petersberských úkolů. Tyto ozbrojené síly pověřené plněním petersberských úkolů byly označeny jako Evropské síly rychlé reakce (European Rapid Reaction Force) (Quille 2006: 9).

Helsinský hlavní cíl byl pojímán jako určitý rezervoár sil, z něhož mohla Evropská unie získávat potřebné zdroje pro své případné operace, pokud by se Rada v reakci na mezinárodní krizi jednomyslně dohodla na použití vojenské síly. Poskytnutí zdrojů v konkrétní krizové situaci tedy mělo nadále vyžadovat souhlas členských států. Helsinský hlavní cíl tedy neznamenal vytvoření stálých ozbrojených sil EU ani členské státy nijak nezavazoval v jakékoli budoucí krizi (Schmitt: 91 in Gnesotto et al. 2004). Primárním záměrem hlavního cíle bylo podnítit politický zájem o vývoj ozbrojených sil a vojenských kapacit.

Pod vedením Pracovní skupiny hlavního cíle (Headline Goal Task Force) sestavili experti členských států na obranné plánování katalog sil a specifických schopností, který byl na podzim roku 2000 schválen a nazván Katalogem Helsinského hlavního cíle (Helsinki Headline Goal Catalogue). Na konferenci k závazkům ohledně vojenských schopností (Capabilities Commitments Conference) pořádané v listopadu 2000 se členské státy na dobrovolné bázi zavázaly přispět svými zdroji ke schopnostem rychlé reakce, aby dosáhly hlavního cíle. Tyto závazky byly zaneseny do takzvaného Helsinského katalogu sil (Helsinki Force Catalogue). Z kvantitativního hlediska se příspěvky členských zemí ukázaly jako více než dostačující. Katalog sil zahrnoval více než 100 000 vojáků, přibližně 400 bojových letounů a 100 námořních plavidel. Z hlediska kvality vyčleněných zdrojů však přetrvávala naléhavá potřeba zlepšit jejich dostupnost, mobilitu, udržitelnost a interoperabilitu. Evropská rada se proto na svém summitu v Nice v prosinci 2000 rozhodla vytvořit kontrolní mechanismus, který měl vývoj vojenských schopností sledovat (Schmitt: 92 in Gnesotto et al. 2004).

Srovnání Katalogu Helsinského hlavního cíle a Katalogu sil odhalilo značné nedostatky v závazcích členských států. Problém představovala především samotná dobrovolnost závazků a s ní související nemožnost zaručit jejich plnění (Howorth 2007: 104). Na Konferenci ke zdokonalení evropských vojenských schopností (Capability Improvement Conference) proto ministři obrany v listopadu 2001 schválili Evropský akční plán schopností (European Capability Action Plan, ECAP). Řešení přetrvávajících nedostatků měly navrhnout odborné panely složené z expertů členských států, jejichž činnost koordinovala Pracovní skupina hlavního cíle, kterou podporoval Vojenský štáb (Schmitt: 93 in Gnesotto et al. 2004).

Proces Akčního plánu rozvoje schopností se řídí čtyřmi hlavními principy: 1) zlepšováním efektivity a účinnosti evropských obranných snah a posilováním spolupráce mezi členskými státy či skupinami států; 2) spoléháním se na dobrovolné národní závazky; 3) koordinací mezi členskými státy EU i koordinací s NATO a 4) transparentností a viditelností. Ve své druhé fázi se proces ECAP zaměřil na konkrétní opatření k nápravě nedostatků. Na druhé konferenci k evropským vojenským schopnostem v květnu 2003 došlo k ustavení projektových skupin zaměřených na realizaci konkrétních projektů, které se týkaly pronájmu, mnohonárodní spolupráce a specializace úloh. Průlom v procesu představovalo zaměření na kvalitu obranných schopností a také fakt, že jednotlivé členské země převzaly koordinační odpovědnost za konkrétní projekty (Howorth 2007: 106). Druhá konference zároveň potvrdila, že díky ozbrojeným silám začleněným do Katalogu sil získala Evropská unie operační schopnost v plném rozsahu petersberských úkolů. Efektivní plnění nejnáročnějších úkolů nicméně vyžaduje nápravu nedostatků týkajících se zejména dostupnosti, rozmístitelnosti, udržitelnosti a interoperability ozbrojených sil (Schmitt: 95 in Gnesotto et al. 2004).

Po skončení procesu Helsinského hlavního cíle si EU v červnu 2004 na zasedání Evropské rady v Bruselu stanovila takzvaný Hlavní cíl 2010 (Headline Goal 2010), který měl zajistit nápravu výše uvedených kvalitativních nedostatků evropských ozbrojených sil. Jak uvádí příslušná deklaráce, v rámci Hlavního cíle 2010 se „členské státy rozhodly zavázat k tomu, že budou schopny do roku 2010 odpovědět rychlou a rozhodnou akcí, využívající zcela koherentní přístup, na celou škálu operací k řešení krizí zahrnutých ve Smlouvě o Evropské unii“ (Council of the European Union 2004). Z prohlášení dále jasně vyplývalo, že spektrum operací, které má Unie provádět, by se nemělo omezovat pouze na petersberské úkoly. Vzhledem k poměrně dynamickému rozvoji vojenské dimenze a k podstatným změnám mezinárodní bezpečnostní situace se měla EU podílet i na operacích stanovených v Evropské bezpečnostní strategii (European Security Strategy, ESS) z prosince 2003.²¹ Strategie formulovala dva nové úkoly: společné odzbrojovací operace a podpora třetích zemí v jejich boji s terorismem nebo při reformě bezpečnostního sektoru. Reforma bezpečnostního

²¹ Pro vývoj EBOP má Evropská bezpečnostní strategie přijatá 12. prosince 2003 zásadní význam. Tento dokument definuje hlavní bezpečnostní hrozby, k nimž řadí terorismus, šíření zbraní hromadného ničení, regionální konflikty, zhroutivší se státy a organizovaný zločin. ESS rovněž stanoví základní strategické cíle EU v podobě reakce na hrozby, posilování bezpečnosti v sousedních oblastech a mezinárodního řádu založeného na účinném multilateralismu. Dokument dále jménem Unie vyzývá k větší aktivitě, jednotě a schopnosti většího nasazení. Za přelomovou lze označit výzvu k vybudování strategické kultury, která Unii umožní podnikat včasné, rychlé a v případě nezbytnosti i rozsáhlé intervence (Evropská bezpečnostní strategie 2003; Howorth 2007: 202-203).

sektoru přitom má být součástí širšího procesu budování institucí (Ortega: 83 in Gnesotto et al. 2004; Quille 2006: 16).

Integrální součástí Hlavního cíle 2010 představuje koncept bojových skupin EU (EU Battle Groups)²², který vznikl na základě britsko-francouzské iniciativy se záměrem napravit naléhavý nedostatek vysoce mobilních, specializovaných ozbrojených sil ve vysokém stavu připravenosti schopných provádět mise v obtížném terénu. Inspirovány úspěšnou autonomní vojenskou operací EU v Konžské demokratické republice nazvanou Artemis²³, Francie a Velká Británie na bilaterálním summitu v Londýně konaném v listopadu 2003 vyzvaly k vytvoření věrohodných ozbrojených sil o velikosti bojových skupin, které by byly udržitelné a disponovaly náležitými přepravními kapacitami. Tyto bojové skupiny měly posílit schopnost Evropské unie rychle reagovat na vzniklé krize a měly být primárně využívány při operacích Organizace spojených národů. K začlenění této iniciativy do evropského rámce došlo v květnu 2004, kdy ji na svém zasedání schválila Rada ve složení ministrů zahraničí a obrany. Koncept bojových skupin byl následně začleněn do Hlavního cíle 2010 (Quille 2006: 17-18).

Bojové skupiny EU představují speciálně vycvičené formace o velikosti praporu (tedy cca 1500 vojáků), disponující složkami bojové podpory a bojového zabezpečení. Tyto formace mají být připraveny k rozmístění do 10 dnů od rozhodnutí zahájit operaci, které spadá do kompetence Rady pro obecné záležitosti a vnější vztahy. Mají být udržitelné po dobu minimálně 30 dnů, přičemž jejich působení může být díky střídání prodlouženo až na 120 dnů. Bojové skupiny zahrnují příslušníky ozbrojených sil jednoho nebo více členských států, přičemž u skupin mnohonárodního charakteru přebírá vedení některá z účastnících se zemí. K hlavním rysům bojových skupin, z nichž se většina vyznačuje mnohonárodním složením, patří efektivita, rozmístitelnost a mobilita, udržitelnost a interoperabilita (Schmitt: 98-99 in Gnesotto et al. 2004).

Bojové skupiny mají být schopné provádět široký rozsah operací různého charakteru a intenzity včetně plnění náročných bojových misí ve vzdálených krizových oblastech a v nehostinném prostředí. Jejich úspěšné nasazení zároveň předpokládá dostupnost náležitých kapacit v oblasti strategické přepravy a bojové podpory. Skupiny mohou buď provádět zcela samostatné operace, nebo mohou působit jako předvoj rozsáhlejších operací. Od počátku

²² Konceptem Bojových skupin se podrobněji zabývá empirická část práce, která analyzuje vznik a působení Severské bojové skupiny (Nordic Battlegroup), kterou vedlo právě Švédsko a do níž se zapojilo i Irsko.

²³ Operace Artemis, probíhající od června do září 2003 v Konžské demokratické republice, se stala první autonomní vojenskou operací EU. Tato operace se opírala o mandát OSN v podobě rezoluce RB a hlavní roli v ní sehrály francouzské ozbrojené síly (Howorth 2007: 233-235).

konceptu bojových skupin se předpokládalo jejich využívání v operacích zaštitěných mandátem OSN, avšak existence příslušného mandátu není pro jejich nasazení nezbytná (Schmitt: 98-99 in Gnesotto et al. 2004; Quille 2006: 18; Howorth 2007: 107).

V květnu 2004 vyzvala Rada pro obecné záležitosti a vnější vztahy členské státy, aby přijaly příslušné závazky a podílely se na vytváření bojových skupin tak, aby se počáteční operační schopnosti docílilo již v roce 2005 a plné operační schopnosti v roce 2007. Plná operační schopnost má Unii umožnit vést v případě potřeby dvě téměř současně probíhající operace. Do procesu vytváření bojových skupin se postupně zapojily téměř všechny členské země včetně většiny neutrálních a vojensky nezúčastněných států. Výjimku v tomto ohledu představuje pouze Dánsko, které si v oblasti druhého pilíře vyjednálo výjimku a iniciativ vojenského charakteru se proto neúčastní, a neutrální Malty (Howorth 2007: 108-109).

V souvislosti s petersberskými úkoly, které byly vznikajícím ozbrojeným silám Evropské unie od samého počátku procesu formování vojenské dimenze EBOP určeny, nutno uvést, že jejich dosti obecná formulace umožňovala různé interpretace. Mezi členskými státy panovaly dosti odlišné názory na stupeň intenzity případných operací či nutnost předchozí mezinárodní autorizace v podobě mandátu OSN. Nejasné vymezení úkolů ozbrojených sil souviselo s pragmatickým přístupem, který Evropská unie při vytváření vojenské dimenze EBOP zaujala. V souladu s tímto přístupem se celý proces zaměřil na budování vojenských schopností, zatímco přesnější vymezení jejich úkolů ponechával stranou. Konstruktivní nejednoznačnost petersberských úkolů, jejichž začlenění do aktivit EU prosadila švédsko-finská iniciativa z dubna 1996,²⁴ umožnila poměrně dynamický vývoj celého procesu do doby, než se vytvoří širší shoda v otázce konkrétních úkolů (Ortega: 73 in Gnesotto et al. 2004)

V kontextu Helsinského hlavního cíle se v souvislosti s úkoly ozbrojených sil uvažovalo o třech typech operací: o evakuaci civilního obyvatelstva ze vzdálené krizové oblasti; operaci k předejití konfliktu, jež by následovala po zhoršení bezpečnostní situace na hranicích mezi dvěma státy a vytvoření demilitarizovaného pásma k oddělení dvou válčících stran. Jednalo se však stále o značně obecné scénáře postrádající přesnější vymezení, což znesnadňovalo jakékoli plánování (Ortega: 75 in Gnesotto et al. 2004; Quille 2006: 14).

²⁴ Tento návrh se poprvé objevil ve společném článku ministryň zahraničí Švédska a Finska, Leny Hjelmové-Wallénové a Tarjy Halononové, publikovaném v předních denících obou zemí *Dagens Nyheter* a *Helsingin Sanomat* dne 21. dubna 1996. Motivací představitelů obou států, které se v této době již označovaly za vojensky nezúčastněné (*militarily non-aligned*), bylo zabránit tomu, aby EU převzala veškeré funkce Západoevropské unie včetně kontroverzní kolektivní obrany, a tím „demilitarizovat“ bezpečnostní dimenzi Unie (Rieker 2006: 72).

Jasně vymezení úkolů vojenských schopností Unie však postrádá i Hlavní cíl 2010. Nový hlavní cíl v souladu s Evropskou bezpečnostní strategií počítá s širším spektrem operací, než jaké stanoví petersberské úkoly, a mezi nové úkoly zahrnuje společné odzbrojovací operace, podporu třetích zemí v jejich boji s terorismem nebo při reformě bezpečnostního sektoru. Hlavní cíl 2010 tedy zvětšil rozsah možných úkolů, avšak nijak blíže nespecifikoval ani stávající úkoly ani ty nově uvedené, které jsou rovněž formulovány dosti obecně. Zejména pod termínem „společné odzbrojovací operace“ si lze představit mise velmi různé intenzity (Quille 2006: 16).

V souvislosti s mezinárodní autorizací vojenských operací prováděných ve jménu Evropské unie panuje mezi členskými státy obecná shoda v tom, že operace vojenského charakteru mají mít dostatečnou legitimitu, kterou zajistí existence mandátu uděleného Radou bezpečnosti OSN. Přestože vojenský zásah Unie postrádající příslušnou rezoluci Rady bezpečnosti nelze vyloučit, tento typ intervence by EU byla ochotna podniknout pouze za výjimečných okolností typu humanitární katastrofy či hrozící genocidy. Legitimitu vojenských operací Unie navíc posiluje fakt, že všechny operace tohoto charakteru se striktně řídí principy stanovenými v Chartě OSN (Ortega: 85 in Gnesotto et al. 2004).

3 Výzkumná otázka a metodologie

Tato diplomová práce ve své empirické části vychází z obecné teze zformulované Christophem O. Meyerem, podle níž v důsledku institucionální socializace probíhající ve strukturách Evropské bezpečnostní a obranné politiky dochází ke konvergenci strategických kultur členských států Evropské unie směrem k většímu aktivismu (Meyer 2005: 545 a 2006: 39). Tuto tezi o sbližování evropských strategických kultur a jejich aktivizaci Meyer vyvodil z dílčích hypotéz, které se týkají předpokládaného vlivu institucionální socializace na jím vymezené strategické normy a také rozsahu konvergence u jednotlivých norem a její podoby. Dle Meyera se socializační dopady struktur EBOP projeví zejména u dvou následujících norem: preferovaného způsobu spolupráce a u akceptovatelných cílů použití síly (Meyer 2005: 539 a 542 a 2006: 40).

U akceptovatelných cílů použití síly lze dle Meyera očekávat střední až velký rozsah konvergence. U této strategické normy se má předpokládaná konvergence projevit posunem od úzkého zaměření na teritoriální obranu k zahraničním humanitárním intervencím, které směřují k ochraně zranitelných etnických skupin před rozsáhlým porušováním lidských práv a tím i k obraně hodnot, na nichž je evropský integrační projekt postaven (Meyer 2005: 542-543 a 2006: 39-41).

U preferovaného způsobu spolupráce Meyer predikuje střední rozsah konvergence. V rámci této strategické normy se má konvergence projevit rostoucí důvěrou v EU jakožto bezpečnostního a obranného aktéra, kterou má doprovázet klesající podpora neutrality i Severoatlantické aliance. V souvislosti s neutralitou vyslovuje Meyer předpoklad, podle něhož lze reinterpretaci neutrality v podobě zúžení jejího obsahu dříve či později očekávat u všech neutrálních států Evropské unie (Meyer 2005: 542, 545 a 2006: 41-42)

Z výše uvedených dílčích hypotéz vyplývá, že normativní konvergence se projeví především odklonem od teritoriální obrany, legitimizací zahraničních intervencí s humanitárními motivy, slábnoucími vazbami k neutralitě případně k NATO i USA a častějším využíváním Evropské unie jakožto rámce pro obrannou a bezpečnostní spolupráci. Oprávněnost těchto hypotéz i obecné teze o rozsahu a směřování konvergenčního procesu se Meyer posléze snaží prokázat pomocí případových studií strategických kultur čtyř významných členských zemí EU, konkrétně Francie, Velké Británie, Německa a Polska (Meyer 2006).

Z hlediska metodologie představuje tato diplomová práce instrumentální případovou studii, která Meyerovu tezi o konvergenci strategických kultur a jejich aktivizaci testuje tím, že se zaměřuje na Irsko a Švédsko – tedy členské státy EU s neutrálními strategickými kulturami,²⁵ které Meyer ve svých hypotézách sice zmiňuje, ale v samotném výzkumu tuto dosti specifickou skupinu zemí zcela opomíjí (Meyer 2006).

Cílem této instrumentální případové studie je především zodpovědět otázku, zda k Meyerem předpokládanému vývoji strategických kultur zemí, jež se podílejí na Evropské bezpečnostní a obranné politice, směrem k většímu aktivismu dochází i v případě Irska a Švédska. Vzhledem k faktu, že Meyer svou konvergenční tezi na státy s neutrální strategickou kulturou neaplikuje, lze zmíněnou výzkumnou otázku považovat za relevantní. Detailní zaměření na dosud přehlížený typ strategické kultury navíc umožní lépe zhodnotit obecnou platnost dané teze.

Vzhledem ke značnému rozsahu strategické kultury, jež zahrnuje množství různých aspektů, předmět výzkumu představuje v této práci pouze její jádro tvořené čtyřmi strategickými normami, které podrobně charakterizovala část pojednávající o konceptu strategické kultury a jeho aplikaci na evropský integrační proces. Z těchto norem se tato případová studie zaměřuje na akceptovatelné cíle použití síly a preferovaný způsob spolupráce, jejichž podobu má dle Meyerových hypotéz ovlivnit právě institucionální socializace, a navíc i na podmínky autorizace použití síly. V zemích s defenzivními strategickými kulturami, k nimž analyzované státy patří, totiž Meyer predikuje tendenci snížit stávající vysoký práh vnitrostátní autorizace respektive odstranit příslušná zákonná omezení týkající se nasazení ozbrojených sil, k níž podle něj ovšem dochází pod vlivem jiných faktorů, konkrétně v důsledku humanitárních krizí a ozbrojených konfliktů probíhajících za hranicemi Evropské unie. Tato práce se přesto i u této normy pokusí poukázat na možnou souvislost s institucionální socializací (Meyer 2005: 542, 544 a 2006: 41).

Při zkoumání vybraných strategických norem a jejich případných posunů práce vychází z předpokladu, že převládající normy se projeví v bezpečnostní a obranné politice daných států. Vzhledem ke svému zaměření i rozsahu tato studie analyzuje pouze politiku praktikovanou v rámci vojenské dimenze EBOP.

Závislou proměnnou v této instrumentální případové studii představují neutrální strategické kultury dvou vybraných členských států Evropské unie – Irska a Švédska. Roli

²⁵ Ačkoli se Švédsko v devadesátých letech přestalo oficiálně označovat za neutrální a od této doby se považuje za stát vojensky nezávislý (militarily non-aligned), jeho strategická kultura v daném období neprošla natolik zásadními změnami, aby ji nebylo možné považovat za neutrální. Z tohoto důvodu je i Švédsko i nadále řazeno ke státům s neutrálními strategickými kulturami (Meyer 2005 a 2006).

nezávislé proměnné, která ovlivňuje podobu národních strategických kultur respektive norem, hraje socializační proces, jenž se odehrává v rámci EBOP a zahrnuje adaptační tlaky. K relevantním zprostředkujícím proměnným, které mohou zmírnit dopady adaptačních tlaků, lze zařadit zakotvenost a institucionalizaci stávající podoby strategických norem a také působení silných ideologických štěpení.

Zachycení celého kauzálního procesu od institucionální socializace na úrovni reprezentantů členských států ve stálých strukturách EBOP přes přenos strategických norem z unijních institucí na národní ministerstva až do výsledné podoby norem, které zastávají politické elity a které se odrážejí v bezpečnostní a obranné politice daných států, by bez přístupu k příslušným aktérům a interním dokumentům či účasti na příslušných neveřejných jednáních bylo značně obtížné. Tato případová studie proto s ohledem na dostupné informační zdroje analyzuje pouze vývoj bezpečnostní a obranné politiky vybraných zemí. Podobu převládajících strategických norem se přitom snaží vyvodit z oficiálních dokumentů týkajících se bezpečnostní a obranné politiky Irska a Švédska i z relevantních veřejných prohlášení klíčových aktérů na národní úrovni.

Zkoumání posunů ve vybraných strategických normách vyžaduje náležitou operacionalizaci této proměnné. Ve snaze o diferenciaci hodnot strategických norem případová studie pracuje se čtyřstupňovou škálou aktivismu vytvořenou Stine Heiselbergovou (Heiselberg 2003: 12-13).

U akceptovatelných cílů použití síly tato práce rozlišuje následující mezní cíle: 1) obranu proti bezprostřednímu útoku na území státu; 2) humanitární intervenci směřující k zastavení rozsáhlého porušování lidských práv; 3) intervenci motivovanou sledováním mocenských, materiálních či ideologických zájmů státu a 4) územní a politickou expanzi a ovládnutí cizího území.

V souvislosti s preferovaným způsobem obranné spolupráce studie vymezuje rovněž čtyři různé stupně: 1) neutralitu (nepodřizování se pravidlům a principům vojenských aliancí či nadnárodních organizací respektive defenzivní variantu samostatného jednání); 2) kooperaci v rámci aliancí či nadnárodních organizací; 3) ad hoc kooperaci s jednotlivými státy a 4) unilateralismus (ofenzivní variantu samostatného jednání).

U podmínek vnitrostátní i mezinárodní autorizace, práce využívá také čtyři kategorie: 1) vysoký práh vnitrostátní i mezinárodní autorizace; 2) vysoký práh vnitrostátní autorizace v kombinaci s nízkým prahem mezinárodní autorizace; 3) nízký vnitrostátní práh v kombinaci s vysokým mezinárodním prahem a 4) nízký práh vnitrostátní i mezinárodní autorizace.

Meyerovu tezi tato případová studie testuje pomocí nejméně pravděpodobného případu respektive případů. Právě tento postup se při ověřování platnosti teoretických předpokladů považuje za nejvhodnější (Kořan 2008: 41-42). Ačkoli se institucionální socializace, jež má aktivizovat národní strategické kultury, dotýká všech členských států Unie, největším adaptačním tlakům budou logicky vystaveny právě země s defenzivní či neutrální strategickou kulturou, k nimž Irsko i Švédsko bezpochyby patří. Příliš vysoké adaptační tlaky přitom na národní úrovni často nevedou k přizpůsobení, nýbrž k odklonu od nekompatibilního modelu prosazovaného Evropskou unií (Howorth 2007: 189). Z tohoto důvodu bylo v irském i švédském případě možno očekávat, že postulovaná aktivizace strategických kultur bude záležitostí dlouhodobou a komplikovanou spíše než rychlou a bezproblémovou.

Přestože irská i švédská neutralita má čistě politický charakter a není zakotvena v ústavě ani v žádném jiném vnitrostátním zákoně, v obou zemích se stala základem a obecně uznávaným měřítkem bezpečnostní a obranné politiky. Až do počátku devadesátých let měla neutralita v Irsku i Švédsku značnou politickou i symbolickou hodnotu a její význam ani přínos se proto žádná z relevantních politických stran neodvažovala zpochybňovat.

Silná pozice neutrality v Irsku i Švédsku souvisí i s poměrně dlouhou tradicí této zahraničněpolitické orientace. Ve švédském případě tato tradice sahá až do první poloviny devatenáctého století. Irsko praktikuje politiku neutrality od konce třicátých let, tedy po většinu své novodobé existence jakožto samostatného státu. Neutralita, za jejíž jádro se v obou státech považuje neúčast ve vojenských aliancích, tvoří nedílnou součást vnitrostátního diskurzu o národní identitě a také image, kterou si oba státy vytvářejí na mezinárodní scéně (Keatinge 1984: 36; Agius 2006; Laffan a O' Mahony 2008: 175 –184).

Oba státy navíc před vojenskými nástroji bezpečnostní politiky jednoznačně preferují nástroje nevojenského charakteru. V rámci svých aktivit na podporu míru kladou Irsko i Švédsko tradičně velký důraz na zprostředkování v konfliktech (conflict mediation), civilní operace k udržení míru, iniciativy směřující k jadernému odzbrojení a kontrole zbrojení obecně a také na rozvojovou pomoc určenou zemím Třetího světa. Použití ozbrojené síly Irsko i Švédsko považují až za krajní řešení, k němuž lze sáhnout až po vyčerpání všech ostatních prostředků (Keatinge 1984: 48-54; Doherty 2002: 16-17; Agius 2006:107-116).

Neutralita zásadním způsobem ovlivňuje i stupeň aktivismu v rámci jednotlivých strategických norem, které ve zkoumaných státech dlouhodobě převládají. Jak podrobněji ukáže empirická část práce, vybrané země nasazení svých ozbrojených sil, s výjimkou aktivní účasti na operacích OSN k udržení míru, tradičně omezují na teritoriální obranu proti přímému vnějšímu útoku. Neúčast ve vojenských aliancích a s ní související odmítání garancí

vzájemné obrany tvoří samotné jádro irské i švédské politiky neutrality. Uvedené státy se, mimo rámec mírových operací OSN, rovněž bránily užší vojenské spolupráci s ostatními zeměmi. Zdrženlivý postoj přetrvává i v jejich vztazích k Severoatlantické alianci. S prosazováním mezinárodního práva i aktivní podporou mírových iniciativ na půdě OSN, kterou Irsko i Švédsko považují za jedinou legitimní organizaci kolektivní bezpečnosti, úzce souvisí také poměrně striktní podmínky autorizace použití síly, jimiž se obě země vyznačují. Nasazení ozbrojených sil v zahraničních operacích v irském i švédském případě vyžaduje nejen souhlas parlamentu, ale i existenci mandátu OSN. V Irsku jsou tato striktní pravidla zakotvena v legislativě, zatímco ve Švédsku souvisí s dlouholetou praxí (Keatinge 1984; Herolf 2003; Agius 2006; Laffan a O'Mahony 2008: 175-184).

Vzhledem k pozici neutrality, podobě jejich převládajících strategických norem, které s neutralitou souvisejí, a jednoznačnému preferování nevojenských nástrojů bezpečnosti lze tedy Irsko i Švédsko z hlediska předpokládané aktivizace strategických kultur považovat za patrně nejméně pravděpodobné případy. Podoba strategických norem je u neutrálních kultur těchto států podobě predikované v Meyerových hypotézách značně vzdálena.

Jelikož Evropská bezpečnostní a obranná politika zahrnuje celou řadu různých aspektů, tato instrumentální případová studie se zaměřuje pouze na ty aspekty, které spadají do vojenské dimenze EBOP a bezprostředně souvisejí se zkoumanými strategickými normami. Ze širokého spektra aspektů EBOP studie zkoumá užší obrannou spolupráci, koncept bojových skupin EU a vojenské operace k řešení krizí. Přestože se dané faktory většinou zároveň dotýkají více strategických norem, z důvodu snazší analýzy a větší přehlednosti jsou v empirické části analyzovány v souvislosti s tou strategickou normou, kterou ovlivňují nejvíce. U výše uvedených aspektů tato diplomová práce ve své empirické části podrobněji analyzuje ty iniciativy, jež se bezprostředně týkají strategických kultur zkoumaných států.

Užší obranná spolupráce v rámci Evropské unie, jež měla zahrnovat i vzájemnou obranu, představuje významný projekt představený v rámci debaty o budoucí podobě evropské obranné politiky, již měla stanovit připravovaná ústavní smlouva. Tato iniciativa se přímo dotýká preferovaného způsobu kooperace. Ze samotné podstaty užší spolupráce vyplývalo, že bude vyžadovat výrazný posun strategických kultur nejen členských zemí se silnými vazbami na Severoatlantickou alianci a na Spojené státy, ale především států neutrálních respektive vojensky nezúčastněných. Akceptování závazků vyplývajících ze zapojení do užší obranné spolupráce by u neutrálních a nezúčastněných zemí vedlo k zásadní

změně jejich bezpečnostní a obranné politiky, jež by znamenala konec jejich specifického charakteru.

Význam konceptu bojových skupin spočívá ve faktu, že tyto formace jsou dosud finálním a nejviditelnějším produktem stále intenzivnější spolupráce ozbrojených sil členských států probíhající pod záštitou Evropské unie. Symbolizují zároveň vyvrcholení dlouhodobého procesu vývoje vojenských schopností EU. Z hlediska strategických norem je tento koncept spjat především s preferovaným způsobem spolupráce, avšak souvisí rovněž s akceptovatelnými cíli použití síly. Mnohonárodní formát většiny bojových skupin od zúčastněných států vyžaduje značnou interoperabilitu jejich ozbrojených sil i kompatibilitu vojenského vybavení. Velkou výzvou představuje tento zcela nový typ jednotek zejména pro neutrální respektive nezúčastněné státy, neboť tyto země se těsnější vojenské spolupráci s jinými státy tradičně bránily. Jejich ozbrojené síly se, na rozdíl od jednotek evropských členů NATO, neúčastnily žádných společných vojenských cvičení a kompatibilita jejich zbraňových systémů se systémy ostatních zemí byla minimální.²⁶

Účast na bojových skupinách u zemí s defenzivními strategickými kulturami předpokládá rovněž posun v akceptovatelných cílech použití síly od teritoriální obrany směrem k zahraničním vojenským operacím k řešení krizí. Bojové skupiny mají totiž provádět široké spektrum úkolů od humanitární pomoci přes tradiční operace k udržení míru (peacekeeping) až po vytváření míru (peacemaking) a zahrnují tedy i bojové operace vysoké intenzity, o nichž se zmiňovaly i Evropská bezpečnostní strategie a Hlavní cíl 2010. Se zahraničními vojenskými intervencemi však vybrané státy neměly zkušenosti a jejich zapojení do operací tohoto typu by tedy vyžadovalo změnu příslušné strategické normy.

Zaměření na zahraniční vojenské operace prováděné jménem Evropské unie ozbrojenými silami členských států souvisí s faktem, že se jedná o konkrétní iniciativy s hmatatelnými výsledky. Tyto operace zřetelně demonstrují odhodlání a připravenost Unie použít vojenskou sílu nejen k zajištění vlastní bezpečnosti, ale rovněž ke stabilizaci bezpečnostní situace v sousedních i dosti vzdálených konfliktních oblastech. Uvedené mise se proto bezprostředně dotýkají akceptovatelných cílů použití síly. V průběhu těchto operací, odehrávajících se často v nebezpečném prostředí, měli vojáci zúčastněných států převzít odpovědnost i za ochranu civilního obyvatelstva vystaveného násilí ze strany různých polovojenských skupin i pravidelných místních bezpečnostních složek. Za tímto účelem

²⁶ Ze švédského pohledu byla minimální kompatibilita jeho zbraňových systémů se systémy ostatních evropských zemí dlouhodobě vnímána jako přínos, neboť měla zvyšovat věrohodnost jeho politiky neutrality postavené především na neúčasti ve vojenských aliancích (Wedin 2006: 142).

přitom mohli použít přiměřenou vojenskou sílu, k čemuž je opravňovaly příslušné rezoluce Rady bezpečnosti OSN.

Perspektiva větší angažovanosti v zahraničních vojenských operacích Evropské unie zároveň v některých členských zemích vyznačujících se vysokým prahem vnitrostátní i mezinárodní autorizace použití síly vedla k iniciativám směřujícím k jeho snížení. Vojenské mise proto souvisejí i s podmínkami autorizace použití síly. Působení příslušníků ozbrojených sil zúčastněných zemí ve vojenských operacích mnohonárodního charakteru prováděných jménem Evropské unie zároveň svědčí o tom, že tyto země v EU spatřují bezpečnostního aktéra oprávněného a schopného zajišťovat mezinárodní bezpečnost. Zahraniční vojenské operace se tedy dotýkají rovněž preferovaného způsobu spolupráce.

Časový rámec případové studie představuje období od září 2002, kdy se představitelé členských států začali v rámci jednání Konventu o budoucnosti Evropy zabývat otázkami budoucí podoby bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie, do prosince 2009, kdy vstoupila v platnost Lisabonská smlouva, jež významným způsobem prohloubila kooperaci členských zemí ve sféře obrany a bezpečnosti a zahájila tak novou etapu ve vývoji této dimenze evropské integrace. Tento časový rámec zahrnuje všechny výše uvedené aspekty EBOP, na něž se tato práce zaměřuje. V pasážích věnovaných charakteristice tradiční podoby strategických norem zkoumaných států, jež se vytvořila dávno před ustavením EBOP, nicméně studie věnuje určitou pozornost i událostem, které vymezený časový rámec přesahují.

4 Empirická část

Podoba bezpečnostní a obranné politiky Irska i Švédska praktikované po celé období studené války až do devadesátých let 20. století pramenila z neutrálního statutu těchto států.²⁷ Naprostá většina badatelů se shoduje v názoru, že u obou zemí hrála neutralita v uvedeném období roli klíčové doktríny bezpečnostní politiky. Těsná spojitost mezi neutralitou a bezpečnostní politikou státu platila jak u Irska tak i Švédska, kde bylo toto spojení, vzhledem k mnohem delší historii jeho politiky neutrality, ještě silnější (Keatinge 1984: 37; Doherty 2002). Jelikož se obě uvedené země vyznačovaly stejným typem strategické kultury, sledovaly i velmi podobnou bezpečnostní a obrannou politiku, kterou lze v jejich případě nazvat politikou neutrality.²⁸

V této souvislosti je třeba zároveň uvést, že ačkoli se politiky neutrality Irska i Švédska vyznačovaly řadou shodných rysů, nalezneme v nich i několik zřejmých rozdílů. Právě na základě těchto rozdílů někteří badatelé dospěli k závěru, že Irskem praktikovaná politika neutrality představovala v porovnání s politikou Švédska i dalších kontinentálních neutrálních²⁹ zcela specifický typ (Keatinge 1984; Salmon 1989; Doherty 2002). Keatinge z tohoto důvodu irskou politiku neutrality nazývá „ojedinělým postojem“ (Keatinge 1984: 120), zatímco Dohertyová ji označuje za „zvláštní případ“ (Doherty 2002: 3 a 18). Trevor C. Salmon dokonce odlišnosti v irské politice neutrality a politice ostatních evropských států, které se v uvedeném období prohlašovaly za neutrální, považuje za natolik zásadní, že irská varianta podle něj nebyla neutralitou, nýbrž „neprincipiální neúčastí ve válkách“ (*unprincipled non-belligerency*) (Salmon 1989: 5).

Tato práce nicméně obě země v daném období pojímá jako neutrální. Vychází přitom jednak z faktu, že se Irsko i Švédsko shodně řídí principem neúčasti ve vojenských aliancích a společně odmítají garance vzájemné obrany, čímž se vymezují vůči většině ostatních evropských států, a také z velmi podobných rysů jejich strategické kultury, jež se zřetelně projeví při aplikaci Meyerova konceptuálního rámce. Shodné znaky tedy převládají nad rozdíly, jimž práce nicméně rovněž věnuje pozornost.

²⁷ V souvislosti se zamýšleným vstupem do Evropské unie, která projevila ambice vytvořit Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (SZBP), se Švédsko na počátku devadesátých let oficiálně přestalo označovat za neutrální a od této doby se prezentuje jako vojensky nezáčastněné (militarily non-aligned). Irsko si navzdory dynamickému rozvoji SZBP nálepku neutrality nadále ponechalo, což ovšem neznamená, že by se jeho bezpečnostní politika nijak nezměnila.

²⁸ Politika neutrality“ (neutrality policy) představuje praktickou politiku státu, zatímco „neutralita“ označuje postavení dané země v mezinárodním systému.

²⁹ Ke kontinentálním neutrálním v době studené války většina uvedených badatelů řadí vedle Švédska ještě Finsko, Rakousko a Švýcarsko.

Jak upozorňuje Christine Agiusová, neutralita stále patří ke značně opomíjeným aspektům mezinárodních vztahů, což souvisí s převládající realistickou perspektivou. Tato perspektiva politiku neutrality tradičně vnímala jako pouhou odchylku od standardní verze bezpečnostní a obranné politiky, která využívá mocenské rovnováhy mezi Západem a Východem a vděčí za svou existenci shodě příznivých okolností, a nikoli jako svébytnou orientaci, jež má pevný normativní základ a která by si mezi badateli zasloužila větší pozornost (Agius 2006: 206).

Ve snaze o konceptualizaci neutrality respektive neutrálních strategických kultur Irska a Švédska tato část práce vychází z Meyerova pojetí strategické kultury a jím vymezených strategických norem, jež podrobně představila část zabývající se konceptem strategické kultury. Empirická část nejprve stručně popisuje, jak se švédská a irská neutralita vlastně zrodila. Poté v rámci neutrálních strategických kultur obou zemí charakterizuje podobu vybraných strategických norem (tj. preferovaného způsobu bezpečnostní a obranné spolupráce, akceptovatelných cílů použití síly a podmínek vnitrostátní i mezinárodní autorizace) před ustavením Evropské bezpečnostní a obranné politiky.

Následně prostřednictvím analýzy relevantních iniciativ EBOP, jež se výše zmíněných norem bezprostředně týkají, sleduje, zda v rámci těchto norem skutečně došlo k posunům směrem k většímu aktivismu. V rámci preferovaného způsobu spolupráce se empirická část zaměřuje na klauzuli vzájemné obrany a Severskou bojovou skupinu. U akceptovatelných cílů použití síly se tato část zabývá vojenskými operacemi Artemis a EUFOR Tchad/RCA. V rámci podmínek mezinárodní a vnitrostátní autorizace empirická část v irském kontextu analyzuje návrh na snížení prahu mezinárodní autorizace jakožto reakci na neúčast země ve vojenské operaci Concordia, ve švédském kontextu pak zprávu Komise pro obranu prosazující zmírnění požadavků mezinárodní i vnitrostátní autorizace.

4.1 Počátky neutrality ve Švédsku a Irsku

Irská a švédská neutralita mají různě dlouhou historii. Švédsko se spolu se Švýcarskem řadí k tradičním či permanentním neutrálním státům, jejichž neutralita předcházela mezinárodněprávní kodifikaci neutrálního statutu a které před jednotlivými ozbrojenými konflikty svou neutralitu opakovaně stvrzovaly. Irská neutralita se zrodila až v závěru třicátých let 20. století a politickými elitami země nebyla vnímána jako permanentní

(Keatinge: 27-28).³⁰ Švédsko a Irsko si neutralitu zvolily ve zcela odlišném historickém kontextu a k tomuto kroku je vedly zcela specifické motivy (Howorth 2002: 92).

Počátek švédské neutrality se datuje do období napoleonských válek, během nichž ji v roce 1814 vyhlásil král Karel XVI. Johan, který dříve působil jako maršál francouzské armády.³¹ Toto rozhodnutí nebylo výsledkem zahraničního tlaku, nýbrž reakcí na výrazné mocenské oslabení státu, které způsobila jeho účast v sérii vyčerpávajících ozbrojených konfliktů osmnáctého století. Švédsko v nich postupně ztratilo většinu území na jižních a východních březích Baltu a po prohrané válce s Ruskem bylo roku 1809 nuceno svému hlavnímu rivalovi v regionu postoupit i celé Finsko. Z někdejší severní mocnosti a hegemonu Baltu se tak stala oslabená země druhé kategorie. Celkový mocenský pokles, k němuž vedle ztráty baltského impéria přispěl i nedostatek zdrojů, nezastavila ani anexe Norska, s níž Švédsko roku 1814 vytvořilo personální unii. Nový stát se již nadále neměl podílet na žádných konfliktech, které se jeho národů bezprostředně netýkají. Tuto novou orientaci země král Karel Johan potvrdil i ve svém prohlášení z roku 1818 určeném švédskému sněmu. V politice neutrality Švédsko pokračovalo i po zániku personální unie v důsledku vyhlášení norské nezávislosti v roce 1905 (Rieker 2006: 64).

Neutralita měla ve švédském případě symbolizovat novou tvář státu, který se zřekl expanzionismu ve prospěch politiky „dobrého sousedství“ usilující o korektní a harmonické vztahy se všemi zeměmi regionu včetně někdejších rivalů. Na důkaz své „proměny“ Švédsko částečně zredukovalo své početné ozbrojené síly. Tato sebereflexe, jež se týkala i samotné národní identity Švédů, však musela dlouhá desetiletí překonávat odpor vlivných konzervativních skupin, které oslavovaly slavnou minulost země a snažily se vrátit jí její někdejší postavení regionální mocnosti. Nacionalistické a expansionistické tendence se zřetelně projevovaly mimo jiné i u skandinávského hnutí, které usilovalo o vytvoření Severské unie pod vládou švédského královského rodu. Sledování striktní politiky neutrality po většinu devatenáctého století znesnadňovaly velmocenské ambice švédských panovníků odrážející se v jejich podpoře skandinavismu (Agius 2006: 62-64, 86).

Na politické scéně patřili k hlavním zastáncům neutrality liberálové a především sociální demokraté, kteří z ní učinili jeden z pilířů své ideologie (Agius 2006: 66, 75). Striktní

³⁰ V roce 1969 například tehdejší premiér a předseda Fianna Fáil Jack Lynch v rámci debat o dopadech případného vstupu země do Evropských společenství prohlásil: „v téhle zemi nemáme žádnou tradiční politiku neutrality na rozdíl od států jako Švédsko, Švýcarsko a Rakousko, které o sobě prohlašují, že mají permanentní politiku neutrality“ (Keatinge 1984: 28).

³¹ Někteří historici však považují za začátek švédské neutrality až rok 1834, kdy král Karel Johan představil svůj koncept „striktní a nezávislé neutrality,“ který naznačoval, že neutralita představuje dlouhodobou strategii státu (Rieker 2006 : 64).

politiku neutrality země prováděla především od třicátých let, kdy se Švédská sociálně demokratická dělnická strana (*Sveriges Socialdemokratiska arbetareparti*, SAP) stala hlavní politickou silou v zemi (Agius 2006: 73).

Rovněž v irském případě bylo přijetí neutrality zapříčiněno zejména vnitřními faktory, které se však lišily od motivů Švédska. Irsko, které jako samostatný stát vzniklo teprve na základě Anglo-irské dohody z roku 1921,³² jež ukončila více než stoletou britskou vládu nad většinou ostrova, oficiálně vyhlásilo neutralitu na počátku druhé světové války. Dne 2. září 1939 tehdejší Taoiseach³³ Eamon de Valera deklaroval záměr vlády zůstat v tomto konfliktu neutrální. Někteří historici však za počátek neutrality jakožto praktické politiky státu považují již uzavření Anglo-irské dohody z roku 1938, díky níž irská vláda získala plnou kontrolu nad zahraniční a bezpečnostní politikou, která byla naprosto nezbytná k tomu, aby mohla věrohodně praktikovat politiku neutrality³⁴ (Keatinge 1984: 16).

Většina badatelů se shoduje v názoru, že pro irské politické elity v čele s de Valerou, premiérem a předsedou nejsilnější politické strany Fianna Fáil, představovala neutralita především účinný prostředek k přetrhání politických pout k Británii, konkrétně k zajištění plné suverenity v zahraniční a bezpečnostní politice a nikoli cíl sám o sobě. Právě suverenita byla hlavním motivem, který de Valeru, považovaného za hlavního architekta irské neutrality, k jejímu vyhlášení vedl. De Valera i jeho političtí oponenti ji vnímali jako rozhodující „zkoušku suverenity“ (O’Halpin cit. in Jesse 2006: 19). Neutralita měla jasně demonstrovat nezávislost, kterou si „malé“ Irsko na svém velkém a mocném sousedovi teprve nedávno vybojovalo (Keatinge 1984: 16-18; Doherty 2002: 33, 41).

Dalším významným faktorem, který výrazně nahrával neutralitě, byl značný odpor veřejnosti vůči přetrvávajícímu rozdělení ostrova, jež bránilo snahám o dosažení jednoty irského národa.³⁵ Pro irskou veřejnost představovalo rozdělení hlavní argument pro přijetí a

³² Nově ustavený Svobodný irský stát (Irish Free State), tvořený 26 irskými hrabstvími, měl status britského dominia a postrádal plnou suverenitu, což se týkalo zejména zahraniční a bezpečnostní politiky. Republikou se Irsko fakticky stalo po přijetí nové ústavy z roku 1937, oficiálně však byla Irská republika vyhlášena až v roce 1948, čímž země přerušila poslední politické vazby s Velkou Británií (Coakley, Gallagher 2005: 18 - 23).

³³ Termínem Taoiseach se standardně označuje irský premiér.

³⁴ Omezení suverenity irského státu, která bránila jakékoli věrohodné politice neutrality, stanovila Anglo-irská dohoda z roku 1921. Ta zaručovala britskou kontrolu nad strategicky významnými irskými přístavy Cobh, Berehaven a Lough Swilly a zároveň obsahovala omezení týkající se velikosti irské armády. Na základě dohody z roku 1938 Britové přenechali kontrolu nad uvedenými přístavy Irsku oplátkou za ujištění, že území Irska nebude využito jako základna pro případný útok na Británii (Doherty 2002: 31-32).

³⁵ Faktické rozdělení ostrova stanovil již Zákon o správě Irska z roku 1920, na jehož základě vznikly dvě samostatné vlády a parlamenty. Přestože se Anglo-irská dohoda z roku 1921, na jejímž základě byl ustaven Svobodný irský stát, vztahovala na celé území Irska, šest severních hrabství, obývaných převážně protestanty, získalo možnost se z dohody vyvázat. Severní hrabství této možnosti využila a pod názvem Severní Irsko zůstala nadále součástí Spojeného království (Moody, Martin a kol. 1996: 241-242)

zachování neutrality. Rozdělení dále posilovalo protibritské cítění Irů, které souviselo s negativními zkušenostmi s britskou vládou. Vzhledem k rozdělení a silným nacionalistickým tendencím se dalo očekávat, že aliance s Británií a účast ve válce proti Německu by v zemi způsobily hluboký rozkol, jenž by mohl přerůst v další občanskou válku.³⁶ Za těchto okolností představovala neutralita jedinou variantu, na níž se politické elity dokázaly shodnout. Úzké spojení mezi neutralitou a rozdělením v očích veřejnosti přetrvávalo ještě dlouho po skončení druhé světové války a oddanost neutralitě se tím dále upevnila (Doherty 2002: 33, 41; Keatinge 1984: 11, 18).

Navzdory neutrálnímu statutu země však irští politici i vojenští představitelé v průběhu války úzce spolupracovali s britskou stranou, což de Valéra zdůvodňoval „specifickým ohledem k Británii“ (Keatinge 1984: 17). Tato úzká kooperace s jednou z válčících stran svědčí o poměrně pragmatické politice neutrality, především pak o absenci nestrannosti, která je pro irskou verzi neutrality příznačná (Doherty 2002: 17-18). Přestože irská neutralita nebyla pojímána jako permanentní, stala se pevným základem bezpečnostní a obranné politiky země a žádná z hlavních politických stran se ji neodvažovala otevřeně zpochybňovat. Mezi konzervativní Fianna Fáil, jež si zakládala na své image zakladatele a ochránce neutrality, středopravicovou Fine Gael a levicovou Labour Party panoval v postoji k neutralitě konsensus. Uvedené subjekty možnost opuštění neutrality v zásadě nevylučovaly, ale shodovaly se na tom, že takový krok by byl záležitostí vzdálené budoucnosti a odmítaly o něm veřejně debatovat (Keatinge 1984: 102).

4.2 Normativní obsah švédské a irské neutrality a jeho proměny

Navzdory odlišnému historickému kontextu i motivům jejich přijetí mají irská i švédská neutralita podobný charakter. Neutralita obou zemí je výsledkem svobodného politického rozhodnutí (v podobě jednostranné deklarace respektive série těchto deklarací) a postrádá ústavní či mezinárodněprávní zakotvení, čímž se liší od neutrality švýcarské či rakouské (Keatinge 1984: 36; Agius 2006: 62). Představitelé Irska při formování irské podoby politiky

³⁶ Občanská válka mezi odpůrci a stoupenci Anglo-irské dohody z roku 1921, omezující suverenitu nového státu a stvrzující rozdělení ostrova, v Irsku probíhala od června 1922 do května 1923 a skončila vítězstvím prosmluvní strany (Moody, Martin a kol. 1996: 250).

neutrality hledali inspiraci právě ve švédském modelu a svou verzi poté při různých příležitostech srovnávali s variantou švédskou (Salmon 1989: 7).

Pro země, které z neutrality učinily svou dlouhodobou strategii, k nimž Irsko i Švédsko patří, mezinárodní právo nestanoví žádná univerzálně platná pravidla, jimiž by se musely stále řídit. Z čistě právního hlediska lze neutralitu praktikovat pouze v době války.³⁷ Koncept neutrality přitom předpokládá jasné rozlišení mezi stavem války a míru. Proto ho lze jen obtížně aplikovat na období po skončení druhé světové války, v němž sice proběhla řada ozbrojených konfliktů, avšak těm málokdy předcházelo formální vyhlášení války a klasická pravidla neutrality se tak na konflikty tohoto typu nevztahovala. Samotný charakter studené války, v níž se dva zneprátelené mocenské bloky neustále připravovaly na možnost přímé ozbrojené konfrontace, rozlišení války a míru ještě více ztížil (Keatinge 1984: 3-4).

Absence mezinárodních pravidel regulujících jednání neutrálních států v době míru spolu s čistě politickým charakterem irské i švédské neutrality vládám poskytovaly možnost se svobodně rozhodovat o bezpečnostních otázkách s přihlédnutím k jejich specifikům. Vládnoucí politické elity obou zemí této možnosti přirozeně využívaly a opakované pokusy o zakotvení neutrality v ústavě odmítaly s odůvodněním, že by tím ztratily potřebnou volnost jednání (Keatinge 1984: 6; Agius 2006: 62). V této souvislosti je však nutné zdůraznit, že chybějící mezinárodněprávní regule týkající se jednání neutrálních států v době míru ještě neznamenají, že by se politika neutrality těchto států neřídila určitými obecně uznávanými principy, které měly demonstrovat oddanost neutralitě a zajistit její zachování v případě vypuknutí ozbrojeného konfliktu.

Mezi klíčové principy, z nichž politika většiny neutrálních států za studené války vycházela, patří: 1) neúčast ve vojenských aliancích a odmítání garancí vzájemné obrany; 2) využívání ozbrojených sil téměř výhradně k teritoriální obraně před vnějším útokem³⁸ a 3) nasazování ozbrojených sil pouze se souhlasem parlamentu a na základě mandátu OSN (Keatinge 1984; Salmon 1989; Doherty 2002; Ishizuka 2005; Agius 2006). Uvedené principy zároveň odpovídají nejnižším stupňům aktivismu v rámci zkoumaných strategických norem, tedy preferovaného způsobu spolupráce, akceptovatelných cílů použití síly a požadavků na vnitrostátní a mezinárodní autorizaci. Strategickou kulturu neutrálních států lze proto

³⁷ Práva a povinnosti neutrálních států v době války jsou definovány Haagskými konvencemi číslo 5 a 13 z roku 1907. Tyto konvence především stanoví: 1) nedotknutelnost území neutrálních států; 2) právo neutrálního státu vzdorovat, třeba i silou, všem pokusům o porušení jeho neutrality a 3) nestranné uplatňování pravidel neutrality ve vztahu k válčícím stranám. Z právního hlediska tedy neutralita zahrnuje principy nedotknutelnosti neutrálního území, neúčasti v konfliktech a nestrannosti.

³⁸ Určitou výjimku v tomto směru u Irska i Švédska představují operace OSN k udržení míru, jichž se vojáci obou zemí v rámci koncepce „aktivní neutrality“ často účastnili.

považovat za specifickou variantu strategické kultury, jež tyto státy odlišuje od kultur ostatních evropských států.

4.2.1 Preferovaný způsob obranné a bezpečnostní spolupráce

4.2.1.1 Původní preferovaný způsob spolupráce

Převládající stupeň aktivismu v rámci preferovaného způsobu spolupráce u obou neutrálních států tradičně představovala neúčast ve vojenských aliancích a s ní spojené odmítání garancí vzájemné obrany. Uvedený princip je zároveň hlavním rysem politiky neutrálních států v době míru (Keatinge 1984: 5). Švédsko i Irsko tento princip ve své politice neutrality dlouhodobě uplatňovaly.³⁹ Ani Irsko ani Švédsko však zároveň nespatořovaly žádný rozpor mezi odmítáním smluvních obranných garancí a svým členstvím v Organizaci spojených národů, jež je v principu organizací kolektivní bezpečnosti. Tuto skutečnost potvrzuje kapitola VII Charty této organizace, jež stanoví závazky členských států v případě ohrožení míru včetně společného postupu proti agresorovi.⁴⁰

Ve švédském případě byl daný princip explicitně uveden v bezpečnostní doktríně přijaté v roce 1949, která švédskou neutralitu definuje jako „neúčast ve vojenských aliancích, jejímž cílem je neutralita v případě války“ (cit. in Agius 2006: 104). V souladu se striktní interpretací této doktríny, prosazovanou sociálně demokratickým ministrem zahraničí Östenem Undénem, se Švédsko striktně odmítalo zapojit nejen do klasických aliancí, ale i do organizací, které mohly být s aliancemi spojovány, k nimž řadilo i Evropská společenství (Agius 2006: 134-136).

Ve snaze o vytvoření věrohodné podoby politiky neutrality švédské vlády vstup do Evropských společenství (ES) opakovaně vyloučily s odůvodněním, že by mohl signalizovat

³⁹ Oba státy nicméně na počátku studené války svou účast v obranném paktu zvažovaly. Švédsko na počátku roku 1948 prosazovalo vytvoření Skandinávské obranné unie s Dánskem a Norskem, která měla mít podobu ligy neutrálních států nezávislé na obou blocích. Tento plán však především kvůli výhradám Norska ztroskotala a Norsko s Dánskem se následujícího roku staly zakládajícími členy NATO, zatímco Švédsko zůstalo neutrální (Agius 2006: 102-104; Rieker 2006: 66). V irském případě proběhla na počátku roku 1949 předběžná jednání s představiteli Spojených států o případném vstupu země do Severoatlantické aliance. Své členství však Irsko oficiálně podmiňovalo sjednocením ostrova, což Británie i USA rázně odmítly a vnímaly jako signál toho, že země nemá o svou účast v alianci vážný zájem (Keatinge 1984: 21). Dohertyová podotýká, že nikoli neutrální status, nýbrž právě rozdělení ostrova bylo klíčovým faktorem, který Irsko vedl k odmítnutí členství v NATO. V průběhu korejské války Irsko americké administrativě navrhovalo uzavření bilaterálního obranného paktu, avšak tato iniciativa ministra zahraničí Seána McBridea, o níž irská veřejnost nebyla informována, ztroskotala (Doherty 2002: 45-46). Úvahy o obranné spolupráci s USA se objevily ještě v roce 1954, ale tehdy se proti nim postavil i premiér de Valera (Keatinge 1984: 22).

⁴⁰ Švédsko bylo do OSN přijato roku 1946, Irsko se stalo členem v roce 1955, avšak o členství se ucházelo již mnohem dříve (Ishizuka 2005; Agius 2006: 109)

připravenost usilovat i o členství v Severoatlantické alianci. Za problematické Švédsko považovalo ustanovení omezující možnost činit autonomní politická rozhodnutí a poukazovalo na možný rozpor s povinnostmi, které mezinárodní právo neutrálním státům ukládá v případě války. Později poukazovalo především na neslučitelnost neutrality se závazky vyplývajícími z Evropské politické spolupráce (EPS), jež od roku 1970 zahrnovala pravidelné konzultace v zahraničněpolitických otázkách a formulaci společných postojů v případě konsensu (Salmon 1989: 63-64, 72-73; Rieker 2006: 67-68).

Do evropského integračního procesu se Švédsko zapojilo, především z ekonomických důvodů, až po skončení bipolárního uspořádání světa. Jeho přijetí do Evropské unie⁴¹ předcházela na počátku devadesátých let změna bezpečnostní doktríny, kterou prosadila středo-pravicová koaliční vláda vedená předsedou konzervativní Strany umírněných (Moderata samlingspartiet) Carlem Bildtem. Nová doktrína, přijatá v roce 1992, bezpečnostní politiku země definovala jako „neúčast ve vojenských aliancích s cílem umožnit Švédsku zůstat neutrální v případě války v jeho blízkém okolí.“ (cit. in Rieker 2006: 72). Přestože nová doktrína na neutralitu nadále odkazovala, možnost jejího uplatnění fakticky omezila pouze na případné konflikty v sousedních oblastech. Měla tak Evropské unii signalizovat postupný odklon země od striktní ideologické neutrality ve prospěch vojenské nezúčastněnosti a tím usnadnit její vstup do této organizace (Forsberg a Vaahtoranta 2001: 77-78; Rieker 2006: 72-73; Agius 2006: 150-156).

Irsko bezpečnostní doktrínu ani jiný oficiální dokument, jež by obsahoval soubor hlavních principů spojených s politikou neutrality, nevypracovalo (Keatinge 1984: 6, 22). Z četných prohlášení vrcholných irských představitelů nicméně vyplývá, že za jádro politiky neutrality země považují právě neúčast ve vojenských aliancích. O tom svědčí rovněž skutečnost, že irskou variantu neutrality tradičně označují za „vojenskou neutralitu“ (Keatinge 1984: 32). Vojenská neutralita státu se za studené války konkrétně projevovala neúčastí v NATO s primárním cílem nepodílet se na případném ozbrojeném konfliktu mezi Západem a Východem (Keohane 2001: 3). Termín vojenská neutralita měl z irského pohledu dále naznačovat, že se v ideologickém soupeření mezi demokratickým Západem a komunistickým Východem stojí Irsko jednoznačně na straně Západu⁴². Irská verze neutrality tedy

⁴¹ Členství Švédska v Evropské unii schválili občané těsnou většinou v referendu konaném v listopadu 1994. Členem se Švédsko stalo v lednu 1995 spolu s Finskem a Rakouskem, které se za studené války rovněž označovaly za neutrální (Johansson 1999: 170-171).

⁴² Když v červenci 1956 tehdejší ministr zahraničí Liam Cosgrave hovořil o hlavní linii irské zahraniční politiky v OSN, zmínil mimo jiné úkol „hájit křesťanskou civilizaci, jíž jsme součástí, a za tímto cílem podporovat, kdekoli je to možné, ty mocnosti, které mají hlavní odpovědnost za obranu svobodného světa, v jejich odporu proti šíření komunistické moci a vlivu“ (Keatinge 1984: 22).

nepředstavovala neutralitu ideologickou (Keatinge 1984: 22; Salmon 1989: 308, Doherty 2002: 48).

K otázce členství země v Evropských společenstvích zaujali irští představitelé, na rozdíl od svých švédských protějšků, mnohem pragmatičtější postoj. Většina politických elit členství obhajovala argumenty, že Evropská společenství nelze srovnávat se Severoatlantickou aliancí, jelikož se zabývají převážně ekonomickou agendou a členství v nich nezahrnuje žádné závazky bezpečnostního charakteru (Keatinge 1984: 28-29; Salmon 1989: 6; Doherty 2002: 15-16, 51). Argumenty stoupců členství sice nakonec zvítězily,⁴³ avšak skutečnost, že evropský integrační proces dlouhodobě směřoval k vytvoření politické unie, vyvolávala poměrně oprávněné pochybnosti o dlouhodobé udržitelnosti irské politiky neutrality. Některá prohlášení tehdejšího premiéra Seána Lemasse navíc naznačovala, že země je připravena se v budoucnu neutrality vzdát a akceptovat i případné vojenské závazky.⁴⁴ Keatinge i Doherty v této souvislosti podotýkají, že ekonomické zájmy země zjevně převládly nad pochybami ohledně věrohodnosti irské neutrality (Keatinge 1984: 28; Doherty 2002: 50). Za hrozbu neutralitě irské vlády nepovažovaly ani Evropskou politickou spolupráci, neboť měla čistě konzultativní charakter a explicitně vylučovala debaty o vojenských otázkách (Keatinge 1984: 86-87).

4.2.1.2 Klauzule vzájemné obrany

V kontextu užší obranné spolupráce znamenaly pro specifický charakter strategických kultur Irska a Švédska patrně nejtěžší zkoušku formální obranné garance obsažené v klauzuli vzájemné obrany. Tato klauzule se totiž dotýkala samotného jádra politiky neutrality i vojenské nezúčastněnosti, tj. neúčasti ve vojenských aliancích a s ní spojeného odmítání obranných garancí. Přímá souvislost klauzule vzájemné obrany s predikovanou aktivizací neutrálních strategických kultur je tedy zcela zřejmá. Uvedenou klauzulí se zabývala jak pracovní skupina VIII Konventu o budoucnosti Evropy, zaměřená na záležitostmi obrany, tak i následná mezivládní konference, jež od října 2003 do prosince 2003 jednala o částech konventního návrhu ústavní smlouvy týkajících se bezpečnostní a obranné politiky.

⁴³ V květnu 1972 v zemi proběhlo referendum, v němž výrazná většina obyvatelstva vstup do Evropských společenství schválila. Členem ES se Irsko oficiálně stalo dne 1. ledna 1973 současně s Velkou Británií a Dánskem.

⁴⁴ V rozhovoru pro deník New York Times z července 1962 premiér Lemass mimo jiné prohlásil: „jsme si vědomi, že vojenský závazek bude nevyhnutelným následkem naší účasti na společném trhu a nakonec budeme připraveni vzdát se i technické nálepky neutrality. Jsme připraveni vstoupit do této integrované Evropy bez jakýchkoli výhrad ohledně toho, jak daleko nás to v oblasti zahraniční politiky a obrany zavede“ (Keatinge 1984: 26)

Úkolem Konventu o budoucnosti Evropy⁴⁵ bylo vypracovat návrh Smlouvy o ústavě pro Evropu, jež měla v souvislosti s nadcházejícím rozšířením o deset zemí střední a východní Evropy především zrevidovat institucionální uspořádání EU, zefektivnit její fungování a prohloubit integraci v řadě významných oblastí včetně bezpečnostní a obranné politiky. Vzhledem k rozdílným názorům členských států na rozsah dalšího prohlubování kooperace ve sféře bezpečnosti a obrany včetně se dalo předpokládat, že jednání v této oblasti budou obtížná a mezi zúčastněnými stranami vyvolají řadu kontroverzí (Ortega 2004: 78; Howorth 2007: 76).

K rozhodným stoupencům co nejtěsnější obranné a bezpečnostní spolupráce na půdě Konventu i v průběhu jednání mezivládní konference patřily především Francie a Německo. Na počátku prosince 2002 tyto státy v rámci pracovní skupiny Konventu pro záležitosti obrany předložily společný dokument, který upozorňoval na sílící hrozbu mezinárodního terorismu a zbraní hromadného ničení a navrhoval začlenit do jednoho z úvodních článků textu ústavní smlouvy novou klauzuli „solidarity a společné bezpečnosti“. Tato klauzule měla Unii umožnit mobilizovat všechny nástroje, které má k dispozici, včetně vojenských zdrojů a struktur vytvořených pro petersberské mise, k odvrácení teroristické hrozby, ochraně civilního obyvatelstva i demokratických institucí a k pomoci členskému státu při vypořádání se s důsledky případného útoku. Představitelé Německa a Francie v dokumentu dále navrhovali připojit k ústavní smlouvě politickou deklaraci o „solidaritě a společné bezpečnosti“, identifikující všechny bezpečnostní hrozby včetně terorismu a rovněž dostupné nástroje, jimiž může Unie s těmito hrozbami bojovat. Klauzule solidarity a společné bezpečnosti však ještě nezahrnovala garance vzájemné obrany, což zdůrazňoval i samotný text německo-francouzského návrhu. V této souvislosti je ovšem třeba podotknout, že uvedená klauzule měla nastartovat proces vedoucí k ustavení Evropské bezpečnostní a obranné unie (Franco-German comments 2002: 15-16). Německo-francouzské iniciativě se však na půdě pracovní skupiny pro obranu tehdy ještě nedostalo většinové podpory ze strany představitelů ostatních zemí.

V případě Švédska se francouzsko-německý návrh setkal s všeobecnou podporou vrcholných politických představitelů země. Švédské stanovisko shrnula tehdejší ministryně

⁴⁵ Evropský konvent, jak zněl oficiální název této instituce, byl ustaven na základě Laekenské deklarace Evropské rady z prosince 2001. Konvent, jemuž předsedal bývalý francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing, se skládal z představitelů národních parlamentů a vlád členských států i kandidátských zemí a také reprezentantů Evropského parlamentu a Evropské komise. Jednání Konventu započala v únoru 2002 a jeho činnost se završila v červenci 2003 přijetím návrhu Smlouvy o ústavě pro Evropu.

zahraničí Anna Lindhová ve společném článku se svým finským protějškem Erkkim Tuomiojou, který vyšel dne 18. prosince 2002 v deníku *Dagens Nyheter*. V tomto článku se Lindhová vyslovila pro větší solidaritu mezi členskými zeměmi EU v boji proti terorismu a proti šíření zbraní hromadného ničení. Přijetí navrhované klauzule solidarity ministryně jednoznačně podpořila, avšak pod podmínkou, že její formulace vyloučí garance vzájemné obrany (Herolf 2003b: 1, 5).

Ve stejném duchu se nesl i klíčový projev sociálnědemokratického premiéra Görana Perssona o názorech vlády na budoucnost Evropské unie přednesený dne 19. února 2003 na půdě švédského parlamentu. Premiér v něm jasně stanovil meze další integrace v citlivé sféře bezpečnosti a obrany, když podpořil „klauzuli solidarity“ a zároveň se rozhodně postavil proti projektu společné obrany: „Pokud by se členský stát stal cílem mezinárodního teroristického útoku, ostatní členské státy by mu přišly na pomoc, pokud by o to napadený stát požádal. Větší zranitelnost tak vede k větší solidaritě. Proti začlenění této solidarity do smlouvy nic nenamítám. Nesmí však mít podobu společné obrany“ (Persson 2003).

Rovněž představitelé Irska začlenění obecně platné klauzule solidarity do textu ústavní smlouvy během jednání Konventu podporovali. Zástupce irské vlády Dick Roche, tehdejší ministr pro evropské záležitosti, nicméně navrhoval pozměnit původní verzi této klauzule tak, aby její znění odpovídalo širokému pojetí bezpečnosti, které se neomezuje pouze na vojenské aspekty. Irské elity se tím zároveň snažily oddělit bezpečnostní dimenzi evropské integrace od dimenze obranné, jejíž prohlubování považovaly za možnou hrozbu pro vojenskou neutralitu země (Campbell a Tonra 2003: 5).

Vlivný německo-francouzský tandem se svého záměru prosadit další integraci v oblasti EBOP nevzdával a společně s Belgií a Lucemburskem přišel v dubnu 2003 s iniciativou, jež v rámci Evropské unie předpokládala mnohem intenzivnější bezpečnostní a obrannou kooperaci než návrh z prosince předešlého roku. Na společném summitu konaném 29. dubna v Bruselu předložili francouzský prezident Jacques Chirac, německý kancléř Gerhard Schröder, belgický premiér Guy Verhofstadt a lucemburský předseda vlády Jean-Claude Juncker deklaraci, která navrhovala přijetí obecné klauzule solidarity a společné bezpečnosti. Tato klauzule měla být závazná pro všechny členské státy a měla Evropské unii umožnit čelit všem druhům rizik, které ji ohrožují. Uvedený kvartet dále Konventu doporučil schválení konceptu Evropské bezpečnostní a obranné unie, jež by v rámci EU zahrnovala země připravené a ochotné k dalšímu posilování obranné dimenze EBOP. Členy ESDU měl dále spojovat závazek „vzájemné pomoci a podpory v reakci na rizika všeho druhu (Joint

Declaration of the Heads of State and Government of Germany, France, Luxembourg and Belgium...2003).“

Ke konceptu flexibilní integrace v podobě užší obranné spolupráce prosazované kvartetem se švédské politické elity stavěly značně zdrženlivě. Flexibilní integraci Anna Lindhová i Göran Persson označili za nežádoucí, neboť podle nich v době probíhajícího rozkolu uvnitř Evropské unie, způsobeného americkou invazí do Iráku, vytvoří další zbytečné dělící linie mezi členskými státy, oslabí pozici Unie jakožto bezpečnostního aktéra na mezinárodní scéně a způsobí další napětí v transatlantických vztazích (Herolf 2003b: 5-6).

Během jednání Konventu o konečné podobě článku I-40, obsahujícího zvláštní ustanovení pro uskutečňování společné bezpečnostní a obranné politiky, předložili švédští představitelé Lena Hjelmová-Wallénová, Sven-Olof Petersson a Sören Lekberg společný pozměňovací návrh, v němž prosazovali vyškrtnutí celého odstavce 7 o užší spolupráci týkající se vzájemné obrany. Argumentovali přitom tím, že flexibilní integrace může způsobit rozpory mezi členskými státy a tím narušit odhodlání Unie společně prosazovat mezinárodní mír a bezpečnost. Podotýkali, že síla Evropské bezpečnostní a obranné politiky spočívá právě v její schopnosti koordinovat jednání všech členských zemí a návrh na ustavení užší spolupráce EBOP spíše oslabí než posílí. Zástupci Švédska v návrhu rovněž zdůraznili, že pro ty státy, které chtějí být vázány garancemi vzájemné obrany, již existují jiné organizace, konkrétně Severoatlantická aliance a Západoevropská unie (Suggestion for amendment of Article I-40: note 6).

Irsko zaujalo ke zmíněné iniciativě velmi podobné stanovisko jako Švédsko, neboť obě země měly společný zájem na zachování specifického charakteru své bezpečnostní a obranné politiky. Také irské politické elity se stavěly proti konceptu flexibilní integrace v podobě takzvané užší spolupráce, jež zahrnovala i garance vzájemné obrany. Podobně jako její švédský protějšek i irská vláda, vedená předsedou Fianna Fáil Bertiem Ahernem, zdůraznila, že ačkoli země nehodlá bránit ostatním členským státům v užší spolupráci vedoucí ke společné obraně, sama se do ní nezapojí. Argumentovala přitom tím, že účast státu na společné obraně by vyžadovala opuštění jeho „tradiční politiky vojenské neutrality“ a navíc i změnu ústavy, jejíž stávající znění takový krok neumožňovalo (Campbell a Tonra 2003: 3, 11).

Příslušné ústavní omezení v podobě 26. dodatku k ústavě navrhla a prosadila Ahernova vláda v reakci na překvapivé odmítnutí Niceské smlouvy irskými voliči v referendu konaném

dne 7. června 2001,⁴⁶ které ohrozilo image země jakožto rozhodného stoupence evropské integrace. Následné průzkumy veřejného mínění ukázaly, že k nejčastěji uváděným důvodům hlasování proti smlouvě patřilo vedle nedostatku informací a ztráty suverenity právě ohrožení či oslabení irské neutrality.⁴⁷ Ve snaze zajistit schválení Smlouvy z Nice v opakovaném referendu⁴⁸ učinila vláda několik významných opatření, která měla rozptýlit obavy voličů z ohrožení neutrality v důsledku pokračující evropské integrace ve sféře bezpečnosti a obrany. Tato opatření zahrnovala vydání Národní deklarace o zachování neutrality země⁴⁹, prosazení Deklarace Evropské rady uznávající irskou neutralitu⁵⁰ a především předložení příslušného ústavního dodatku, jenž znemožňoval zapojení státu do společné obrany⁵¹.

Varianta obranné spolupráce obsažená ve finální podobě konventního návrhu ústavní smlouvy z července 2003 nakonec představovala kompromis mezi ambiciózní deklarací kvartetu a stanoviskem rozhodných odpůrců zakotvení vzájemné obrany v ústavní smlouvě, k nimž vedle Velké Británie a pobaltských zemí patřila i skupina neutrálních a vojensky nezúčastněných států zahrnující také Irsko a Švédsko. Článek I-40 odstavec 7 návrhu

⁴⁶ Proti smlouvě z Nice se v referendu ze 7. června 2001 za velmi nízké voličské účasti, jež činila pouze 34,8 % všech oprávněných voličů, vyslovilo 53,9 % zúčastněných, zatímco ratifikaci smlouvy podpořilo jen 46,1 % hlasujících (Coakley a Gallagher 2005: 471).

⁴⁷ Snahu ochránit irskou neutralitu v bezpečnostních a obranných záležitostech uvádělo jako hlavní důvod svého odmítnutí Niceské smlouvy 12 % dotazovaných voličů (Laffan a O'Mahony 2008: 119).

⁴⁸ Povinnost ratifikovat mezinárodní smlouvy, které zahrnují přenos kompetencí ústavou vyhrazených vládě na nadnárodní instituce a zasahují tak do státní suverenity, prostřednictvím referenda stanovilo rozhodnutí Nejvyššího soudu ve sporu Crotty v. An Taoiseach z 9. dubna 1987. Odpůrce evropské integrace Raymond Crotty v tomto sporu napadl ústavnost parlamentní ratifikace Jednotného evropského aktu z roku 1986 s odůvodněním, že tato smlouva dále omezuje státní suverenitu, neboť obsahuje ustanovení o Evropské politické spolupráci v zahraniční politice. Nejvyšší soud nakonec dospěl k rozhodnutí, podle něhož příslušná ustanovení Jednotného evropského aktu o Evropské politické spolupráci jsou s ústavou neslučitelná a ratifikace této smlouvy i jakýchkoli dalších smluv podstatně měnících cíle či rozsah evropské integrace proto vyžaduje změnu ústavy. Veškeré ústavní změny přitom musí schválit irští občané v závazném referendu. Irská vláda se posléze rozhodla omezit nadcházející referendum pouze na ratifikaci příslušné smlouvy a tím určila praxi, podle níž předchází ratifikaci každé změny předchozích smluv ES/EU specifické referendum (Šlosarčík 2005: 159; Laffan a O'Mahony 2008: 107-108).

⁴⁹ Národní deklaraci zveřejnila irská vláda na summitu Evropské rady konaném v červnu 2002 v Seville. Tato deklarace upozornila, že účast Irska ve Společné zahraniční a bezpečnostní politice nijak neovlivňuje jeho tradiční politiku vojenské neutrality. V této souvislosti vláda odkazovala na znění Smlouvy o Evropské unii, podle níž se bezpečnostní a obranná politika Unie nedotýká zvláštní povahy bezpečnostní a obranné politiky některých členských států. Deklarace dále zdůraznila, že Irsko není vázáno žádnými závazky vzájemné obrany a že jakékoli rozhodnutí směřující ke společné obraně by muselo být schváleno všemi členskými zeměmi a přijato v souladu s jejich příslušnými ústavními požadavky. Vláda v deklaraci zároveň potvrdila svůj předchozí závazek, podle něhož by v Irsku o přijetí takového rozhodnutí či smlouvy, jež by znamenala opuštění politiky vojenské neutrality, rozhodli občané v referendu (National Declaration by Ireland 2002).

⁵⁰ Na sevillašském summitu dále irský premiér Bertie Ahern prosadil přijetí politické deklarace Evropské rady, která potvrdila, že irská tradiční politika vojenské neutrality je zcela v souladu se všemi evropskými smlouvami včetně Smlouvy z Nice a vyloučila existenci jakýchkoli závazků, které by vyžadovaly, aby Irsko svou politiku neutrality opustilo. Evropská rada ve své deklaraci konkrétně upozornila, že jakékoli rozhodnutí o ustavení společné obrany bude přijato v souladu s příslušnými ústavními požadavky členských států. Připomněla dále, že podle Smlouvy o EU se politika Unie nijak nedotýká zvláštní povahy bezpečnostní a obranné politiky některých členských států, což platí i pro tradiční politiku vojenské neutrality praktikovanou Irskem. Deklarace Evropské rady také uznala, že Smlouva o Evropské unii nezavádí žádné závazky vzájemné obrany (Declaration by the European Council 2002).

⁵¹ Motivem předložení 26. ústavního dodatku byla snaha vlády v očích veřejnosti dále posílit věrohodnost závazku nepodílet se na společné obraně. Odstavec 9 části 2 uvedeného ústavního dodatku stanoví, že „Stát nepřijme rozhodnutí Evropské rady ustavit společnou obranu..., pokud by se tato společná obrana týkala států“ (Twenty-sixth Amendment of the Constitution Act 2002). Znění tohoto dodatku fakticky zaručovalo, že jakákoli změna ve vztahu Irska ke společné obraně bude vyžadovat další referendum. Irští voliči tento dodatek schválili zároveň s Niceskou smlouvou v opakovaném referendu konaném dne 20. října 2002. V platnost vstoupil uvedený dodatek v listopadu 2003.

Konventu umožňoval, aby členské země, které usilují o prohloubení integrace v obranné sféře, navázaly v rámci Evropské unie užší spolupráci týkající se vzájemné obrany. Na užší spolupráci se měly možnost podílet všechny státy Unie. Účast na této formě kooperace zároveň předpokládala závazek vzájemné obrany. Pokud by se některý ze států účastnících se užší spolupráce stal cílem ozbrojeného napadení na svém území a požádal ostatní členy o pomoc a podporu, tito mu ji dle uvedeného ustanovení mají poskytnout s využitím všech prostředků včetně vojenských a v souladu s článkem 51 Charty OSN, který přiznává státům právo na sebeobranu včetně sebeobranu kolektivní. Při užší obranné spolupráci měly zúčastněné státy těsně spolupracovat rovněž se Severoatlantickou aliancí (Návrh smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu 2003: 35 a 164).

V průběhu mezivládní konference však tato kompromisní varianta doznala podstatných změn, což následně vyvolalo negativní reakce především ze strany neutrálních a vojensky nezúčastněných států. Na podzim 2003 se italské předsednictví přiklonilo k ambicióznější verzi obranné spolupráce na úrovni Evropské unie, kterou již dříve prosazoval kvartet Francie, Německa, Lucemburska a Belgie. Předsedající Itálie na mezivládní konferenci navrhla nahradit konventní verzi ustanovení o garancích vzájemné obrany, týkající se pouze zemí, jež se dobrovolně rozhodly zapojit do užší spolupráce, obecně platnou klauzulí vzájemné obrany, jež se měla jakožto integrální součást smlouvy vztahovat na všechny členské státy Unie (Tiilikainen 2006: 61).

Skupina neutrálních a vojensky nezúčastněných států, jež vedle Irska a Švédska zahrnovala ještě Finsko a Rakousko, považovala formální garance vzájemné obrany za nepřijatelné. Na návrh italského předsednictví reagovaly tyto státy společným dopisem jejich ministrů zahraničních věcí. V tomto dopise ze dne 4. prosince 2003, adresovaném předsedovi Rady Evropské unie Francovi Frattinimu, švédská ministryně zahraničí Laila Freivaldsová a její irský kolega Brian Cowen spolu s jejich protějšky z Finska a Rakouska, Erkkim Tuomiojou a Benitou Ferrerovou-Waldnerovou zdůraznili, že „ustanovení obsahující formální závazné bezpečnostní garance by byla neslučitelná s naší bezpečnostní politikou či s našimi ústavními požadavky.“ (Joint Letter from Ministers of Foreign Affairs of Finland, Ireland, Austria and Sweden 2003). Ve snaze eliminovat automatické garance vzájemné obrany výše zmínění představitelé neutrálních a vojensky nezúčastněných států navrhli pozměnit znění článku o vzájemné obraně následujícím způsobem: „Pokud se členský stát stane cílem ozbrojeného napadení, může požádat, aby mu ostatní členské státy poskytly pomoc a podporu všemi prostředky, které jsou v jejich moci, vojenskými či jinými, v souladu s článkem 51 Charty OSN.“ (Ibid.)

Mezivládní konference vrcholných představitelů členských zemí nakonec v prosinci 2003 přijala kompromisní návrh klauzule o vzájemné obraně, na němž se dohodly a který společně předložily Francie, Německo a Velká Británie. Výsledné řešení sice zachovalo formulaci navrhovanou italským předsednictvím a začlenilo ji přímo do textu ústavní smlouvy, avšak zároveň respektovalo postoj neutrálních států, vyjádřený ve zmíněném dopise ministrů zahraničí, a uznalo specifickou jejich bezpečnostní a obrannou politiku (Rees 2004: 217-218; Tiilikainen 2006: 62; Weiss 2006: 6, 12).

Příslušná klauzule vzájemné obrany uvedená v odstavci 7 článku I-41 Smlouvy o ústavě pro Evropu⁵² tedy zněla: „Pokud se členský stát stane na svém území cílem ozbrojeného napadení, poskytnou mu ostatní členské státy pomoc a podporu všemi prostředky, které jsou v jejich moci, v souladu s článkem 51 Charty Organizace spojených národů. Tím není dotčena zvláštní povaha bezpečnostní a obranné politiky některých členských států“ (Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu 2004: čl. I-41 odst. 7). Velká Británie, stojící v čele států odmítajících, aby Unie ve sféře kolektivní obrany jakkoli konkurovala Severoatlantické alianci, navíc prosadila, aby byla k výše uvedenému textu připojena formulace, jež stanoví, že: „Závazky a spolupráce v této oblasti jsou v souladu se závazky v rámci Organizace Severoatlantické smlouvy, která zůstává pro ty členské státy, které jsou jejími členy, základem jejich společné obrany a fórem pro její provádění“ (Weiss 2006: 12; Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu 2004: čl. I-41 odst. 7).

Přestože Smlouva o ústavě pro Evropu nakonec, z důvodu jejího odmítnutí francouzskými a nizozemskými voliči v referendech konaných na konci května respektive na začátku června 2005, nevstoupila v platnost, většina ustanovení této smlouvy týkajících se bezpečnostní a obranné politiky byla s minimálními obměnami začleněna do nové Smlouvy o Evropské unii označované jako Lisabonská smlouva, na jejímž znění se vrcholní představitelé členských států dohodli v říjnu 2007 a která neúspěšnou ústavní smlouvu nahradila. Text klauzule vzájemné obrany se v Lisabonské smlouvě objevuje v odstavci 7 článku 42 v naprosto stejné podobě, jakou měl v odmítnuté ústavní smlouvě.

Z hlediska praktické realizace Společné bezpečnostní a obranné politiky představuje klauzule o vzájemné obraně spíše symbolické gesto na dlouhé cestě, jež by v budoucnu mohla vést ke společné evropské obraně, než zásadní průlom v obranné spolupráci členských zemí Unie. Z pohledu států s neutrálními strategickými kulturami však formální garance vzájemné obrany ohrožovaly samu podstatu jejich dosavadní bezpečnostní a obranné politiky.

⁵² Přestože k dohodě o konečné podobě ústavní smlouvy došlo až za irského předsednictví v červnu 2004, na formě obranné a bezpečnostní spolupráce se představitelé členských států shodli již v prosinci 2003, kdy Unii předsedala Itálie.

Poskytnutí takových garancí by de facto znamenalo konec jejich neutrality respektive vojenské nezúčastněnosti. Představitelé Švédska i Irska si byli této skutečnosti dobře vědomi, z čehož pramenil i jejich postoj k výše uvedeným iniciativám.

Význam klauzule vzájemné obrany spočíval především v tom, že reakce Irska a Švédska na danou iniciativu zřetelně odhalily meze aktivismu jejich strategických kultur, které obě země dosud nejsou ochotné překročit. Uvedené státy na jedné straně prokázaly svou připravenost účastnit se dalšího formování bezpečnostní a obranné politiky na úrovni Evropské unie. Potvrdily tak, že Unie pro ně nadále představuje preferovaný rámec kooperace i ve sféře bezpečnosti a obrany úzce spjaté se státní suverenitou. Na straně druhé se však Irsko i Švédsko, s poukazem na specifický charakter své bezpečnostní a obranné politiky, odmítly smluvně zavázat k obraně ostatních členských zemí, čímž demonstrovaly, že na vývoji, který by směřoval ke společné obraně ve stylu Západoevropské unie či Severoatlantické aliance, se samy podílet nehodlají. Obě země tedy spojovala jejich snaha zabránit transformaci Evropské unie v organizaci kolektivní obrany.

V případě Švédska ale odmítání formálních garancí vzájemné obrany ještě neznamenalo, že by tato země zachovala neutralitu v případě ozbrojeného útoku na jiný členský stát Unie. Tuto skutečnost potvrzuje i vládní návrh týkající se budoucí podoby obranné politiky ze dne 23. září 2004, který 15. prosince téhož roku schválil švédský parlament. Přestože návrh potvrzuje status Švédska jakožto vojensky nezúčastněného státu, který mu brání uzavírat dohody zahrnující obranné garance, vláda v něm zároveň zdůraznila, že země by jen stěží zůstala neutrální, pokud by byl napaden jiný členský stát Evropské unie. Tradiční princip, podle něhož Švédsko zajišťuje výhradně svou vlastní obranu a při své obraně se zároveň nespolehá na ostatní země tedy již zřejmě ztratil svou platnost (Herolf 2004: 7; Wedin 2006 : 144).⁵³ Postoj Irska k případné účasti jeho ozbrojených sil na obraně jiných členských zemí je ve srovnání se Švédskem mnohem zdrženlivější. O pravděpodobném opuštění neutrality v případě napadení některého z ostatních členů Unie se irské oficiální dokumenty zabývající se obrannou a bezpečnostní politikou nezmiňují.

⁵³ Zmíněné ustanovení vládního návrhu přitom představuje pouze další krok na cestě k opuštění neutrality. Uvedenému návrhu předcházelo zveřejnění nové bezpečnostní doktríny země. Tuto doktrínu zveřejnila vláda SAP vedená Göranem Perssonem v únoru 2002 po předchozí dohodě s většinou opozičních parlamentních stran. Nová doktrína se sice nadále na neutralitu odkazuje, avšak neutralita je v ní pojímána pouze jako jedna z možností v případě vypuknutí konfliktu v okolí Švédska a nikoli jako základní princip bezpečnostní politiky. Uvedená doktrína charakterizuje bezpečnostní politiku země takto: „Cíle bezpečnostní politiky Švédska jsou zachovat mír a nezávislost naší země, přispívat ke stabilitě a bezpečnosti v našem okolí a posilovat mezinárodní mír a bezpečnost. Švédsko sleduje politiku neúčasti ve vojenských aliancích. Tato bezpečnostní politika, která umožňuje naší zemi zůstat neutrální v případě konfliktů v našem okolí, nám dobře slouží“ (Rieker 2006: 74).

4.2.1.3 Severská bojová skupina

Z dosud ustavených bojových skupin se tato diplomová práce zaměřuje na Severskou bojovou skupinu (Nordic Battlegroup, NBG), na níž se podílely jak Švédsko tak Irsko.

Švédská vláda britsko-francouzský návrh na ustavení bojových skupin jednoznačně podporovala a zvláště se zasazovala o to, aby měly tyto formace mnohonárodní charakter a přispěly tak k co největší interoperabilitě a kompatibilitě obranných schopností zúčastněných členských států. Svou podporu projektu vytváření mnohonárodních vojenských uskupení Švédsko demonstrovalo tím, že stálo u zrodu Severské bojové skupiny, pro níž zajistilo naprostou většinu vojáků a převzalo rovněž odpovědnost za její vedení (Borg a Herolf 2005: 5, 8). V rámci EBOP země následně propagovala využívání bojových skupin při operacích k řešení krizí a její představitelé zvažovali případné nasazení Severské bojové skupiny ve vojenské operaci plánované Evropskou unií na území Čadu a Středoafričké republiky.

V souvislosti s operacemi bojových skupin prováděnými jménem Unie zároveň Švédsko zdůrazňovalo, že tyto operace se mají opírat o mandát Organizace spojených národů. V případech vážné humanitární krize však švédské politické elity včetně ministryně obrany Leni Björklundové vyjádřily ochotu podpořit i intervenci postrádající příslušný mandát OSN, pokud by paralyzovaná Rada bezpečnosti nebyla schopna efektivně reagovat (Borg a Herolf 2005: 8). Vstřícný postoj Švédska k projektu bojových skupin souvisel mimo jiné s faktem, že angažovanost v tomto projektu měla urychlit probíhající restrukturalizaci švédských ozbrojených sil a postupný posun v jejich zaměření od tradiční teritoriální obrany o směrem k mezinárodním operacím k řešení krizí (Herolf 2004: 1; Borg a Herolf 2005: 5, 8; Jacoby a Jones 2008: 326-7).

Také irská vláda samotný koncept bojových skupin i následný proces vytváření nezbytných vojenských schopností podporovala. V době irského předsednictví v první polovině roku 2004 navíc hrála významnou roli v jednáních, jež posléze vedla k rozhodnutí o ustavení prvních bojových skupin. K vlastní účasti v této iniciativě se však stavěla značně zdrženlivě. Za podstatnou překážku angažovanosti příslušníků irských ozbrojených sil v mnohonárodních bojových skupinách a jejich aktivitách označovali vládní představitelé stávající legislativní omezení. Definitivnímu rozhodnutí o zapojení se do Severské bojové skupiny v zemi předcházela poměrně intenzivní vnitropolitická debata a zdlouhavé jednání meziresortní skupiny expertů.

Toto zapojení si v irském případě navíc vyžádalo změny v příslušné legislativě, jež neumožňovala výcvik vojáků mimo území státu. Vláda na druhé straně určila limity

angažovanosti země v aktivitách bojových skupin, když jasně deklarovala, že členové ozbrojených sil by se v rámci dané bojové skupiny podíleli pouze na těch vojenských operacích, které by formálně schválila Organizace spojených národů ve formě specifické rezoluce. Tato výhrada potvrzuje fakt, že z irského hlediska zůstává OSN jedinou organizací disponující náležitou legitimitou k tomu, aby rozhodovala o intervencích na území suverénních států (Campbell a Tonra 2005: 2, 9; Laffan a O'Mahony 2008: 193-4).

Záměr vytvořit Severskou bojovou skupinu oznámili představitelé Švédska, Finska a Norska ve společném prohlášení učiněném dne 22. listopadu 2004 na konferenci o vojenských schopnostech Evropské unie v Bruselu. Ministři obrany zúčastněných zemí v deklaraci uvedli, že: „Další rozvoj evropských schopností rychlé reakce určených k řešení krizí je nezbytnou součástí EBOP. V této souvislosti hodlají Švédsko, Finsko a Norsko ustavit společnou bojovou skupinu vycházející z konceptu bojových skupin EU.“ Představitelé uvedených států se dále dohodli na tom, že úlohu vedoucího respektive „rámcového státu“ (framework nation) v Severské bojové skupině převezme Švédsko a že uvedená skupina bude pro aktivity Evropské unie k dispozici od 1. ledna do 30. června 2008 (Declaration by Sweden and Finland and Norway...2004).

Škála úkolů, jež mají ozbrojené síly členských zemí angažovaných v bojových skupinách plnit, je poměrně pestrá. Rada pro obecné záležitosti a vnější vztahy na svém zasedání konaném v květnu 2004 mezi úkoly bojových skupin zahrnuje humanitární a záchranné akce, akce k udržení míru, akce bojových jednotek při řešení krizí, včetně vytváření míru, společné odzbrojovací operace a podporu třetích zemí v jejich boji s terorismem či při reformě jejich bezpečnostního sektoru (External Relations Council 2004: 7). Z takto širokého spektra operací k řešení krizí, zahrnujícího i bojové operace poměrně vysoké intenzity, vyplývají značné nároky na výcvik a interoperabilitu zúčastněných ozbrojených sil i na kvalitu jejich vybavení, což platí dvojnásob pro skupiny mnohonárodního charakteru, k nimž Severská bojová skupina patřila.

Specifičnost Severské bojové skupiny spočívala jednak v tom, že se jednalo o první mnohonárodní skupinu složenou pouze z menších členských států, z nichž se dva označovaly za vojensky nezúčastněné, a rovněž v zapojení Norska, které dosud k členům Unie nepatřilo. K trojici zakládajících severských zemí se posléze připojilo i Estonsko a v květnu 2005 podepsali ministři obrany těchto států společné memorandum o porozumění, v němž podrobněji stanovili mechanismy fungování dané bojové skupiny (Borg a Herolf 2005: 5; Andersson 2006: 37).

Podobně jako ostatní bojové skupiny Evropské unie se i Severská bojová skupina skládala z mechanizovaného praporu pěchoty, který doplňovaly jednotky bojové podpory a bojového zabezpečení. Aby mohla být rychle nasazena do operací ve vzdálených oblastech⁵⁴, musela mít k dispozici rovněž příslušné letecké a námořní přepravní kapacity. Švédsko jakožto vedoucí stát zodpovídalo za koordinaci plánování, příprav a výcviku i za politické a vojenské aspekty spolupráce s ostatními zúčastněnými zeměmi.

Pro bojovou skupinu Švédsko celkem vyčlenilo 2 300 vojáků, kteří tvořili jádro pěšího praporu. Finsko poskytlo složky bojové podpory o síle 200 vojáků, konkrétně minometnou četou, detekční protichemickou jednotku a jednotku pro společnou švédsko-finskou průzkumnou rotu. Součástí finského příspěvku mimoto tvořily i některé složky bojového zabezpečení, konkrétně vojenská policie a logistika. Norský podíl činil 150 osob a zahrnoval složky bojového zabezpečení zajišťující zdravotnické služby, logistiku a strategickou přepravu. Estonsko pro Severskou bojovou skupinu vyčlenilo pěší četou o velikosti 50 vojáků zajišťujících ochranu vojsk. Všechny zúčastněné země dále poskytly personál pro operační velitelství skupiny, které sídlilo v britském Northwoodu poblíž Londýna, i pro velitelství sil na území Švédska. Vzhledem k vedoucí úloze Švédska zastávali v Severské bojové skupině nejvyšší vojenské funkce příslušníci švédských ozbrojených sil. Velitelem sil byl jmenován brigádní generál Karl Engelbrektson a funkci operačního velitele vykonával generálmajor Bengt Andersson (Andersson 2006: 37-8; Government Offices of Sweden 2007).

O případném rozmístění či stažení Severské bojové skupiny jako celku měly jednomyslně rozhodnout vlády zúčastněných států a tato svá rozhodnutí měly konzultovat s Evropskou unií. Konečné slovo o nasazení ozbrojených sil v operacích prováděných bojovou skupinou si tedy ponechaly příslušné národní vlády. Ty měly při poskytnutí jednotek a podpůrných složek postupovat dle svých ústavních rozhodovacích procedur. Rozhodnutí některé ze zúčastněných zemí neposkytnout své jednotky přitom nemělo ostatním účastníkům bránit v nasazení zbývajících sil bojové skupiny a v provedení případné operace. Zúčastněné státy se dále dohodly, že se budou v době, kdy bude daná skupina v operační pohotovosti, účastnit pravidelných vojensko-politických konzultací. Přestože národní kontingenty zůstávaly nadále pod kontrolou svých vlád, v průběhu operace měl být touto kontrolou pověřen velitel operace. Společný výcvik všech ozbrojených sil měl dle společného

⁵⁴ Bojové skupiny měly být schopny zasáhnout v oblastech vzdálených až 6000 kilometrů od Bruselu a první jednotky měly být rozmístěny do 10 dnů od rozhodnutí Rady zahájit operaci (Andersson 2006: 29, 32; Government Offices of Sweden 2007).

memoranda začít během podzimu 2007 na území Švédska, jež hrálo při přípravě a koordinaci výcvikových aktivit Severské bojové skupiny klíčovou roli (Andersson 2006: 39 -40).

V samotném Švédsku podnítila či podpořila angažovanost země v konceptu bojových skupin a převzetí vedoucí role v jedné z nich celou řadu významných reforem. Podstatným způsobem přispěla k celkovému zvýšení interoperability švédských ozbrojených sil. Významné změny se týkaly rovněž výcviku branců, který byl rozšířen tak, aby zohlednil požadavky vyplývající z účasti na mezinárodních operacích k řešení krizí. Absolventi tohoto výcviku získali možnost uzavřít s armádou smlouvu a připravovat se na nasazení v rámci Severské bojové skupiny. Změnily se rovněž podmínky služby důstojníků, které nově umožnily vykonávat službu i v zahraničí a nikoli pouze na území státu, jako tomu bylo dříve. V souvislosti s probíhající transformací švédských ozbrojených sil na síly rychlé reakce, kterou mělo zapojení do bojových skupin dále urychlit, ministerstvo obrany v roce 2007 předložilo dvacetiletý výhledový plán.

Tento dokument mimo jiné zdůraznil nezbytnost intenzivnější vojenské spolupráce s ostatními zeměmi včetně koordinace výcviku a prosazoval kooperativnější přístup při pořizování vojenského materiálu. Jedna z variant budoucího vývoje švédských ozbrojených sil, které výhledový plán nastínil, prosazovala primární orientaci na mezinárodní operace, které měly vykonávat formace typu bojových skupin. Zmíněná varianta dále zdůrazňovala vyšší připravenost, mobilitu a flexibilitu. Počítala i s celkovou redukcí počtu jednotek a radikálními změnami týkajícími se struktury ozbrojených sil, jež de facto znamenaly nahrazení tradičního modelu založeného na pravidelných odvodech modelem, v němž by měla služba v armádě smluvní charakter. Tento vývoj měl vést k profesionalizaci švédské armády (Jacoby a Jones 2008: 326).

Skutečnost, že oficiální dokumenty obsahují návrhy na opuštění základních rysů tradiční obranné politiky svědčí o značném rozsahu proměn, jimiž tato politika ve Švédsku v posledních letech prošla. Ačkoli iniciativa bojových skupin rozhodnutí švédské vlády týkající se transformace a reorientace ozbrojených sil nepodnítila, významným způsobem ovlivnila podobu probíhajících změn (Jacoby a Jones 2008: 326-327).

Ačkoli se Irsko během svého předsednictví aktivně podílelo na uzavření dohody o Hlavním cíli 2010, jehož podstatnou součástí tvořil právě koncept bojových skupin, vlastní účast v této iniciativě považovalo za problematickou s ohledem na příslušná legislativní omezení. Kompatibilitu zapojení irských ozbrojených sil do bojových skupin s platnými

zákony respektive s mechanismem „trojí pojistky“ měla posoudit odborná meziresortní skupina, kterou ustavil tehdejší ministr obrany Willie O’Dea. Tato skupina se skládala z představitelů ministerstev zahraničí a obrany, úřadu premiéra a nejvyššího státního zástupce a měla se zabývat právními, politickými i operačními otázkami souvisejícími s případnou účastí v bojových skupinách.

Ministr obrany O’Dea v lednu 2005 rychlé zapojení země do bojových skupin nejprve vyloučil s tím, že požadavek nasazení ozbrojených sil do zahraničních misí do deseti dnů od rozhodnutí Rady zahájit operaci, který koncept bojových skupin stanoví, v irském případě pravděpodobně nebude možné splnit. Argumentoval přitom skutečností, že mechanismus trojí pojistky, zahrnující i podmínku specifické rezoluce OSN, bez níž se irští vojáci nemohou žádné mezinárodní operace účastnit, obvykle vyžaduje mnohem delší časové rozmezí. Jako další možnou překážku uvedl, že vzhledem ke svým omezeným obranným schopnostem by se Irsko mohlo podílet pouze na bojové skupině mnohonárodního charakteru. To by vyžadovalo výcvik příslušníků ozbrojených sil v zahraničí, který příslušný zákon o obraně z roku 1954 nedovoloval. Krátce nato nicméně irská vláda veřejně deklarovala svůj zájem se projektu bojových skupin účastnit s tím, že konkrétními možnostmi zapojení se bude zabývat, až meziresortní komise předloží své závěry. Pozice relevantních vládních představitelů se v této věci dosti lišily. Zatímco ministr zahraničí Dermot Ahern patřil ke stoupencům irské účasti v Severské bojové skupině, ministr obrany zastával mnohem zdrženlivější postoj. Na půdě parlamentu proti angažovanosti v tomto projektu vystupovali zejména členové nacionalistické Sinn Féin a také Strany zelených (Rees 2006: 159).

Meziresortní skupina ve své zprávě předložené v listopadu 2005 otevřela cestu irskému zapojení a zároveň doporučila přijetí legislativních změn, které by vedly k větší interoperabilitě ozbrojených sil se silami ostatních států podílejících se na bojové skupině a umožnily jejich účast na společných cvičeních konaných mimo území státu. Po další debatě v rámci příslušného vládního podvýboru pro evropské záležitosti a neformálním jednání kabinetu zahájili na počátku března 2006 představitelé ministerstev zahraničí i obrany a také ozbrojených sil jednání se svými protějšky ze Švédska o případném začlenění irských vojáků do Severské bojové skupiny. Ke stanovisku irské vlády ke konceptu bojových skupin ministr obrany O’Dea poznamenal: „Mezi účastí Irska v regionálních projektech včetně bojových skupin EU a naší tradiční podporou OSN není žádný rozpor. Účast v jakékoli operaci EU zůstává nadále suverénním rozhodnutím státu a naše politika trojí pojistky nebude zapojením do bojových skupin nijak ohrožena...Ve spolupráci s podobně smýšlejícími státy budeme usilovat o to, abychom přispěli k rozvoji konceptu bojových skupin a jeho prostřednictvím i

nadále zaujímali přední místo v aktivitách mezinárodního společenství na podporu mezinárodních mírových operací“ (O’Dea 2006).

Na základě doporučení meziresortní skupiny předložil ministr O’Dea dne 5. července 2006 parlamentu návrh novely zákona o obraně (Defence Amendment Act). Díky hlasům zástupců vládních stran Fianna Fáil a Pokrokoví demokraté i opoziční Fine Gael a Labour Party parlament vládní návrh schválil. Paragraf 1 uvedené novely zákona rozšiřuje stávající definici pojmu „mezinárodní organizace“ tak, že nově umožňuje přidělení příslušníků irských ozbrojených sil Evropské unii, Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a dalším regionálním institucím či uskupením, které provádějí operace pod záštitou OSN. Irští vojáci se tedy mohou účastnit i operací mezinárodních sil, jež OSN sama nezačala ani nezmocnila, nýbrž které pouze schválila či podpořila ve specifické rezoluci. Paragraf 3 dále povoluje vyslání členů ozbrojených sil účastnících se výcviku, humanitárních akcí a průzkumných misí mimo území státu na základě rozhodnutí vlády bez nutnosti předchozího souhlasu dolní komory parlamentu. Flexibilitu ozbrojených sil a jejich schopnost rychle reagovat na vzniklé krize má zajistit paragraf 8 novely zákona, jenž vládě s předchozím souhlasem parlamentu umožňuje vyslání příslušníků armády za hranice státu a jejich přípravu na nasazení ještě před přijetím rezoluce OSN. Jejich samotné nasazení do operace však může nastat až po schválení příslušné rezoluce (Defence Amendment Act 2006).

Uvedená legislativní změna měla především zvýšit interoperabilitu irských ozbrojených sil se silami ostatních evropských států, zajistit jejich dostatečnou připravenost a posílit tak jejich bezpečnost v misích odehrávajících se často v nestabilních podmínkách. Mechanismus trojí pojistky, který se vztahuje k nasazení ozbrojených sil ve vojenských operacích, však dle příslušného návrhu zůstal i nadále v platnosti. Novela zákona o obraně, jež přinesla poměrně významné změny v podobě celkového posílení pravomocí vlády při vysílání vojáků do zahraničí, se přesto nevyhnula tvrdé kritice ze strany menších opozičních stran, především Sinn Féin a Strany zelených (Rees 2007: 209-10; Colclough 2008: 20, 24). Strana zelených ve svém prohlášení označila návrh zákona za konečný útok ze strany Fiánna Fáil a Pokrokových demokratů na to, co zbylo z irské neutrality, a za ohrožení mechanismu trojí pojistky. Uvedený návrh podle Zelených zavede obrannou politiku země novým, velmi pochybným a politováníhodným směrem (Green Party 2006).

V listopadu 2006 vláda slovy ministra obrany O’Deaha oznámila, že se Irsko do Severské bojové skupiny chystá přispět osmdesátičlenným kontingentem složeným ze specialistů na likvidaci bomb a ochranu sil. Oficiální nabídku ostatním zúčastněným zemím

vláda učinila v létě 2007. I v případě Irska došlo díky zapojení do projektu bojových skupin ke zvýšení interoperability jeho ozbrojených sil.

V době vrcholících příprav k dosažení plné operační pohotovosti se hrála Severská bojová skupina významnou roli v souvislosti s připravovanou vojenskou operací Evropské unie ve východním Čadu a v severovýchodní části Středoafričké republiky. Unie, jež mohla i v této záležitosti počítat s podporou ze strany Organizace spojených národů, vážně zvažovala možnost vojenské intervence v těchto destabilizovaných afrických zemích již od letních měsíců roku 2007. Stejně jako v případě operace Artemis v Konžské demokratické republice, i tentokrát hrála mezi členskými státy úlohu hlavního propagátora intervence Francie, která deklarovala svou připravenost převzít odpovědnost za vedení celé operace.

Na počátku července 2007 představitelé Francie kontaktovali Švédsko jakožto vedoucí stát Severské bojové skupiny a jednali s ním o případném využití této bojové skupiny, která již měla být v době zahájení plánované operace v Čadu a Středoafričké republice v operační pohotovosti. Připravovaná operace měla trvat nejméně půl roku s možností prodloužení o dalších 6 měsíců a mělo se jí účastnit přes 3 000 vojáků. Vzhledem k předpokládanému počtu vyslaných příslušníků ozbrojených sil i rozloze oblasti, v níž měly tyto síly působit, bylo zřejmé, že se Evropská unie chystá uskutečnit svou dosud nejnáročnější vojenskou operaci k řešení krizí.

Podle některých finských a švédských zdrojů se představitelé Švédska i ostatních zúčastněných Severských zemí k francouzskému návrhu na zapojení Severské bojové skupiny od počátku stavěli dosti zdrženlivě. Podstatnou roli v konečném rozhodnutí o tom, že jednotky Severské bojové skupiny nebudou v rámci mise v Čadu nasazeny, sehrál fakt, že tato operace svým časovým rozsahem i potřebnou velikostí kontingentu značně přesahovala kapacity bojové skupiny. Ta totiž zahrnovala mnohem menší počet vojáků a mohla být v případě střídání na místě udržitelná maximálně 4 měsíce. Po uplynutí této doby by tak jednotky Severské bojové skupiny musely vystřídat další síly, což by výrazně tížilo plnění stanovených úkolů. Zapojení skupiny do takto náročné operace by navíc, vzhledem k absenci společného rozpočtu Unie pro vojenské operace, pro Švédsko jakožto vedoucí stát skupiny znamenalo značnou finanční zátěž. I tento faktor tedy patrně přispěl ke konsensu politických elit země na tom, že operace v Čadu není pro nasazení Severské bojové skupiny vhodná (Jacoby a Jones 2008: 327-328, 332; *Helsingin Sanomat* 2007). Švédské i irské ozbrojené

síly se nicméně operace v Čadu účastnily a jejich kontingenty patřily mezi členskými zeměmi Unie k těm nejpočetnějším.⁵⁵

Účastí v Severské bojové skupině Švédsko i Irsko potvrdily svou připravenost podílet se na intenzivní vojenské spolupráci s ostatními členskými zeměmi Unie, sdílet s nimi své obranné schopnosti a zároveň se odpoutat od tradičního modelu teritoriální obrany proti vnějšímu ozbrojenému útoku. Jejich zapojení do projektu bojových skupin svědčí o zřetelném odklonu od varianty bezpečnostní a obranné politiky praktikované po celé období studené války až do poloviny devadesátých let.

Švédsko ustavení Severské bojové skupiny samo iniciovalo a převzalo odpovědnost za vedení celé skupiny. Značná angažovanost Švédska v tomto projektu podstatným způsobem přispěla k restrukturalizaci jeho ozbrojených sil i jejich reorientaci na mezinárodní operace k řešení krizí. Ačkoli Irsko sehrálo v dané formaci pouze marginální roli, i v jeho případě vedlo zapojení do Severské bojové skupiny k poměrně významným změnám, konkrétně k novelizaci zákona o obraně, jehož striktní znění neumožňovalo výcvik členů ozbrojených sil mimo území státu.

4.2.2 Akceptovatelné cíle použití síly

4.2.2.1 Původní akceptovatelné cíle

Teritoriální obrana před vnějším útokem

Irsko i Švédsko akceptovatelné cíle použití síly, kromě operací k udržení míru, dlouhodobě omezovaly na teritoriální obranu před vnějším ozbrojeným útokem. Vzhledem k neúčasti neutrálních zemí ve vojenských aliancích vyžadovalo zajištění skutečně efektivní teritoriální obrany existenci početné armády i rozvinutého zbrojního průmyslu kontrolovaného státem. Z hlediska věrohodnosti i udržitelnosti politiky neutrality se silná obrana jevila jako naprosto nezbytná (Salmon 1989: 52; Keatinge 1984: 19).

⁵⁵ Zapojení Irska a Švédska do vojenské operace Evropské unie na území Čadu a Středoafričké republiky se podrobně věnuje následující část práce zaměřená na akceptovatelné cíle použití síly.

Švédsko ve své politice neutrality silné obraně dlouhodobě přiznávalo značný význam. Početná švédská armáda měla odradit potenciálního agresora, za něhož bylo považováno Rusko respektive Sovětský svaz, od jakýchkoli pokusů porušit jeho neutralitu.⁵⁶ Po celé období studené války země díky všeobecné branné povinnosti, dlouhé služební době pro záložníky a existenci dobrovolných obranných organizací udržovala vysoký stav ozbrojených sil. Švédské vlády rovněž výrazně podporovaly domácí zbrojní průmysl, čímž země docílila soběstačnosti ve většině vojenských technologií (Keatinge 1984: 43; Åselius 2005: 26-27).

Díky svému rozvinutému zbrojnímu průmyslu bylo Švédsko schopné vyrábět technologicky vyspělé ponorky, tanky i vojenská letadla. Koncem 50. let dokonce tato severská země vážně uvažovala o tom, že si opatří i taktické jaderné zbraně. Ještě kolem roku 1970 se švédské ozbrojené síly mohly po mobilizaci svou velikostí rovnat silám Británie, Francie či Německé spolkové republiky (Agrell; Dörfer cit. in Åselius 2005: 27). V samém závěru studené války mohlo Švédsko mobilizovat 776 000 vojáků, tedy více než 9 procent své populace. Jeho armáda měla v tomto období k dispozici téměř 1 000 tanků, zhruba stejný počet obrněných vozidel a cca 500 letadel (Karsh cit. in Jesse 2006: 16). Švédské výdaje na obranu v přepočtu na počet obyvatel se dlouhodobě řadily k nejvyšším v Evropě (Salmon 1989: 54-55). Zjevným odhodláním bránit své území i za cenu války Švédsko navazovalo na svou dlouhou tradici vojenské moci, která sahala až do sedmnáctého století a předcházela přijetí neutrality.

Přestože i v irském případě byla za studené války podle oficiálních vládních prohlášení klíčovým úkolem ozbrojených sil obrana území státu proti vnějšímu útoku (Keatinge 1984: 65), o efektivní teritoriální obraně nelze u Irska fakticky hovořit. Irské vlády, na rozdíl od svých švédských protějšků, nezastávaly přesvědčení, že udržení neutrality i samotné nezávislosti země nezbytně vyžaduje početnou armádu a rozsáhlý zbrojní průmysl. V důsledku toho nebyla malá a nedostatečně vyzbrojená irská armáda za studené války prakticky schopna zajistit obranu země ani před vnějším útokem relativně malého rozsahu (Keatinge 1984: 72-73).

Zřetelná vojenská zranitelnost země však díky její výhodné geostrategické poloze nevedla k pocitu vnějšího ohrožení. Dokonce ani v dobách zostřujícího se napětí mezi Západem a Východem si evidentní vojenská slabost nevynutila výraznější posílení

⁵⁶ Na základě zprávy zveřejněné v 90. letech Komise pro politiku neutrality však vyšlo najevo, že Švédsko v případě útoku Sovětského svazu mohlo počítat s leteckou podporou NATO. Příslib vojenské pomoci byl výsledkem těsných kontaktů, které ministerstvo obrany se Severoatlantickou aliancí navázalo. Tato jednání probíhající v letech 1949 až 1969, však byla přísně tajná a o jejich obsahu věděla jen velmi malá skupina vysoce postavených švédských činitelů (SOU a Petersson cit. in Åselius 2005: 30; Dahl a Tunander cit. in Eliasson 2004: 4).

ozbrojených sil ani zvýšení výdajů na obranu. Irsko leželo na evropské periferii dostatečně daleko od ostře sledované hranice mezi oběma zneprátelenými mocenskými bloky a před případnou hrozbou z kontinentu ho navíc chránilo území sousední Británie. Díky tomu si Irsko mohlo, na rozdíl od Švédska či ostatních neutrálních států, dovolit věnovat své vlastní obraně tak málo pozornosti i úsilí (Keatinge 1984: 40). Skutečná veřejná debata o obranné politice v zemi v důsledku nepsané dohody politických stran prakticky neprobíhala (Keatinge 1984: 58). Chování irských politických elit naznačovalo, že odmítají převzít politickou odpovědnost za obranu státu, kterou de facto zajišťovaly Británie a Severoatlantická aliance. Zásadní význam NATO pro bezpečnost země otevřeně přiznával mimo jiné i irský premiér Seán Lemass (Keatinge 1984: 25-26).

Irská armáda na počátku 80. let čítala pouze něco přes 15 000 profesionálních vojáků a v případě mobilizace mohl počet veškerých ozbrojených sil včetně záložníků dosáhnout jen zhruba 35 000 (Keatinge 1984: 69). Vzhledem k nízkému stavu svých ozbrojených sil a zanedbatelným výdajům na obranu nebylo Irsko schopno samo efektivně bránit vlastní území a jeho politika neutrality z tohoto hlediska postrádala dostatečnou věrohodnost (Keatinge 1984: 40-41, 74). Nepočetné a nedostatečně vybavené letectvo i námořnictvo Irsku neumožňovaly ani efektivně kontrolovat vlastní letecký prostor ani teritoriální vody, natož je bránit v případě vnějšího útoku. Země navíc postrádala vlastní zbrojní průmysl, což ji činilo zcela závislou na dodávkách ze zahraničí (Salmon 1989: 306).

Vzhledem k relativně nedávnému získání nezávislosti a guerillovému způsobu boje praktikovanému za Anglo-irské války neměla irská armáda zkušenosti s konvenční obranou státu v moderní válce a pokusy zvýšit její početní stav prostřednictvím všeobecné branné povinnosti narážely na silný odpor veřejnosti. Tento postoj souvisel s poměrně silným antimilitarismem a tradičním spojováním vojenské služby s britskou imperiální expanzí a koloniálními válkami. Z irského pohledu proto představovala nejvhodnější variantu profesionální armáda (Keatinge 1984: 11, 71).

Účast na operacích OSN k udržení míru

Skutečnost, že se irská i švédská strategická kultura tradičně vyznačovaly nízkým stupněm aktivismu i u akceptovatelných cílů použití síly, ovšem nijak nebránila účasti vojáků obou zemí v mezinárodních operacích k udržení míru, které probíhaly pod vlajkou Organizace

spojených národů.⁵⁷ Za aktivním působením v těchto operacích stála snaha irských i švédských vlád praktikovat aktivní podobu neutrality, jež měla vyvrátit tradiční představy o neutrálech jakožto izolacionistických zemích sledujících výhradně vlastní zájmy (Keatinge 1984: 49; Agius 2006: 108).

V souvislosti s operacemi k udržení míru je nutné zdůraznit, že ačkoli tyto mise zahrnovaly vyslání ozbrojených sil mimo hranice státu za jiným účelem než teritoriální obrana, k použití síly docházelo v tomto typu operací za studené války jen velice zřídka. Koncept operací k udržení míru, na jehož utváření se neutrální státy značnou měrou podílely, navíc stanovil pro použití síly striktní pravidla. Příslušníci mírových sborů byli do těchto operací obvykle vysíláni po uzavření příměří, jehož dodržování měli sledovat, a strany účastníci se konfliktu vyslovily s jejich působením předchozí souhlas. Takzvané „modré přílby“ se řídily principem nestrannosti a k použití síly zpravidla sahaly pouze v sebeobraně⁵⁸ (Stamnes 2003: 449-450).

Působení příslušníků irských a švédských ozbrojených sil v operacích OSN k udržení míru představovalo významný nástroj bezpečnostní politiky obou neutrálních států. V případě Švédska měly tyto aktivity efektivně doplňovat jeho silnou teritoriální obranu a v irském případě částečně kompenzovat její absenci. Jakožto malé státy spatřovaly Irsko i Švédsko ve své účasti na tomto typu misí vítanou možnost, jak se mohly samy aktivně podílet na posilování mezinárodní bezpečnosti (Keatinge 1984: 73). Neutrální status a neúčast zemí v žádném z mocenských bloků činily přítomnost irských i švédských vojáků přijatelnou pro obě strany konfliktu (Keatinge 1984: 23; Doherty 2002: 17; Agius 2006: 109).⁵⁹ Z pohledu zemí Třetího světa důvěryhodnost Irska i Švédska posilovala i skutečnost, že svou zahraniční politiku profilovali jako protikoloniální (Keatinge 1984: 88).

Katsumi Ishizuka ve své studii o účasti Irska na mezinárodních operacích k udržení míru uvádí několik motivů, které zemi k těmto mírovým aktivitám vedly. Konkrétně zmiňuje odhodlání udržet a posílit významné postavení Organizace spojených národů, vnímané jako ochránce práv a garanta bezpečnosti malých států; snahu získat prestiž aktivního člena v mezinárodním systému; ambice aktivizovat své ozbrojené síly a snahu docílit uznání svého

⁵⁷ Švédsko se na mezinárodních operacích k udržení míru podílelo od konce 40. let, Irsko se mírových operací účastnilo od roku 1958. Švédští a irští vojáci působili mimo jiné na Blízkém východě (Libanon), v subsaharské Africe (Kongo) či na Kypru (Ishizuka 2005; Agius 2006: 109).

⁵⁸ Významnou výjimku z tradičního modelu operace k udržení míru představovala rozsáhlá operace OSN v Kongu (ONUC) probíhající v letech 1960 až 1964, při níž se mezinárodní sbory OSN přímo účastnily bojů. Švédsko i Irsko se v této operaci výrazně angažovaly a jejich ozbrojené síly v ní utrpěly citelné ztráty (Stamnes 2003: 449-450; O'Halpin 2000: 271-272).

⁵⁹ Oficiální postoje Irska a Švédska k oběma blokům se nicméně poněkud lišily. Zatímco Švédsko se ve své zahraniční politice drželo jakési „třetí cesty“ mezi Západem a Východem a neváhalo veřejně kritizovat nejen Sovětský svaz, ale i Spojené státy (např. během americké intervence ve Vietnamu), irská linie byla jednoznačně protikomunistická. (Keatinge 1984: 22, 53; Doherty 2002: 17-18, 48; Strömvik 2006: 199; Agius 2006: 115-116).

neutrálního statutu na mezinárodní scéně (Ishizuka 2005: 180). Za klíčový motiv přitom Ishizuka označuje odhodlání posílit prestiž OSN, které svědčí o internacionalistické a idealistické povaze irské politiky neutrality (Ishizuka 2005: 180-181). Velmi podobnou motivaci lze nalézt i u Švédska (Agius 2006: 108-110).

Aktivní účast ozbrojených sil země na operacích k udržení míru prováděných pod vlajkou OSN měla demonstrovat stálou podporu irských vlád této mezinárodní organizaci. V irském případě prosadil internacionalistickou orientaci země v šedesátých letech Frank Aiken, tehdejší ministr zahraničí a představitel Fianna Fáil, který se vedle mírového řešení konfliktů zasazoval rovněž o nešíření jaderných zbraní a dekolonizaci (Ishizuka 2005: 191). V případě Švédska patřil aktivní internacionalismus k jednomu z pilířů zahraniční politiky vládnoucí Švédské sociálně demokratické dělnické strany (Agius 2006: 100-101). O posílení prestiže OSN jakožto bezpečnostního aktéra na počátku studené války usilovali především ministr zahraničí Bo Östen Undén a Dag Hammarskjöld, jenž v letech 1956 až 1961 zastával prestižní funkci generálního tajemníka této organizace. Na jejich aktivity v sedmdesátých letech navázal premiér Olof Palme (Agius 2006: 105, 109).

4.2.2.2 Vojenské operace EU k prosazení míru

Z ukončených vojenských operací Evropské unie vyžadovaly zřetelný posun ve stupni aktivismu u příslušné strategické normy, tj. akceptovatelných cílů použití síly, zejména operace Artemis a EUFOR Tchad/RCA. Obě tyto operace, probíhající bez jakékoli podpory ze strany Severoatlantické aliance, představovaly významné milníky ve vývoji vojenské dimenze EBOP. V misi Artemis patřilo Švédsko, jež se dosud podílelo na všech vojenských operacích Unie, k nepočetné skupině členských zemí, které vyslaly své jednotky přímo do dějiště operace. Z výše uvedených misí byli irští vojáci nasazeni pouze v rámci operace EUFOR v Čadu, kde však jejich kontingent patřil k nejpočetnějším. O významné roli, kterou Irsko v této misi hrálo, svědčí i fakt, že velitelem operace EUFOR Tchad/RCA byl irský generál. Vybrané vojenské operace EU se výrazně lišily od klasických operací k udržení míru, které se standardně odehrávají v příznivém a poměrně stabilním prostředí a v nichž příslušníci mírových sborů používají sílu zpravidla pouze k vlastní obraně. Svým charakterem Artemis i EUFOR Tchad/RCA odpovídaly operacím k prosazení míru (peace enforcement), které mají

stabilizovat situaci v konfliktním, nebezpečném prostředí a použití přiměřené síly de facto vyžadují.

Irsko i Švédsko v souvislosti se svou vojenskou angažovaností v uvedených operacích jasně deklarovaly, že tyto aktivity se plně slučují s politikou neutrality respektive vojenské nezúčastněnosti. Nová interpretace těchto politik, lépe řečeno zúžení obsahu neutrality a vojenské nezúčastněnosti pouze na odmítání garancí vzájemné obrany, naznačovala, že vlády zkoumaných států již nespátřují žádné překážky, jež by bránily zapojení irských a švédských vojáků do operací EU k prosazení míru (Campbell a Tonra 2005: 11; Strömvik 2006: 204; Borg a Herolf 2005: 8).

Přestože se Artemis i EUFOR Tchad/RCA svou intenzitou od tradičních operací k udržení míru zjevně lišily, irští i švédští představitelé považovali zapojení ozbrojených sil svých zemí do těchto misí pokračování své dlouhodobé oddanosti mezinárodnímu míru a bezpečnosti. Irská i švédská podpora multilateralismu a mezinárodního práva se projevila prosazováním co nejtěsnější spolupráce EU a OSN. V této souvislosti Irsko i Švédsko zdůrazňovaly význam existence mandátu Organizace spojených národů, o který se měly operace Evropské unie opírat.⁶⁰ Irská vláda navíc upozornila, že hodlá zachovat legislativní omezení, jež pro účast ozbrojených sil na vojenských operacích formální autorizaci ze strany OSN přímo vyžaduje. Zapojení do operací postrádajících tuto autorizaci pro ni tedy nadále nepřipadalo v úvahu (Herolf 2004: 1; Borg a Herolf 2005: 8; Brady, Campbell a Tonra 2004: 1, 6; Campbell a Tonra 2005: 2, 11).

Operace Artemis

Z hlediska vojenské dimenze EBOP lze operaci Artemis v Konžské demokratické republice respektive v provincii Ituri v mnoha směrech považovat za přelomovou. Jednalo se o první autonomní vojenskou operaci, v jejímž průběhu se Unie nespolehala na zdroje Severoatlantické aliance. Artemis zároveň představovala první misi iniciovanou samotnou Evropskou unií⁶¹ a navíc uskutečněnou mimo evropský kontinent. Z hlediska strategických norem pak byla Artemis první operací provedenou podle kapitoly VII Charty OSN, což jednotky zúčastněných členských států opravňovalo použít při plnění uděleného mandátu

⁶⁰ Švédští představitelé včetně ministryně obrany Björklundové nicméně vyjádřili přesvědčení, že za určitých podmínek by měla Evropská unie jednat i bez příslušného mandátu Rady bezpečnosti OSN (Borg a Herolf 2005: 8).

⁶¹ V případě operace Concordia v Bývalé federální republice Makedonie, jež byla zahájena dříve než Artemis, totiž o vyslání jednotek Evropské unie požádala sama Makedonie respektive její tehdejší prezident Boris Trajkovský.

ozbrojenou sílu. Vzhledem ke svému komplexnímu charakteru a dějišti se Artemis stala první opravdovou zkouškou Evropské bezpečnostní a obranné politiky i konceptu evropských sil rychlé reakce.

Ozbrojený konflikt odehrávající se na území Konžské demokratické republiky se stal jedním z nejkrvavějších konfliktů ve Střední Africe a významným způsobem ohrožoval stabilitu celé oblasti.⁶² Od srpna 1998 zuřila v Konžské demokratické republice mezi vládou prezidenta Laurenta-Désiré Kabilu a protivládními povstanci občanská válka, v níž se na obou stranách angažovaly ozbrojené síly i povstalecká hnutí z dalších osmi sousedních afrických států⁶³. V průběhu konfliktu se ugandským ozbrojeným silám podařilo získat kontrolu nad východní částí Konga bohatou na nerostné suroviny. Ugandou ovládané území zahrnovalo i severovýchodní provincii Ituri dlouhodobě sužovanou etnickým konfliktem mezi příslušníky etnik Hema a Lendu (Faria 2004: 39).

V rámci mírového procesu, probíhajícího za intenzivní podpory Organizace spojených národů, vláda Ugandy nakonec pod tlakem mezinárodního společenství v září 2002 podepsala dohodu, v níž se zavázala, že stáhne své síly z okupovaných území a kontrolu nad nimi předá zpět konžské vládě. V souvislosti se stahováním ugandských ozbrojených sil se bezpečnostní situace v provincii Ituri, jež patřila k nejméně stabilním oblastem v zemi, ještě zhoršila. Již od února 2003 probíhaly v provincii boje mezi ozbrojenými složkami Svazu konžských vlastenců (Union des patriotes congolais, UPC), ovládaným příslušníky kmene Lendu, a Fronty vlasteneckého odporu Ituri (Front de résistance patriotique de l'Ituri, FRPI) ovládané kmenem Hema. V důsledku humanitární krize v Ituri bylo nuceno opustit své domovy až 600 tisíc lidí.

Po odchodu ugandských sil na počátku května se násilí mezi milicemi obou etnik dále stupňovalo. Násilí zavládlo i v ulicích Bunie a obyvatelstvo města žádalo o pomoc kontingent Organizace spojených národů, jenž v oblasti působil od dubna v rámci mise MONUC (Mission de l'Organisation des Nations Unies en Congo). Sbor OSN, tvořený pouze 700 uruguayskými vojáky a postrádající silný mandát, nebyl schopen situaci stabilizovat a na ochranu místních obyvatel před milicemi rezignoval. Milice UPC této situace využily a podnikly úspěšný útok na město, nad nímž fakticky převzaly kontrolu. V okolí základny MONUC hledalo útočiště na 12 000 lidí (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 510-11; Faria 2004: 39-40; Helly 2009: 182).

⁶² Odhaduje se, že tento konflikt přímo či nepřímo způsobil smrt více než 3,5 milionu lidí (Faria 2004: 39).

⁶³ V počáteční fázi konfliktu se probíhajícími boji vedle konžské armády a místních protivládních sil účastnily ještě pravidelné armády či povstalecká hnutí z Angoly, Burundi, Čadu, Namibie, Rwandy, Súdánu, Ugandy a Zimbabwe (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 510).

V reakci na hrozící hromadné zabíjení civilních obyvatel apeloval generální tajemník Kofi Annan na členské státy OSN, aby vytvořily prozatímní ozbrojené síly, jež by situaci v Bunii stabilizovaly do doby, než bude OSN schopna vyslat posílený mezinárodní kontingent. Francie signalizovala, že je připravena převzít vedení těchto sil, avšak svou intervenci podmiňovala 1) silným mandátem v podobě právně závazné rezoluce Rady bezpečnosti, jenž by dle kapitoly VII Charty OSN předem autorizovala použití síly; 2) oficiálním souhlasem vlád Konžské demokratické republiky, Ugandy a Rwandy⁶⁴ a 3) jasným časovým i geografickým vymezením operace. Vedle Francie se generální tajemník OSN s žádostí o vyslání pořádkových sil obrátil i na vysokého představitele EU pro SZBP Javiera Solanu (Faria 2004: 40-41).

Představitelé Francie, jež po splnění výše stanovených podmínek potvrdila svůj záměr převzít vedení prozatímních mnohonárodních jednotek a zahájila přípravy operace,⁶⁵ se na jednáních Rady ministrů i Politického a bezpečnostního výboru intenzivně zasazovali o to, aby byla tato operace uskutečněna pod vlajkou Evropské unie v rámci EBOP. Své kolegy z ostatních členských států ujišťovali o proveditelnosti plánované operace a o tom, že mise přispěje k dalšímu posílení EBOP. Vedle zájmu na rozvoji vojenské dimenze EBOP lze za další motivy francouzské diplomatické iniciativy považovat snahu posílit legitimitu mise⁶⁶ a demonstrovat obnovenou jednotu členských států, kterou narušila roztržka kvůli válce v Iráku. Francie, jež byla zpočátku jediným členským státem prosazujícím intervenci, sehrála klíčovou roli v konečném rozhodnutí Evropské unie se v nadcházející operaci angažovat (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 512; Hendrickson, Strand a Raney 2007: 39-40; Helly 2009: 182).

Dne 30. května 2003 schválila Rada bezpečnosti rezoluci číslo 1484, jež autorizovala nasazení prozatímních pořádkových mezinárodních jednotek (Interim Emergency Multinational Force, IEMF) v iturském správním centru Bunia. Mezinárodní jednotky IEMF rezoluce 1484 pověřila následujícími úkoly: 1) přispět ke stabilizaci bezpečnostních podmínek a zlepšení humanitární situace v Bunii; 2) zajistit ochranu letiště a vnitřně vysídlených osob žijících v táborech ve městě a 3) přispět k bezpečnosti civilního obyvatelstva, pracovníků OSN a humanitárních organizací působících ve městě, pokud to bude situace vyžadovat. Rezoluce 1484, přijatá dle kapitoly VII Charty OSN, dále státy

⁶⁴ Podporu ugandské i rwandské vlády Francie požadovala především proto, že udržovaly úzké vazby na vedení milic působících v Bunii a jejím okolí (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 511).

⁶⁵ Francouzi plánovaná intervence v Kongu původně nesla název Mamba. Teprve poté, co nad operací převzala záštitu Evropská unie, byla přejmenována na Artemis (Faria 2004: 40-41).

⁶⁶ Evropský rámec operace měl rozptýlit pochybnosti ohledně skutečných záměrů Francouzi vedené vojenské operace. Tyto pochybnosti souvisely s předchozími intervencemi francouzských ozbrojených sil v regionu, které byly spojovány s prosazováním mocenskopolitických zájmů (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 509, 521).

podílející se na IEMF opravňovala podniknout při plnění uděleného mandátu všechna nezbytná opatření včetně použití ozbrojené síly. Jednotky IEMF měly dle rezoluce při plnění stanovených úkolů úzce spolupracovat se silami MONUC. Po vypršení jejich mandátu, jenž měl trvat pouze do 1. září 2003, je měl vystřídat mnohem početnější mezinárodní kontingent působící v rámci mise MONUC. Rezoluce dále vyzývala všechny představitele konžských stran angažovaných v konfliktu i všech ostatních států v dané oblasti ke spolupráci s IEMF a MONUC při stabilizaci situace a k zastavení veškerých dodávek zbraní do regionu (United Nations Security Council Resolution 1484).

Své odhodlání provést vojenskou operaci v Bunii Evropská unie formálně potvrdila ve své společné akci přijaté dne 5. června 2003, jež zároveň představovala právní základ mise Artemis. Společná akce se odvolávala na mandát poskytnutý prostřednictvím rezoluce 1778 a podrobně určila strukturu velení připravované operace. Vedením mise pověřila Francii jakožto „rámcový stát“⁶⁷ a do klíčových pozic jmenovala francouzské vojenské představitele. Velitelem operace se stal generálmajor Bruno Neveux a velitelem sil brigádní generál Jean-Paul Thonier. Za operační velitelství bylo určeno pařížské Středisko pro plánování a vedení operací (Centre de planification et conduite des operations) a velitelství sil mělo sídlit v ugandském městě Entebbe (Council Joint Action 2003/423).

Vojenská operace Artemis byla formálně zahájena společným rozhodnutím Rady EU dne 12. června 2003 (Council Decision 2003/432). Prostřednictvím svých ozbrojených sil sehrála Francie klíčovou roli i v samotném provedení mise. Předsunuté francouzské jednotky, jež byly na místo operace vyslány ještě před přijetím společného rozhodnutí, se na letišti nedaleko Bunie rozmístily již 6. června. Plné operační schopnosti síly EU dosáhly o měsíc později dne 6. července. Přímo v Bunii Evropská unie rozmístila 1 100 z přibližně 2 000 vojáků, kteří byli v rámci operace Artemis vysláni.⁶⁸ Z těchto 1 100 vojáků nasazených v Bunii tvořily téměř devadesát procent francouzské jednotky (Faria 2004: 42).

O rozsahu vojenské angažovanosti Švédska svědčí fakt, že kromě vedoucí Francie bylo Švédsko jediným členským státem Unie, který přímo na místo operace vyslal své speciální bojové jednotky. Švédský příspěvek dohromady činil 80 vojáků, kteří se posléze za použití ozbrojené síly aktivně podíleli na prosazování míru. Spolu s Francií, Velkou Británií a Belgií tak Švédsko demonstrovalo svou připravenost podstoupit nemalé vojenské riziko vysláním

⁶⁷ Koncept rámcového státu přijala Evropská unie již koncem července 2002 (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 514).

⁶⁸ Do operace Artemis svými jednotkami vedle Francie a Švédska z členských států přispěly rovněž Belgie, Velká Británie, Německo a Řecko. Své jednotky do operace vyslaly i některé třetí země, konkrétně Brazílie, Jižní Afrika a Kanada. Irsko spolu s Itálií, Nizozemskem, Portugalskem, Rakouskem, Španělskem přispělo svým personálem do příslušných velitelství. Stejným způsobem se na operaci podílely i dva kandidátské státy Kypr a Maďarsko (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 520).

svých jednotek přímo do dějiště ozbrojeného konfliktu (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 517, 520-1; Hendricksen, Strand a Raney 2007: 39). Společně s Británií Švédsko prosadilo některé změny v původní podobě operačního plánu, vypracovaného francouzskou stranou, jež se mimo jiné týkaly záruk ohledně dětských vojáků (Faria 2004: 41).

Právě vojenská angažovanost Švédska do značné míry rozptýlila pochyby ohledně skutečných záměrů operace. Zapojení severské země, jež na rozdíl od Francie, Belgie či Velké Británie netížila koloniální minulost a která mohla být jen těžko podezírána ze skrytých mocenských zájmů v dané oblasti, mělo potvrdit deklarovanou nestrannost nasazených jednotek a humanitární motivy intervence (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 520-21).

Podle Lee-Ohlssona, který vedl sérii rozhovorů se švédskými představiteli působícími na ministerstvech zahraničí a obrany i v evropských institucích zabývajících se EBOP, patřila k hlavním promotérům švédské účasti v operace tehdejší sociálnědemokratická ministryně zahraničí Anna Lindhová, jež v této záležitosti zastávala mnohem vstřícnější postoj než premiér a předseda SAP Göran Persson. Dle některých zdrojů dokonce iniciativa Lindhové původním záměrům premiéra odporovala. Z pohledu Lindhové měla operace Artemis nezpochybnitelnou legitimitu, jelikož o vojenskou intervenci Evropskou unií přímo požádala sama Organizace spojených národů. Svou roli sehrál rovněž autonomní charakter operace, který garantoval, že do jejího průběhu nebude zasahovat Severoatlantická aliance.⁶⁹ Dějiště operace navíc představovala subsaharská Afrika, v níž se země dlouhodobě angažovala prostřednictvím rozvojové pomoci a také misí OSN k udržení míru (Lee-Ohlsson 2007: 22).

Irský příspěvek do operace Artemis byl mnohem skromnější a zahrnoval pět vojenských představitelů působících na operačním velitelství v Paříži a na velitelství sil v ugandském Entebbe. Přestože Irsko zpočátku nabízelo nasazení svých speciálních sil (Irish Rangers), nakonec mělo své zástupce pouze na úrovni obou velitelství. Do ozbrojených střetů s členy různých milic tedy žádný z příslušníků irských ozbrojených sil, na rozdíl od švédských vojáků, nezasáhl (Rees 2004: 220; Faria 2004: 42; Hendrickson, Strand a Raney 2007: 39).

Přestože vedení milic UPC změnilo svůj původně nepřátelský postoj k francouzským jednotkám a souhlasilo se stažením většiny svých sil z města, bezpečnostní situace v dějišti operace byla velice nejistá. Přibližně 15 000 milicionářů UPC se totiž mělo nadále zdržovat v těsné blízkosti Bunie a dalších 700 jich mělo setrvat přímo ve městě, aby si nad ním UPC ponechala kontrolu. Nepočetné síly MONUC zaujaly pasívní postoj a daly jasně najevo, že

⁶⁹ Jakožto stát stojící mimo alianci mělo totiž Švédsko výhrady k přílišné závislosti Unie na zdrojích NATO (Lee-Ohlsson 2007: 22)

nehodlají milice odzbrojovat. Podobnou pasivitu čekali příslušníci zneprátelených milic i od sil Evropské unie.

Značně nestabilní situaci v okolí Bunie dokládá skutečnost, že den po příchodu předsunutých jednotek podnikli bojovníci kmene Lendu neúspěšný útok na město ve snaze se ho zmocnit ještě před rozmístěním většiny sil EU. Jednotky na tuto událost reagovaly pravidelnými hlídkami. Velitel sil brigádní generál Thonier před nasazením zdůraznil jejich neustrannost a naznačil, že jednotky Unie nebudou odzbrojovat milice, provádět operace za hranicemi města ani se zapojovat do probíhajících bojů mezi milicemi. Po svém příchodu do dějiště operace však Thonier svůj zdrženlivý postoj změnil. Zdůraznil, že úkolem sil pod jeho velením je především chránit místní obyvatelstvo a za tímto cílem nebudou jeho vojáci váhat použít i ozbrojenou sílu. V polovině června se Francouzi vedené jednotky při plnění svých úkolů střetly s milicemi obou zneprátelených etnik a v následných přestřelkách několik milicionářů smrtelně zranily (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 518-9).

Pokračující volný pohyb ozbrojených členů milic v Bunii i jejím blízkém okolí přiměl generála Thoniera k tomu, aby dne 22. června dal všem milicím působícím v oblasti ultimátum. Podle tohoto ultimáta měly příslušníci milic do tří dnů opustit město nebo složit zbraně. Vyhlášená demilitarizovaná zóna zahrnovala samotné území města i oblast v okruhu deseti kilometrů od něj. Milice UPC stanovené ultimátum dodržely jen zčásti. Z Bunie se sice stáhly, avšak nadále si ponechaly svou základnu v těsné blízkosti města, jež se nacházela ve vymezené demilitarizované zóně. V samotném městě se jednotkám Evropské unie v rámci operace „Bunia beze zbraní“ na počátku července podařilo znovu nastolit pořádek. V blízkém okolí města ale bezpečnostní situace zůstávala značně nejistá.

V první polovině července došlo za hranicemi Bunie mezi mnohonárodními silami EU a milicemi UPC k nejvážnějším střetům, jež zřetelně demonstrovaly deklarované odhodlání jednotek Unie použít ozbrojenou sílu proti jakékoli z válčících stran, která ohrožuje bezpečnost obyvatel města. Dne 11. července do základny UPC pronikly francouzské, belgické a švédské jednotky pátrající v demilitarizované zóně po zásobách zbraní. U základny se průzkumná četa střetla se skupinou milicionářů. Jednotky EU v přestřelce zahaly příslušníky UPC na ústup, základnu následně zabezpečily a značnou část zbraní zabavily. V průběhu července následovaly další střety s milicemi UPC, jichž se účastnily právě speciální síly Francie a Švédska. Značnou intenzitu probíhajících bojů potvrdil i vrchní velitel švédských speciálních sil, když ve svém prohlášení z listopadu 2003 jeden ze střetů označil za nejtěžší, který švédské jednotky zažily od 60. let minulého století, kdy se zapojily do operace Organizace spojených národů ONUC v konžské provincii Katanga. Síly EU sice ve zmíněném

střetu s UPC neutrpěly žádné ztráty, o život však údajně přišly asi dvě desítky příslušníků UPC (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 519).

Aby zabránily opětovnému vypuknutí násilí ve městě, prováděly jednotky Unie až do skončení operace pravidelné průzkumné hlídky. Postupné předávání kontroly silám OSN, k němuž docházelo již od konce července, skončilo dne 6. září 2003 úplným stažením jednotek EU z města Bunia. Jednotky Evropské unie vystřídal posílený mnohonárodní sbor MONUC, který čítal na 5 000 vojáků a skládal se z příslušníků ozbrojených sil Indie, Pákistánu, Bangladéše, Nepálu a Indonésie (Helly 2009: 183).

Síly Evropské unie v průběhu operace Artemis k plnění svých úkolů přistoupily sice nestranně, avšak aktivně, čímž se jejich působení zjevně odlišovalo od pasivních sborů OSN. Stanovily jasná pravidla s jasným cílem zajistit bezpečnost civilního obyvatelstva v dané operační oblasti a k jejich prosazování neváhaly použít ozbrojenou sílu proti milicím obou zneprátených stran (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 519).

Po svém skončení byla Artemis evropskými institucemi i zúčastněnými členskými státy obecně považována za zjevný úspěch. Bez ohledu na skutečnost, že operace trvala poměrně krátkou dobu a měla dosti omezený geografický rozsah, se ozbrojeným silám EU podařilo splnit všechny stanovené úkoly. Díky jejich působení se bezpečnostní situace v Bunii podstatně zlepšila. Hlavní hrozbu, kterou pro civilní obyvatelstvo města představovaly ozbrojené milice působící v Bunii i v jejím blízkém okolí, se podařilo eliminovat díky úspěšné operaci „Bunia beze zbraní“ a odhodlání rázně odpovědět na jakoukoli agresi proti civilistům či vlastním vojákům. Stabilizací podmínek v metropoli umožnily jednotky Unie návrat přibližně 60 000 místních obyvatel. Napomohly dále k oživení činnosti nejen humanitárních organizací, ale i prozatímní vlády provincie Ituri a jejího parlamentního shromáždění (Faria 2004: 43; Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 520).

Díky svému úspěšnému průběhu se Artemis stala inspirací pro další vojenské operace Evropské unie v subsaharské Africe, jež potvrdily ambice EU stát se v této značně nestabilní části světa významným bezpečnostním aktérem, který zároveň usiluje o co nejtěsnější spolupráci s Organizací spojených národů. Samotný průběh operace dále vyvrátil veškeré pochybnosti ohledně odhodlání Evropské unie respektive jednotek členských států jednajících jejím jménem zapojit se do bojových akcí. Jednotky EU v nich demonstrovaly, že jsou připraveny použít ozbrojenou sílu k humanitárním účelům, konkrétně k ochraně civilního obyvatelstva před ozbrojenými milicemi.

Struktura a velikost ozbrojených sil Evropské unie, které operaci Artemis provedly, posléze sloužily jako model pro koncept bojových skupin, jež Francie a Británie představily

v rámci své společné iniciativy směřující k posílení unijních schopností rychlé reakce. Těmito schopnostmi měla Unie především podpořit přetíženou OSN v operacích k řešení krizí podobného charakteru, jaký měla intervence v metropoli konžské provincie Ituri (Ulriksen, Gourlay a Mace 2004: 521-22).

Operace EUFOR Tchad/RCA

Vzhledem ke svému rozsahu, širokému spektru států, jež se na ní různým způsobem podílely,⁷⁰ komplexnímu charakteru úkolů ozbrojených sil, značné rozloze operační oblasti, obtížným podmínkám v nehostinném terénu a nutnosti velmi těsné spolupráce s příslušníky OSN i humanitárními organizacemi představovala EUFOR Tchad/RCA dosud nejnáročnější vojenskou operaci, do níž se Unie pustila. Byla tedy významným milníkem ve vývoji vojenské dimenze EBOP. Svým charakterem se značně lišila od klasického modelu operace k udržení míru, neboť se odehrávala v oblasti, v níž působilo množství znepřátelených ozbrojených skupin, a použití vojenské síly přímo předpokládala.

Pohraniční oblast zahrnující území Čadu, Súdánu a Středoafričké republiky se kvůli množství konfliktů mezi různými etnickými skupinami žijícími na hranicích uvedených států dlouhodobě řadí ke značně nestabilním africkým regionům. Bezpečnostní situace v Čadu, v němž již od poloviny 60. let probíhá občanská válka, se začala zhoršovat v roce 2003 v souvislosti s masivním přílivem uprchlíků ze sousední súdánské provincie Dárfúr.⁷¹ V roce 2006 vedly konflikty spojené s napjatou vnitropolitickou situací a nepřátelstvím různých etnických skupin k vypuknutí humanitární krize. Pravidelné útoky súdánských i čadských ozbrojených skupin a arabských milic na bezbranné příslušníky různých etnických menšin v jejich domovech i uprchlických táborech přiměly mezinárodní společenství k tomu, že stále intenzivněji volalo po intervenci, jež by bezpečnostní situaci v dané oblasti stabilizovala (Helly 2009: 340).

Angažovanost Evropské unie při řešení humanitární krize v Dárfúru a v oblastech s provincií sousedících prosazovala především Francie. Vzhledem k faktu, že jednání představitelů OSN a súdánské vlády o nasazení sil OSN a Africké unie v rámci plánované

⁷⁰ Na operaci se podílelo celkem 23 členských států Unie (neúčastnily se pouze Dánsko, Estonsko, Lotyšsko a Malta) a rovněž některé třetí země - konkrétně Rusko, Albánie a Chorvatsko (Helly 2009: 340).

⁷¹ Hromadný exodus z Dárfúru souvisel s řaděním arabských milic, které súdánská vláda pověřila potlačením povstání místní etnické menšiny, jež v roce 2003 v provincii vypuklo. Tyto milice, jež vraždily příslušníky povstaleckého etnika a ničily jejich vesnice, nesly odpovědnost za smrt nejméně 200 tisíc lidí a vyhnání asi dvou milionů osob z jejich domovů (Cahill 2007).

společné operace přímo v Dárfúru již směřovala k úspěšnému konci, dávala Francie přednost vyslání ozbrojených sil EU do východního Čadu, kam ze súdánské provincie uprchlo asi 230 tisíc osob, které přežívaly v těžkých podmínkách v místních uprchlických táborech. Návrh na intervenci Evropské unie v Čadu předložil francouzský ministr zahraničí Bernard Kouchner svým protějškům z ostatních členských států koncem května 2007. Rozhodnutí zahájit plánování této operace padlo na zasedání Rady pro obecné záležitosti a vnější vztahy dne 23. července 2007 (Helly 2009: 340; Olsen 2009: 255).

Francie poté vyvinula značné diplomatické úsilí, aby do nadcházející operace, za jejíž vedení převzala odpovědnost, přispělo co nejvíce členských států. Aby své evropské partnery přiměla k angažovanosti, ujistila je, že síly EU si budou při plnění stanovených úkolů během operace počínat naprosto neutrálně a nestranně. Představitelé Francie se tak snažili rozptýlit podezření, že se prostřednictvím EBOP snaží v zemi, jež byla dříve součástí francouzského koloniálního impéria, prosazovat své vlastní politické zájmy.⁷² Během těchto jednání patřily Irsko a Švédsko k nepočetné skupině zemí, jež vyjádřily svou ochotu nasadit do operace významnější počet vojáků. Svou angažovanost však podmiňovaly striktní nestranností a neutralitou mnohonárodních sil EU, které měly chránit ohrožené obyvatelstvo v uprchlických táborech na východě země a nezasahovat do probíhajícího ozbrojeného konfliktu mezi vládou a povstalci (Helly 2009: 346; Olsen 2009: 256).

Nasazení ozbrojených sil Evropské unie ve východním Čadu a v severovýchodní části Středoafričské republiky po dobu dvanácti měsíců autorizovala Rada bezpečnosti OSN ve své rezoluci číslo 1778 schválené dne 25. září 2007. Dle rezoluce 1778 měla operace EU na území obou uvedených států podpořit misi Organizace spojených národů MINURCAT (Mission des Nations Unies en République centrafricaine et au Tchad), jež byla rovněž ustavena na základě dané rezoluce. Stejně jako rezoluce 1484 z května 2003, o níž se opírala operace Artemis, byla i rezoluce 1778 přijata dle kapitoly VII Charty OSN a ke splnění uděleného mandátu předem autorizovala použití síly. Po skončení unijní operace měly kontrolu nad celou oblastí převzít právě mírové sbory OSN.

Pro ozbrojené síly účastnící se operace EUFOR Tchad/RCA rezoluce stanovila následující úkoly: 1) podílet se na ochraně ohroženého civilního obyvatelstva, především

⁷² Pochybnosti ohledně skutečných motivů Francie souviselo s dlouhodobou přítomností jejích ozbrojených sil na území Čadu. Od poloviny 80. let totiž Francie na základě bilaterální smlouvy uzavřené s čadskou vládou v zemi udržuje početný kontingent vojáků rozmístěný u hranic se Súdánem. Tyto jednotky mají za úkol podporovat profrancouzský autokratický režim prezidenta Idrisse Débyho a přispět ke stabilizaci situace v zemi. V předchozích dvou letech tak francouzské jednotky pomohly vládním silám odrazit útoky povstalců podporovaných sousedním Súdánem. Převážnou většinu francouzského kontingentu působícího v rámci operace EUFOR Tchad tvořili právě vojáci, kteří v zemi již delší dobu působili a podíleli se na operacích namířených proti místním povstalcům (Olsen 2009: 255).

uprchlíků a vnitřně vysídlených osob; 2) zlepšit bezpečnostní situaci v oblasti operace a tím umožnit poskytování humanitární pomoci i volný pohyb humanitárních pracovníků a 3) podílet se na ochraně personálu OSN, jejích zařízení i vybavení a zajistit bezpečnost i volný pohyb vlastních příslušníků i členů sil OSN a pomocného personálu (United Nations Security Council Resolution 1778: odst. 6).

Dne 15. října 2007 přijala Rada EU společnou akci, jež z hlediska evropského práva představovala právní základ operace EUFOR. Ve své společné akci se Unie odkazovala na mandát udělený příslušnou rezolucí 1778 Rady bezpečnosti OSN. Společná akce dále stanovila operační velitelství, jež mělo sídlit v Mont Valérien u Paříže, a velitelem operace jmenovala generálporučíka Patricka Nashe z Irska. Velitelem sil určila francouzského brigádního generála Jeana-Phillipa Ganasciu, který měl působit ve východočadském městě Abéché (Council Joint Action 2007/677).

Shromáždění potřebných vojenských schopností představovalo vzhledem ke zdrženlivému postoji většiny členských států poměrně složitý proces a vyžádalo si celkem pět konferencí. V rámci tohoto procesu Francie nakonec navýšila svůj podíl až na polovinu všech vojáků a zavázala se zajistit nezbytnou taktickou leteckou přepravu i logistické zdroje. Francie, jež plnila roli „rámcového státu“, do operace nasadila přes 2 000 vojáků a představitelé této země tvořili i většinu důstojníků na velitelství sil vedeném generálem Ganasciou (Helly 2009: 341-42; Olsen 2009: 255).

Přestože většinu sil EUFOR zajišťovala Francie, lze rozsah angažovanosti Irska a Švédska v dané operaci označit za poměrně významný. Irsko i Švédsko patřily spolu s Francií, Belgií a Rakouskem k malé skupině států, které se rozhodly vyslat na místo operace své speciální síly určené i pro bojové akce.⁷³

Irský kontingent čítal 450 vojáků a byl tedy po francouzském druhý největší.⁷⁴ Irský generálporučík Nash navíc obsadil klíčový post velitele operace. Prohlášení irského ministra obrany Willieho O’Deaha z konce listopadu 2007 potvrzovalo, že za angažovaností země v operaci EUFOR stály především humanitární motivy: „Krveprolití v Dárfúru spolu s četnými konflikty v pohraničních oblastech mezi Dárfúrem, Čadem a Středoafričskou republikou trvale poznamenalo životy bezpočtu tisíců nevinných mužů, žen a dětí. Naším úkolem bude jim pomoci a chránit je...“ (Defence Forces News 2007).

⁷³ Přímo na místě operace působily rovněž jednotky Polska, Rumunska, Španělska, Nizozemska, Finska, Itálie, Portugalska, Řecka a Slovinska (Grevi, Helly a Keohane 2009: 414).

⁷⁴ Přestože Francie do operace nasadila přes 2 000 vojáků, v relativních číslech poskytlo Irsko větší část svých ozbrojených sil než Francie.

Švédský příspěvek činil 230 vojáků, což rovněž svědčilo o poměrně významné podpoře, uvážíme-li, že země v téže době zajišťovala vedení Severské bojové skupiny.⁷⁵ I ve švédském případě zřetelně dominovaly humanitární motivy. Političtí představitelé země včetně ministryně zahraničí Laily Freivaldsové dlouhodobě vyzývali k mezinárodní intervenci v regionu a situaci v provincii Dárfúr označovali za genocidu (Borg a Herolf 2005: 3).

Příslušná vojenská směrnice ozbrojené síly Evropské unie pověřila, aby ve vymezené oblasti vytvořily bezpečné a stabilní prostředí a při plnění stanovených úkolů zůstaly nestranné a neutrální. Unijní síly měly stabilizovat situaci a vytvořit potřebné zázemí pro plánované síly OSN, které měly být vyslány po skončení operace EUFOR (Helly 2009: 341). Z četných prohlášení generála Nashe i vysokého představitele pro SZBP Javiera Solany vyplývalo, že rozmístěné síly se hodlají striktně řídit principem neutrality a nestrannosti, aby nemohly být spojovány s předchozími vojenskými iniciativami Francie zaměřenými na podporu kontroverzních režimů v Čadu a Středoafričké republice. Priority mnohonárodních jednotek Evropské unie, které dohromady čítaly přes 3 700 vojáků, shrnul velitel operace generálporučík Nash následujícími slovy: „Na prvním místě je humanitární aspekt a na druhém bezpečnost. Do vnitřních záležitostí Čadu či Středoafričké republiky nebudeme zasahovat“ (Cahill 2007).

Hlavní cíl operace tedy představovala ochrana a bezpečnost obyvatel obou afrických zemí. Jednotky EUFOR měly konkrétně zajistit bezpečnost více než 230 tisíc uprchlíků z Dárfúru a dalších 180 tisíc vnitřně vysídlených obyvatel Čadu, kteří se stávali oběťmi útoků arabských milic Džandžavíd, pronikajících přes súdánské hranice, i dalších ozbrojených skupin. Nash v této souvislosti zdůraznil, že jednotky Unie hodlají při plnění svých úkolů použít vojenskou sílu: „Tyto síly budou dobře vyzbrojené a mobilní a doufáme, že budou mít k dispozici i velmi dobré letecké kapacity.... Náš mandát budeme plnit rázně a rozhodně, bude-li třeba“ (Cahill 2007).

Společné rozhodnutí o zahájení operace EUFOR Tchad/RCA přijala Rada ve složení ministrů zahraničí dne 28. ledna 2008 (Council Decision 2008/101). Potřebnou legitimitu dodávala činnosti ozbrojených sil Unie nejen existence příslušné rezoluce Rady bezpečnosti OSN, ale i bilaterální dohody uzavřené s vládami dotyčných afrických států. Již na samém počátku operace však protivládní povstalecké skupiny v čele se Sjedenou frontou pro demokracii a změnu (United Front for Democracy and Change) deklarovanou neutralitu sil

⁷⁵ Švédsko zpočátku účast svých jednotek v operaci EUFOR omezilo na dobu 4 měsíců s tím, že delší působení by značně zatížilo obranný rozpočet a zkomplikovalo případné nasazení Severské bojové skupiny. Později však vláda vyhradila potřebné prostředky a umožnila další setrvání švédských speciálních sil v dějišti operace (Jacoby a Jones 2008: 328).

EUFOR zpochybnily a naznačily, že se tyto síly mohou stát cílem jejich útoků (Helly 2009: 342, 350).

O značně nestabilní bezpečnostní situaci v oblasti, v níž měly jednotky EU operovat, svědčí fakt, že v průběhu příprav na jejich nasazení podnikli povstalci rozsáhlou ofenzívu směrem na hlavní město Ndžamena, k níž došlo na počátku února 2008 a jež měla za cíl svržení vlády prezidenta Débyho. Rozmíst'ování sil EUFOR mohlo pokračovat až po dvou týdnech, kdy vládní síly s francouzskou podporou ofenzívu rebelů odrazily. Počáteční operační schopnosti tak bylo dosaženo až v polovině března, kdy měla EU na místě polovinu z plánovaných 3 700 vojáků.

Švédské jednotky dorazily na místo operace jako vůbec první ještě v době probíhající povstalecké ofenzívy. Švédský pluk, jehož jádro tvořili příslušníci námořní pěchoty, nejprve chránil velitelství EUFOR v Ndžameně, odkud se později přemístil do města Abéché, kde měl mimo jiné dohlížet na bezpečnost pracovníků nevládních organizací. Irský prapor, složený z členů speciálních sil, byl rozmístěn ve městě Goz Beida v jižní části operační oblasti a později sehrál významnou úlohu při evakuaci humanitárních pracovníků před ofenzívou postupujících rebelů (Jacoby a Jones 2008: 328; Helly 2009: 342-3).

Jelikož jednotky EUFOR kvůli nedostatečné spolupráci čadských úřadů nemohly při stabilizaci bezpečnostní situace počítat s podporou speciálních čadských policejních sil⁷⁶, musely samy sáhnout k použití vojenských nástrojů, aby odvrátily útoky uprchlíky obávaných arabských milic Džandžavíd a ozbrojených skupin kmene Zaghawa. Neutrální postoj mnohonárodní síly EU zřetelně demonstrovaly během několika povstaleckých ofenzív, které vypukly v červnu 2008 v Goz Beidě, kde sídlil irský a nizozemský kontingent. Příslušníci ozbrojených sil těchto zemí nezasáhli do probíhajících bojů mezi povstaleckými skupinami a čadskou armádou. Své aktivity omezily pouze na zajištění bezpečnosti humanitárních pracovníků, které úspěšně evakovali poté, co se tito ocitli v ohrožení (Helly 2009: 343-4).

Rozsah angažovanosti jednotek v průběhu samotné operace EUFOR potvrdil deklarovaný záměr Unie rozhodně využívat poměrně silný mandát, který se primárně zaměřoval na ochranu civilistů a humanitárních pracovníků. Aby zajistili bezpečnost v uprchlických táborech a zařízeních OSN, prováděli příslušníci sil EUFOR pravidelné průzkumné hlídky.⁷⁷ Tyto hlídky se přitom opakovaně ocitly pod palbou jednotek povstalců, milic Džandžavíd i různých zločineckých skupin, na kterou byly nuceny odpovědět a tím se

⁷⁶ Výcvik a vybavení speciálních čadských policejních sil, které měly zajišťovat bezpečnost v táborech pro uprchlíky a vnitřně vysídlené osoby, financovala Komise z prostředků Evropské unie.

⁷⁷ Celkem jich příslušníci mnohonárodních sil EUFOR provedli přes 2 700 (Helly 2009: 345).

de facto účastnily bojových operací. Vedle toho příslušníci EUFOR realizovali operace velkého rozsahu v těch oblastech, v nichž neměli stálé vojenské tábory. Díky dostatečným leteckým kapacitám, jež zajišťovaly zejména Francie a Rusko, mohli provádět rovněž letecké mise nezbytné pro monitorování rozlehlé operační oblasti pokrývající několik set tisíc čtverečních kilometrů. K ochraně místní populace přispívali i tím, že deaktivovali nemalé množství nevybuchlé munice. Zlepšením bezpečnostní situace v regionu přispěly síly EU k návratu více než 10 tisíc vnitřně vysídlených osob zpět do jejich domovů. Po skončení operace se představitelé OSN i většiny nevládních humanitárních organizací shodli na tom, že operace přispěla k bezpečnějšímu prostředí a posílila pocit bezpečnosti v řadách místního obyvatelstva i mezi humanitárními pracovníky. (Helly 2009: 345; EU Council Secretariat 2009).

Jednotky EUFOR rovněž výrazně usnadnily plánované převzetí kontroly nad celou operační oblastí mírovými silami OSN v rámci operace MINURCAT,⁷⁸ jejichž úkolem bylo rovněž zajišťovat pořádek v táborech pro uprchlíky a vnitřně vysídlené osoby na hranicích s Dárfúrem. Doprovázely konvoje OSN a prováděly operace k zabezpečení jednotlivých lokalit, v nichž měly být síly OSN nasazeny. Příslušníci EUFOR mimoto vybudovali šest vojenských táborů, které mohla OSN později využívat. Významná část sil členských států,⁷⁹ včetně irského kontingentu, zůstala v oblasti přítomna i po oficiálním skončení operace EUFOR, k němuž došlo dne 15. března 2009. Tyto jednotky tak mohly pokračovat v plnění stanovených úkolů jakožto součást mnohonárodní operace realizované pod vlajkou Organizace spojených národů. Zástupcem velitele sil MINURCAT byl jmenován irský brigádní generál Gerald Aherne a náčelníkem štábu velitelství sil OSN se stal příslušník švédských ozbrojených sil (Helly 2009: 345).

Mnohonárodní a komplexní charakter operace EUFOR Tchad/RCA navíc významným způsobem přispěl k prohloubení vojenské spolupráce zúčastněných členských států při plnění stanovených cílů k posílení vzájemné důvěry mezi příslušníky národních kontingentů, kteří pod vlajkou Evropské unie prováděli společné mise v nebezpečném prostředí. Uvedená operace tak úzce souvisela i s preferovaným způsobem spolupráce. Rozhovory, jež Damien Helly v průběhu listopadu 2008 vedl s různými příslušníky mnohonárodních sil EUFOR, dle jeho slov skutečně potvrdily působení procesů sociálního učení probíhajících v mnohonárodním a multikulturním prostředí (Helly 2009: 349).

⁷⁸ Předání kontroly nad oblastí silám MINURCAT proběhlo v březnu 2009 v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti číslo 1834.

⁷⁹ Jednalo se o přibližně 2 000 vojáků, kteří předtím působili v rámci operace EUFOR. Vedle Francie a Irska ponechaly své jednotky v dané oblasti také Polsko, Rakousko či Finsko (Helly 2009: 348).

Angažovaností svých ozbrojených sil ve vojenských operacích Artemis a EUFOR Tchad/RCA, jež měly charakter operací k prosazení míru a byly primárně zaměřeny na ochranu ohroženého civilního obyvatelstva žijícího v dané oblasti, Švédsko i Irsko demonstrovaly své odhodlání použít vojenskou sílu i za jiným účelem než pouze k obraně vlastního území před vnějším útokem.

Irští a švédští vojáci účastníci se těchto operací měli za úkol zajistit nejen vlastní bezpečnost, ale i ochranu zranitelných skupin obyvatel (především uprchlíků a vnitřně vysídlených osob), jež ohrožovaly milice a jiné ozbrojené skupiny. Příslušné rezoluce RB OSN mnohonárodním jednotkám EU dávaly oprávnění použít při plnění stanovených úkolů všechny nezbytné prostředky včetně vojenské síly, k čemuž v průběhu zmíněných misí v zájmu nezřídka docházelo. Obě operace tedy lze považovat za humanitární intervence směřující k zastavení závažného porušování lidských práv.

4.2.3 Podmínky mezinárodní a vnitrostátní autorizace

4.2.3.1 Původní podmínky autorizace

V rámci podmínek vnitrostátní a mezinárodní autorizace použití síly se strategické kultury zkoumaných neutrálních států tradičně vyznačovaly nízkým stupněm aktivismu, který charakterizují striktní pravidla pro nasazení ozbrojených sil mimo území státu. V obou zemích za studené války nalezneme vysoký práh vnitrostátní i mezinárodní autorizace. V uvedeném období vysílaly tyto neutrální státy příslušníky svých ozbrojených sil za hranice především za účelem jejich účasti na operacích k udržení míru prováděných pod záštitou OSN.

Švédsko se tradičně řadilo k zemím s vysokou úrovní parlamentní kontroly nad vojenskými misemi (Wagner 2006: 4). Při vysílání ozbrojených sil do zahraničních operací se v zemi postupně ustálila praxe, podle níž vláda žádala o formální souhlas parlamentu se stanovením celkového počtu vojáků určených pro zahraniční mise. Při rozhodování o vyslání ozbrojených sil na konkrétní misi měla vláda podle příslušných zákonů volnější ruce za předpokladu, že všichni branci účastníci se těchto misí jsou dobrovolníky (Bailes 2006: 21).

V případě operací k udržení míru (*peacekeeping*) vláda souhlas parlamentu s vysláním ozbrojených sil na konkrétní misi podle zákona nepotřebovala. U operací k prosazení míru (*peace enforcement*), které předpokládají použití vojenské síly, byl nicméně souhlas švédského parlamentu nezbytný (Ojanen 2000: 13; Howorth 2002: 94; Herolf: 162 in Mittag 2003). V praxi však vláda parlamentu předkládala ke schválení i účast ozbrojených sil na operacích k udržení míru. Tato praxe jednak posilovala legitimitu zahraničních vojenských operací a především vojákům účastnícím se mise umožňovala flexibilně reagovat na případné zhoršení bezpečnostní situace. Pokud by se změnil charakter probíhající operace, švédští vojáci by nemuseli čekat na dodatečné udělení souhlasu s opětovným prosazením míru (Herolf: 71 in Bailes, Herolf a Sundelius 2006; Herolf: 162-163 in Mittag 2003).

Přestože vyslání příslušníků ozbrojených sil do zahraničních misí nebylo, na rozdíl od sousedního Finska, podmíněno existencí mandátu uděleného Organizací spojených národů, účast na vojenských operacích, které by tento mandát postrádaly, byla v daném období jen stěží představitelná a země se do žádných takových operací nezapojila (Herolf: 161 in Mittag 2003). Význam přikládáný existenci mandátu OSN svědčil o dlouhodobé oddanosti Švédska kolektivní bezpečnosti a multilateralismu. Ze švédského pohledu tedy OSN představovala jedinou legitimní mezinárodní organizaci oprávněnou autorizovat použití vojenské síly (Rieker 2006: 80).

Rovněž Irsko v daném období patřilo k zemím vyznačujícím se vysokou úrovní parlamentní kontroly nad vojenskými misemi (Wagner 2006: 4). Irská legislativa stanovila pro účast příslušníků ozbrojených sil na vojenských operacích mimo území státu ještě striktnější podmínky než legislativa švédská a případné aktivistické bezpečnostní politice vlády tak stanovila pevné mantinely. Na základě příslušného zákona o obraně vyžaduje vyslání vyššího počtu než 12 ozbrojených vojáků do jakékoli operace vojenského charakteru, tedy včetně operací OSN k udržení míru, předchozí souhlas dolní komory irského parlamentu (Howorth 2002: 94; Wagner 2006: 4).

Původní znění zákona o obraně z roku 1954 vyslání a nasazení ozbrojených sil v operacích prováděných mimo území ostrova vůbec neumožňovalo. Snaha vlády prosadit aktivní pojetí neutrality, jež by zemi vyvedlo z nedobrovolné izolace⁸⁰ a umožnilo jí podílet se na posilování mezinárodní bezpečnosti prostřednictvím účasti na misích k udržení míru pod vlajkou OSN, vedla v roce 1960 k přijetí novely zákona o obraně⁸¹ (Ishizuka 2005: 181). Tato

⁸⁰ Irsko se o členství v OSN ucházelo již od roku 1946, avšak Sovětský svaz přijetí Irska dlouho odmítal kvůli jeho neúčasti ve druhé světové válce a také zřetelné „prozápadni“ antikomunistické orientaci (Šlosarčík 2007: 171).

⁸¹ V prosinci téhož roku tak vláda mohla vyslat první vojenský kontingent, čítající přes 700 vojáků, do mise k udržení míru v Kongu označené jako ONUC (O’Halpin 2000 : 271).

varianta stanovila pro účast irských ozbrojených sil na zahraničních vojenských operacích tři jednoznačné podmínky: autorizaci ze strany OSN v podobě specifické rezoluce, souhlas dolní komory parlamentu a souhlas vlády (Keatinge 1984: 90; Keohane 2001: 21; Campbell a Tonra 2005: 2). Tento mechanismus takzvané „trojí pojistky“ (*triple lock*) zřetelně dokládá, že Irsko považuje za nejvýznamnější mezinárodní bezpečnostní instituci právě Organizaci spojených národů a její roli při prosazování bezpečnosti vnímá jako nezastupitelnou (Keohane 2001: 2). Na základě zákona z roku 1960 se však země mohla podílet pouze na operacích k udržení míru, avšak nikoli na operacích zahrnujících použití ozbrojené síly.⁸² Zjevnou nevýhodou mechanismu „trojí pojistky“ bylo, že výrazně zpomaloval rozhodovací proces.

4.2.3.2 Relevantní iniciativy

Z hlediska podmínek vnitrostátní i mezinárodní autorizace použití síly představuje v irském kontextu relevantní případ vojenská operace Concordia respektive reakce na rozhodnutí Evropské unie tuto operaci uskutečnit. Podle irské legislativy totiž Concordia postrádala náležitý právní základ nutný k nasazení členů ozbrojených sil mimo území státu. Absence specifické rezoluce Rady bezpečnosti či Valného shromáždění OSN ustavující mezinárodní ozbrojené síly či formálně autorizující jejich nasazení irským vojákům znemožnila se dané operace účastnit (Brady, Campbell a Tonra 2004: 4; Rees 2004: 215).

Na domácí politické scéně vedla snaha umožnit zapojení příslušníků irské armády i do operací podobného charakteru, jaký měla Concordia, k pokusu prosadit zmírnění striktních podmínek mezinárodní autorizace použití síly. Tehdejší nejsilnější opoziční strana Fine Gael v této souvislosti předložila návrh zákona o nasazení ozbrojených sil v mezinárodních mírových misích, který již podmínku specifické rezoluce OSN neobsahoval (Fine Gael News 2003a).

V případě Švédska návrh na změnu praxe týkající se vnitrostátní i mezinárodní autorizace použití síly souvisel se snahou hrát významnou roli v mezinárodním řešení krizí i v rámci rozvíjející se EBOP spíše než s konkrétní iniciativou. S tímto návrhem přišlo ministerstvo obrany a prosadilo ho do příslušné zprávy Komise pro obranu.

Komise pro obranu v této zprávě navrhovala, aby se země angažovala i v zahraničních vojenských operacích prováděných regionálními organizacemi či skupinami zainteresovaných

⁸² Účast irských ozbrojených sil na operacích OSN k prosazení míru umožnilo až přijetí nové verze zákona o obraně v roce 1993. První operací tohoto typu, na níž se Irsko podílelo, byla operace UNOSOM II v Somálsku (Keohane 2001: 5; Ishizuka 2005: 187).

států bez příslušného mandátu OSN. V oblasti zahraničních vojenských misí navíc komise obhajovala větší faktickou nezávislost vlády na parlamentu. U těchto operací již tato komise nepovažovala předchozí souhlas parlamentu se záměrem vlády vyslat příslušníky švédských ozbrojených sil mimo území státu za nezbytný.

Operace Concordia a irský návrh zákona o mezinárodních mírových misích

Od rozpadu Jugoslávie ohrožovalo stabilitu v Makedonii přetrvávající napětí ve vztazích mezi většinovými Makedonci a početnou komunitou etnických Albánců žijící v oblastech sousedících se srbskou provincií Kosovo, v níž rovněž sídlilo převážně albánské obyvatelstvo. Na konci roku 1992 vyslala, ve snaze zabránit další eskalaci napětí v zemi, Organizace spojených národů do Makedonie mnohonárodní kontingent UNPREDEP (United Nations Preventive Deployment Force) s preventivním mandátem. Jednotky OSN, jejichž mandát byl mezitím několikrát prodloužen, monitorovaly bezpečnostní situaci v pohraničních oblastech a svými aktivitami úspěšně bránily vypuknutí ozbrojeného konfliktu mezi příslušníky obou etnik (Mace 2004: 475).

Ačkoli o jejich setrvání koncem ledna 1999 požádala sama makedonská vláda, jež se obávala rozšíření konfliktu probíhajícího v sousedním Kosovu, síly UNPREDEP byly nuceny se na konci února 1999 po vypršení svého mandátu z Makedonie stáhnout. Příslušný návrh rezoluce, jež autorizoval další působení mírových sborů v zemi, totiž narazil na odpor Číny, která ho dne 25. února v Radě bezpečnosti vetovala. Čínský představitel argumentoval tím, že vzhledem ke zřejmé stabilizaci situace v Makedonii a zlepšení jejích vztahů s ostatními státy regionu další setrvání sil UNPREDEP nepovažuje za opodstatněné. Skutečný motiv čínského veta je však třeba hledat v rozhodnutí makedonské vlády zahájit diplomatické styky s Taiwanem, který Čína neuznává a jehož vládu považuje za nelegitimní (Doyle 2004: 88).

Za nepřítomnosti mezinárodních sil se napjaté vztahy mezi Albánci, kteří se cítili diskriminováni a dožadovali se zastoupení ve státních institucích, a Makedonci, odmítajícími jakékoli separatistické snahy albánské komunity, výrazně zhoršily. Ozbrojený konflikt mezi skupinami etnických Albánců v čele s Národní osvobozenou armádou (UÇK) a makedonskými bezpečnostními silami, který v zemi probíhal již od počátku roku 2001, vyvrcholil v červnu, kdy se příslušníci Národní osvobozené armády přiblížili samotné makedonské metropoli Skopje. Díky intenzivnímu diplomatickému tlaku ze strany

Severoatlantické aliance i Evropské unie se situace dále nevyhrotila a obě zneprátené strany koncem června souhlasily se zastavením bojů (Mace 2004: 475-77).

Za významného přispění představitelů Evropské unie⁸³ dospěla probíhající jednání mezi makedonskou vládou a reprezentanty albánské komunity k uzavření Ohridské rámcové dohody, jež byla podepsána dne 13. srpna 2001. Ohridská dohoda na jedné straně potvrdila teritoriální integritu Makedonie, zároveň ale zdůraznila nutnost decentralizace a zachování multietnického charakteru státu prostřednictvím rovného zastoupení albánské komunity ve státních institucích. Dohoda dále vyzvala k odzbrojení a rozpuštění UÇK i dalších albánských ozbrojených skupin a těm jejím příslušníkům, kteří složí zbraně, přislíbila amnestii. Provádění Ohridské dohody měla napomáhat právě Evropská unie. Dohled nad odzbrojovacím procesem na žádost makedonské vlády převzala Severoatlantická aliance, jež měla, na rozdíl od EU, s operacemi tohoto typu dostatečné zkušenosti (Doyle 2004: 88; Mace 2004: 477-79).

Během jednání Rady bezpečnosti OSN se Irsko, které v daném období patřilo k jejím nestálým členům, zpočátku klonilo k názoru, že Rada bezpečnosti by měla nasazení jednotek NATO na území Makedonie formálně autorizovat prostřednictvím rezoluce. Spojené státy a Velká Británie, zdůrazňující nutnost autonomního jednání Aliance, však byly ochotny podpořit pouze takové znění rezoluce, jež misi NATO pouze vyjadřovalo podporu. Rezoluce číslo 1371, kterou Rada schválila dne 26. září 2001, představovala kompromis mezi oběma zmíněnými stanovisky. Irsko se přitom významným způsobem zasadilo o její jednomyslné schválení (Doyle 2004: 88). Dle znění rezoluce 1371 Rada schvaluje úsilí členských států a příslušných mezinárodních organizací podpořit provádění Ohridské rámcové dohody a v této souvislosti jednoznačně podporuje přítomnost mezinárodních bezpečnostních sil v Bývalé jugoslávské republice Makedonie (United Nations Security Council Resolution 1371). Toto znění naznačovalo, že právě Rada bezpečnosti je onou institucí oprávněnou rozhodovat o nasazení ozbrojených sil v takových operacích.

V srpnu 2001 zahájila Severoatlantická aliance na území Makedonie vojenskou operaci Essential Harvest, po níž v září 2001 následovala operace Amber Fox, kterou v prosinci 2002 vystřídala operace Allied Harmony. Úkolem sil NATO působících v těchto operacích bylo zajistit zbraně od UÇK a dalších ozbrojených skupin etnických Albánců a monitorovat situaci v nejméně stabilních pohraničních oblastech. Většinu vojáků do těchto operací přitom

⁸³ Po stabilizaci situace Evropská unie do země vyslala svého zvláštního představitele Françoise Leotarda, jenž spolu se svým americkým protějškem Jamesem Pardewem připravil dokument, který se stal základem dalších jednání. Na dosažení dohody se jménem Evropské unie významně podíleli i vysoký představitel pro SZBP Javier Solana, tehdejší komisař pro vnější vztahy Chris Patten a švédská ministryně zahraničí Anna Lindhová, jejíž země v dané době zastávala předsednictví (Mace 2004: 477-78; Lee-Ohlsson 2007: 21).

poskytli evropští členové Aliance v čele s Británií. Ačkoli Evropská unie projevila zájem rozšířit své aktivity v Makedonii i o vojenskou dimenzi a převzít úkoly Severoatlantické aliance již v červnu 2002, z politického hlediska bylo považováno za nezbytné, aby zahájení vůbec první vojenské operace Evropské unie předcházela dohoda mezi EU a NATO o sdílení zdrojů a kapacit při provádění misí. Takzvané dohody „Berlín plus“ se kvůli obstrukcím ze strany Turecka nakonec podařilo dosáhnout až v prosinci 2002 (Mace 2004: 479-81; Gross 2009: 175).

Dne 27. ledna 2003 přijala Rada EU společnou akci, v níž potvrdila svou připravenost vojenskou operaci v Makedonii převzít a dále tak přispět ke stabilnímu a bezpečnému prostředí, které umožní makedonské vládě provádět Ohridskou rámcovou dohodu (Council Joint Action 2003/92). Náležitou legitimitu plánované vojenské operace Concordia z pohledu Evropské unie zajišťovaly jak rezoluce Rady bezpečnosti číslo 1371 tak formální žádost samotné Makedonie předložená jejím prezidentem Borisem Trajkovským. O zahájení operace Concordia rozhodla Rada EU dne 18. března 2003 (Council Decision 2003). Jednotky Evropské unie měly hlídkovat a monitorovat situaci v oblastech osídlených etnickými Albánci sousedících se Srbskem, Kosovem a Albánií. V rámci Evropské unie nevyvolal záměr provést intervenci žádné větší kontroverze, jelikož v dějišti operace panovala již poměrně stabilní bezpečnostní situace a opětovné vypuknutí násilí většího rozsahu se jevilo jako nepravděpodobné. O nízké intenzitě vojenské operace Concordia svědčí i fakt, že jednotky EU mohly ozbrojenou sílu použít pouze v sebeobraně. Samotná operace byla pod francouzským vedením zahájena 31. března 2003 a skončila 10. prosince téhož roku. Ozbrojené síly Unie se v rámci této operace neúčastnily žádných bojových akcí (Lindstrom 2004: 116-17; Gross 2009: 175-77).

Ačkoli Irsko sehrálo podstatnou roli ve schválení příslušné rezoluce 1371, zahájení operace Concordia i její cíle podporovalo a podle původních předpokladů mělo dokonce převzít velení této mise, stalo se nakonec jediným členským státem účastnícím se EBOP, který se na první vojenskou operaci Evropské unie nepodílel. Rozhodnutí irské vlády nevyslat do Makedonie příslušníky ozbrojených sil tehdejší ministr zahraničí Brian Cowen zdůvodňoval platnými právními omezeními. Odvolával se na právní názor nejvyššího státního zástupce,⁸⁴ podle něhož rezoluce 1371, na níž se žádost makedonské vlády i samotná Evropská unie odvolávala, nesplňuje striktní podmínky, jež příslušná irská legislativa⁸⁵

⁸⁴ Nejvyšší státní zástupce (Attorney General) plní významnou úlohu poradce vlády v právních otázkách a podílí se na vládních legislativních návrzích (Šlosarčík 2007: 105-6).

⁸⁵ Novela zákona o obraně z roku 1960 umožňovala vyslání příslušníků irských ozbrojených sil mimo území státu jen pokud jsou součástí pořádkových sil Organizace spojených národů. Podle znění novely zákona o obraně z roku 1993 se členové

prostřednictvím mechanismu trojí pojistky stanoví pro nasazení členů ozbrojených sil v zahraničních vojenských operacích. Dle názoru Roryho Bradyho, který tehdy zastával post nejvyššího státního zástupce, totiž znění uvedené rezoluce nebylo možno považovat za autorizaci ze strany OSN (Rees 2004: 215; de Breadn 2003).

Vládní rozhodnutí se na domácí politické scéně setkala s tvrdou kritikou z řad poslanců a senátorů nejsilnější opoziční strany Fine Gael, podle nichž koaliční vláda Fianna Fáil a Pokrokových demokratů tímto krokem oslabila pozici Irska před jeho nadcházejícím předsednictvím Evropské unii a zpochybnila věrohodnost irské účasti v EBOP. V této souvislosti Fine Gael, jediná politická strana, jež připouští možnost opuštění politiky neutrality, zveřejnila v květnu 2003 dokument nazvaný *Beyond Neutrality*, v němž mechanismus trojí pojistky, který znemožnil irskou účast na mírové misi v Makedonii, podrobila tvrdé kritice a vyzvala k jeho změně v kontextu se zapojením země do EBOP. Upozornila, že v důsledku zmíněného mechanismu se Irsko nemohlo účastnit mírové mise v zemi, jež usiluje o členství v Evropské unii, navzdory faktu, že se na misi podílely všechny ostatní členské země EU a jednoznačnou podporu jí vyjádřila i Organizace spojených národů, třebaže tato podpora neměla podobu formální rezoluce (Fine Gael 2003: 12-13).

Jako hlavní argument své kritiky trojí pojistky představitelé Fine Gael uváděli, že tento mechanismus omezuje právo vlády a parlamentu činit nezávislá a suverénní rozhodnutí o vyslání ozbrojených sil země do mírových misí. Irskou účast v těchto operacích totiž činí de facto závislou na existenci konsensu stálých členů Rady bezpečnosti, kteří ve svém rozhodování často sledují pouze své vlastní mocenskopolitické zájmy. Jako názorný příklad uváděli právě čínské veto návrhu rezoluce, jenž měl prodloužit mandát jednotek UNPREDEP působících v Makedonii (Fine Gael News 2003a).

Ve snaze mechanismus trojí pojistky zrevidovat přišel v říjnu 2003 Gay Mitchell, poslanec Fine Gael a její stínový ministr zahraničí, s návrhem zákona o účasti ozbrojených sil v mezinárodních mírových misích, který měnil znění příslušných zákonů o obraně schválených v roce 1954 respektive 1960. Paragraf 3 uvedeného poslaneckého návrhu vládě umožňoval vyslat irské ozbrojené síly do mírové mise i v případě, že příslušné mezinárodní síly neustavila Organizace spojených národů. Návrh nicméně stanovil, že jakékoli nasazení irských vojáků v těchto misích musí být v souladu s cíli a principy Charty OSN. Podmínka předchozího souhlasu dolní komory parlamentu měla dle návrhu zůstat i nadále v platnosti (International Peace Missions Deployment Bill 2003). Předseda Fine Gael Enda Kenny k

irských ozbrojených sil mohli podílet pouze na vojenských operacích mezinárodních sil či orgánů ustavených Radou bezpečnosti či Valným shromážděním OSN (de Breadn 2003).

poslaneckému návrhu svého stranického kolegy poznamenal: „Tento nový návrh by nám umožnil účastnit se misí prosazovaných Evropskou unií. Redukuje mechanismus trojí pojistky na dvojí pojistku, čímž zabraňuje opakování makedonského fiaska, při kterém nám v účasti na misi prosazované EU bránila absence specifické rezoluce OSN“ (Fine Gael News 2003b).

Zmíněný poslanecký návrh Fine Gael však nemohl počítat s podporou ostatních parlamentních politických stran včetně vládní Fianna Fáil, jejichž představitelé deklarovali, že odstranění podmínky formální autorizace ze strany OSN nepodpoří (RTÉ 2003). Návrh zákona o mezinárodních misích Fine Gael předložila dolní komoře parlamentu 12. prosince 2003 prostřednictvím poslanců Gaye Mitchella a Dinnyho McGinleyho. Vzhledem k výše uvedenému stanovisku zástupců ostatních politických stran však dolní komora tento návrh ve druhém čtení dne 10. března 2004 zamítla.

Právě v souvislosti s vojenskou operací Concordia se v irském případě projevil restriktivní charakter vysokého prahu mezinárodní autorizace, který nastavil mechanismus trojí pojistky. Striktní podmínky pro vyslání ozbrojených sil do zahraničních operací zemi neumožnily podílet se na misi, jejíž cíle irská vláda jednoznačně podporovala. Snaha zabránit možné marginalizace Irska v rámci dynamicky se rozvíjející vojenské dimenze Evropské bezpečnostní a obranné politiky a udržet jeho tradiční pozici aktivního účastníka mezinárodních mírových operací přiměla představitele Fine Gael, nejsilnější opoziční strany v zemi, předložit návrh na zmírnění stávajících podmínek.

Podle návrhu zákona o mezinárodních mírových misích již irská účast na zahraničních vojenských operacích neměla být nadále závislá na existenci specifické rezoluce OSN autorizující nasazení ozbrojených sil. Vládní Fianna Fáil stejně jako zbylé opoziční parlamentní strany, však revizi mechanismu trojí pojistky, který považovala za jeden z hlavních principů irské politiky vojenské neutrality, odmítla a příslušný návrh nepodpořila.

Zpráva švédské Komise pro obranu z roku 2001

I Švédsko, podobně jako Irsko, tradičně zastává zdrženlivý postoj k použití síly mimo území státu a příslušníky svých ozbrojených sil až do devadesátých let vysílalo pouze do zahraničních operací probíhajících pod praporem Organizace spojených národů. V rámci Evropské bezpečnostní a obranné politiky proto i švédští představitelé spolu se svými irskými kolegy zdůrazňovali potřebu mandátu OSN pro jakékoli vojenské operace, jichž by se Evropská unie, přesněji řečeno ozbrojené síly členských států jednajících jejím jménem,

účastnila. Právě mandát udělený organizací, kterou tato severská země považovala za jediného mezinárodního bezpečnostního aktéra oprávněného rozhodovat o vyslání ozbrojených sil na území jiného státu, měl ze švédského pohledu vojenským operacím Evropské unie k řešení krizí zajistit nezbytnou legitimitu.

Ačkoli se i Švédsko, stejně jako Irsko, vyznačuje oddaností multilateralismu a mezinárodnímu právu, jeho legislativa nestanoví pro použití ozbrojené síly mimo území státu tak přísné podmínky vnitrostátní a mezinárodní autorizace jako legislativa irská. Švédská legislativa totiž, na rozdíl od irské, neobsahuje podmínku existence specifické rezoluce OSN autorizující nasazení ozbrojených sil v dané zahraniční misi. Paragraf 1 příslušného zákona o službě švédských ozbrojených sil v zahraničí z roku 1992 umožňuje vyslání vojáků do operací k udržení míru na žádost OSN či na základě příslušného rozhodnutí Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Zároveň platí, že v těchto misích mohou působit pouze dobrovolníci, kteří budou pro tyto účely zvlášť vybráni (Tiilikainen 2006: 71).

Vzhledem k faktu, že zákonné podmínky autorizace použití síly nebyly ve Švédsku tak striktní jako v Irsku, se příslušný návrh na snížení prahu autorizace netýkal změn v legislativě, nýbrž ve stávající praxi. Dle této praxe se země účastnila jen vojenských operací, jimž OSN poskytla mandát, a vláda usilovala o předchozí souhlas parlamentu s účastí švédských vojáků na všech typech vojenských misí včetně operací k udržení míru, které použití ozbrojené síly obvykle nezahrnovaly. Uvedený návrh změn faktických podmínek autorizace se ve Švédsku objevil v roce 2001 a stalo se tak mimo jiné i v souvislosti s účastí země v Evropské bezpečnostní a obranné politice. V březnu 2001 předložila stálá parlamentní Komise pro obranu⁸⁶ z iniciativy ministerstva obrany zprávu nazvanou „Nebezpečí překračující hranice – společná bezpečnost,“ v níž navrhla poměrně významné změny v dosavadní praxi týkající se vysílání příslušníků švédských ozbrojených sil do zahraničních vojenských operací. Komise pro obranu v této zprávě prosazovala angažovanost země i ve vojenských operacích k řešení krizí, jež by neprováděla Organizace spojených národů, nýbrž příslušné regionální organizace či koalice zainteresovaných států opírající se o faktickou podporu OSN.

K současné úloze Organizace spojených národů v mezinárodních operacích k řešení krizí příslušná pasáž zprávy uváděla následující: „Na základě svých statutárních povinností vůči mezinárodnímu míru a bezpečnosti hraje OSN ústřední roli v mezinárodních mírových

⁸⁶ Stálá parlamentní Komise pro obranu (*Försvarsberedningen*) byla ustavena v roce 1995 a stala se fórem pro konzultace vlády a ostatních politických stran zastoupených v parlamentu o budoucí podobě švédské bezpečnostní a obranné politiky. Pravidelné konzultace na půdě této komise měly vládě zajistit potřebnou politickou podporu pro připravovanou transformaci bezpečnostní a obranné politiky, jejímž pilířem byla neutralita, v souvislosti s koncem studené války a zejména vstupem do Evropské unie (Rieker 2004: 374).

aktivitách. Je však málo pravděpodobné, že by OSN byla v budoucnu schopna realizovat rozsáhlé vojenské zásahy, zejména pak takové s mírovými záměry. Tato skutečnost vyžaduje rozdělení rolí s vyšší mírou spolupráce OSN s regionálními organizacemi a dobrovolnými koalicemi, což je také zahrnuto v Chartě OSN“ (Försvarsberedningen 2001: 192).

Možnost Švédska podílet se na mezinárodním řešení krizí i mimo rámec aktivit OSN, zpráva obhajovala těmito argumenty: „Opakujícím se problémem pro mezinárodní vojenské operace OSN je nedostatek schopnosti rychle zasáhnout. Časová prodleva mezi rozhodnutím Rady bezpečnosti a faktickou přítomností mezinárodních jednotek v oblasti dané mise někdy dosáhne až šesti měsíců. Může se tak stát, že ozbrojené násilí mezitím eskaluje, nebo případně znovu vypukne, což může vést k tomu, že členské země nebudou ochotny svými jednotkami přispět“ (Försvarsberedningen 2001: 192). Zpráva navíc prosazovala praxi, podle níž by vláda vysílala členy švédských ozbrojených sil do zahraničních mírových operací postrádajících mandát OSN, aniž by usilovala o souhlas parlamentu (Rieker 2006: 80). Z výše uvedených skutečností lze usuzovat, že na úrovni vládnoucích politických elit ve Švédsku k částečnému snížení prahu mezinárodní autorizace skutečně došlo,⁸⁷ třebaže se tento posun neprojevil změnou legislativy. Požadavky na vnitrostátní autorizaci v podobě předchozího souhlasu parlamentu však přetrvávají v nezměněné podobě (Herolf 2003: 163).

V případě Irska k žádným změnám týkajícím se vnitrostátních a mezinárodních podmínek použití ozbrojené síly v daném časovém období nedošlo.⁸⁸ Pokus o snížení prahu mezinárodní autorizace v podobě návrhu zákona o zahraničních mírových misích předloženého Fine Gael sice v Irsku proběhl, avšak nezískal potřebnou podporu ostatních parlamentních stran, které argumentovaly právě tím, že mechanismus trojí pojistky zaručuje zachování vojenské neutrality. Samotné předložení návrhu zákona na snížení prahu mezinárodní autorizace nicméně naznačuje, že stávající striktní podobu požadavků na mezinárodní autorizaci již u příslušné strategické normy nelze považovat za nedotknutelnou, jako tomu bylo dříve. Jelikož se v zemi neobjevila žádná iniciativa prosazující zrušení požadavku předchozího souhlasu dolní komory parlamentu s nasazením ozbrojených sil v

⁸⁷ Podporu zahraniční mírové misi postrádající mandát v případě vážné humanitární krize a nečinnosti Rady bezpečnosti vyjádřila koncem listopadu 2004 v rozhovoru pro deník *Dagens Nyheter* tehdejší ministryně obrany Leni Björklundová (Borg a Herolf 2005: 8).

⁸⁸ Legislativní změny obsažené v novele zákona o obraně z roku 2006, jejíž přijetí prosadila vláda v souvislosti se zapojením země do projektu bojových skupin, oslabily parlamentní kontrolu pouze při rozhodování o vyslání příslušníků ozbrojených sil mimo území státu za účelem výcviku či účasti v humanitárních akcích, nikoli o nasazení ozbrojených sil v zahraničních vojenských operacích.

zahraničních vojenských operacích, o tendencích ke zmírnění vnitrostátních podmínek autorizace nelze v Irsku hovořit.

Ve švédském případě představuje pokus o prosazení změn požadavků autorizace zveřejnění výše uvedené zprávy parlamentní Komise pro obranu. Rozsah navrhovaných změn byl přitom větší než v Irsku, neboť se dotýkal nejen mezinárodní, ale i vnitrostátní autorizace. Co se týče mezinárodních podmínek použití síly, lze u Švédska hovořit o jejich částečném zmírnění. O částečném snížení prahu mezinárodní autorizace svědčí zejména fakt, že vládnoucí politické elity země vyjádřily svou připravenost účastnit se i zahraniční intervence, jež by mandát OSN postrádala. Na takové operaci by se však země podílela pouze v případě závažné humanitární krize, na níž by Rada bezpečnosti nebyla schopna včas reagovat. Praxe týkající se vnitrostátní autorizace, jež zahrnovala konzultace vlády s parlamentem před vysláním ozbrojených sil do všech typů zahraničních vojenských operací, však zůstala nedotčena.

5 Diskuse

Záměrem této instrumentální případové studie, jež analyzovala zapojení Švédska a Irsko do vybraných aspektů Evropské bezpečnostní a obranné politiky (tj. do užší obranné spolupráce, konceptu bojových skupin a relevantních vojenských operací k řešení krizí) bylo ověřit platnost Meyerovy teze o konvergenci strategických kultur evropských států podléjících se na EBOP směrem k většímu aktivismu, k níž má dle Meyera docházet pod vlivem institucionální socializace.

Irsko i Švédsko se před ustavením EBOP vyznačovaly neutrálními strategickými kulturami s nízkým stupněm aktivismu u všech analyzovaných norem (tj. preferovaného způsobu obranné a bezpečnostní spolupráce, akceptovatelných cílů použití síly i požadavků na mezinárodní a vnitrostátní autorizaci), u nichž Meyer predikuje nějaký viditelnější posun⁸⁹. Proto lze z hlediska predikované aktivizace strategických kultur tyto dva státy považovat za nejméně pravděpodobné případy. Vzhledem k odlišnosti převládající podoby jejich strategických norem od aktivistického modelu, který v rámci EBOP propagovalo především britsko-francouzské duo a rovněž některé instituce Evropské unie zabývající se bezpečnostní a obrannou agendou v čele s vysokým představitelem pro SZBP, se dalo očekávat, že aktivizace bude u Irsko i Švédska muset překonávat četné překážky související s dlouhou tradicí politiky neutrality a zakotveností principů, na nichž tato politika stála. Skutečnost, že i u tradičně defenzivních strategických kultur těchto dvou zemí došlo v poměrně krátkém časovém horizontu ke zjevným posunům směrem k vyššímu stupni aktivismu, mluví ve prospěch obecné platnosti Meyerovy teze.

V rámci preferovaného způsobu kooperace v bezpečnostních a obranných otázkách došlo u obou států k posunu od autonomní bezpečnostní a obranné politiky, jež pramenila z jejich neutrálního statutu a zahrnovala odmítání užší spolupráce s jinými státy, vojenskými aliancemi či nadnárodními organizacemi, k intenzivní kooperaci s ostatními členskými zeměmi v rámci Evropské unie respektive EBOP.

Za zjevný důkaz toho, že Irsko i Švédsko spatřují v Unii legitimního bezpečnostního aktéra a vhodný rámec spolupráce ve sféře bezpečnosti a obrany, lze považovat jejich zapojení do projektu bojových skupin EU, respektive účast v Severské bojové skupině. Tyto formace tvoří součást mechanismu stálé strukturované spolupráce, který má státům

disponujícím dostatečnými vojenskými kapacitami a ochotným účastnit se i nejnáročnějších vojenských operací k řešení krizí umožnit dále rozvíjet jejich obranné schopnosti. Mnohonárodní složení většiny bojových skupin spolu s širokým spektrem jejich úkolů zahrnujícím i bojové akce vyžadovaly koordinaci výcviku i značnou interoperabilitu ozbrojených sil zúčastněných států.

Švédsko patřilo od počátku k rozhodným stoupencům bojových skupin a s cílem zvýšit interoperabilitu ozbrojených sil členských států prosazovalo vytváření skupin mnohonárodního charakteru. O angažovanosti země v tomto projektu svědčí i fakt, že právě z její iniciativy Severská bojová skupina vznikla. Švédsko pro ni zajistilo většinu vojáků a jakožto „rámcový stát“ převzalo odpovědnost za společný výcvik jednotek tvořících tuto skupinu i za její samotné vedení. Vedoucí úloha Švédska v Severské bojové skupině navíc urychlila probíhající transformaci jeho ozbrojených sil i jejich reorientaci od úzce vymezené teritoriální obrany k zahraničním vojenským operacím k řešení krizí.

Irsko mohlo, vzhledem ke svým dosti omezeným vojenským schopnostem, do projektu bojových skupin přispět jen dílčími jednotkami a v samotné severské skupině hrál tedy jeho podíl pouze okrajovou roli. Účast země v bojových skupinách představitelé vlády s ohledem na platná legislativní omezení zpočátku vylučovali. Na rozdíl od Švédska, předcházela zapojení irských ozbrojených sil do severské skupiny poměrně bouřlivá vnitropolitická debata a rozdílné názory panovaly i mezi členy samotné vlády. Účast vojáků na společném výcviku probíhajícím mimo území státu si v irském případě navíc vyžádala přijetí novely zákona o obraně. Samotné nasazení jednotek vyčleněných pro bojovou skupinu do případné vojenské mise této formace podmínila existencí specifické rezoluce OSN.

Jednoznačné odmítnutí formálních obranných garancí zahrnutých v klauzuli vzájemné obrany však zároveň ukázalo, že rozsah obranné spolupráce má z hlediska Irska i Švédska své limity, které ani jedna z uvedených zemí dosud nehodlá překročit. Poskytnutí formálních garancí vzájemné obrany bylo neslučitelné se samotným jádrem jejich politiky neutrality respektive vojenské nezúčastněnosti. Neznamenaloby pouhou modifikaci této politiky, nýbrž její definitivní konec. Takto zásadní změnu nebyl ani jeden ze zkoumaných států ochoten akceptovat. Irští a švédští představitelé si proto prostřednictvím společné iniciativy vyměnili, aby Evropská unie v textu Smlouvy o ústavě pro Evropu a posléze i Lisabonské smlouvy uznala specifický charakter bezpečnostní a obranné politiky jejich zemí a tím de facto

⁸⁹ Tato případová studie se nevěnuje způsobu použití síly, neboť u této normy Meyer žádný viditelnější posun neočekává.

potvrdila její zachování i poté, co příslušná smlouva vstoupí v platnost. Postoj Irska i Švédska k otázce formálních obranných garancí jednoznačně demonstroval, že tyto země sice mají zájem se nadále aktivně podílet na formování bezpečnostní a obranné politiky na evropské úrovni, avšak odmítají proměnu Evropské unie v organizaci kolektivní obrany podobného charakteru jako Západoevropská unie či NATO.

V této souvislosti je zároveň nutné podotknout, že odmítání formálních obranných garancí ještě nemusí nutně znamenat zachování neutrality a neposkytnutí vojenské pomoci v případě ozbrojeného útoku na jiný členský stát EU. Rozlišování mezi formálním závazkem bránit území jiných států a poskytnutím vojenské pomoci napadené zemi na základě vlastního svobodného rozhodnutí můžeme zaznamenat v postojích politických elit Švédska. Meyerem predikovaný odklon od striktní interpretace neutrality ve švédském případě potvrdily, vedle veřejných prohlášení ministrů obrany a zahraničí, především nejnovější verze bezpečnostní doktríny z února 2002, jež uplatnění neutrality omezuje na případné konflikty v okolí země, a přijatý vládní návrh budoucí podoby švédské obranné politiky ze září 2004. Neutralita je v těchto dokumentech prezentována jen jako jedna z možných alternativ v případě vypuknutí konfliktu. Zejména znění vládního návrhu z roku 2004 dokládá, že zachování neutrality při napadení jiného členského státu Unie či sousední země nelze ve švédském případě považovat za pravděpodobné.

Irsko naopak zůstává k možnosti účasti svých ozbrojených sil na obraně území ostatních států Unie mnohem zdrženlivější. Absence oficiální bezpečnostní doktríny sice politickým elitám dlouhodobě poskytovala dosti značnou volnost při interpretaci obsahu politiky vojenské neutrality, avšak takzvané Sevillské deklarace z června 2002, přijaté se záměrem zajistit úspěšný výsledek opakovaného referenda o Niceské smlouvě, manévrovací prostor vlády v této oblasti evidentně zúžily. Uvedené deklarace totiž potvrdily zachování politiky vojenské neutrality, čímž její pozici posílily. Veřejná prohlášení vládních představitelů ani oficiální dokumenty pojednávající o obranné politice země zmínky o pravděpodobném opuštění neutrality při útoku na některou ze zemí EU neobsahují. Poskytnutí vojenské pomoci jiným členským zemím v irském případě, vedle dosti omezených obranných schopností, navíc komplikuje i 26. ústavní dodatek z listopadu 2002, který Irsku znemožňuje zapojit se do společné obrany bez schválení tohoto kroku v závazném referendu.

Nejvýraznější posun směrem k většímu stupni aktivismu nastal v irském i švédském případě u akceptovatelných cílů použití ozbrojené síly. Meyerem predikovaný vývoj od úzkého zaměření na teritoriální obranu proti vnějšímu ozbrojenému útoku k

zahraničním humanitárním intervencím, jež směřují k ochraně etnických menšin a dalších zranitelných skupin před rozsáhlým porušováním lidských práv, se jednoznačně potvrdil. Tento posun se v případě Švédska zřetelně projevil u operace Artemis v Demokratické republice Kongo, v případě Irska pak u operace EUFOR Tchad/RCA v Čadu a Středoafričské republice.

K hlavním úkolům mnohonárodních sil v těchto intervencích s humanitárními motivy patřila vedle stabilizace bezpečnostní situace právě ochrana civilního obyvatelstva, především uprchlíků a vysídlených osob, před útoky milic a dalších ozbrojených skupin. Mise Artemis a EUFOR Tchad/RCA, v nichž se švédské respektive irské jednotky intenzivně angažovaly, měly charakter operací k prosazení míru, které zahrnují i použití přiměřené ozbrojené síly. Z irského i švédského pohledu zajišťovaly potřebnou legitimitu obou vojenských operací prováděných Evropskou unií příslušné rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 1484 respektive 1778, které předem autorizovaly nasazení mnohonárodních sil v oblastech konfliktu i použití všech nezbytných prostředků včetně vojenských. Organizace spojených národů totiž pro Irsko i Švédsko v principu nadále zůstává jedinou organizací či insitucí oprávněnou legitimizovat použití ozbrojené síly za jiným účelem než k sebeobraně. V irském případě je nutnost této legitimizace ze strany OSN jakožto součást mechanismu trojí pojistky zakotvena přímo v legislativě, zatímco ve Švédsku vyplývá z dlouhodobé praxe.

V uvedených operacích si mnohonárodní jednotky EU, které zahrnovaly i švédské a irské speciální síly, při plnění uděleného mandátu počínaly nestranně, avšak naprosto rozhodně a v zájmu ochrany zranitelných skupin obyvatel neváhaly proti milicím i dalším ozbrojeným skupinám použít ozbrojenou sílu. Během obou misí se švédské i irské jednotky opakovaně zapojily do bojových operací nemalé intenzity, v nichž nepříteli způsobily citelné ztráty.

U vnitrostátních a mezinárodních podmínek autorizace v irském ani švédském případě Meyerem predikované posuny zatím nenastaly. Ani v jednom z uvedených států totiž ve zkoumaném období ke snížení prahu vnitrostátní autorizace formou legislativních změn či posunů v obvyklé praxi nedošlo.

Přestože irská legislativa stanoví z hlediska vnitrostátní autorizace velice striktní pravidla, která pro vyslání ozbrojených sil do jakýchkoli zahraničních vojenských operací vyžadují předchozí souhlas dolní komory parlamentu, jak opoziční návrh zákona o mezinárodních mírových misích z roku 2003 tak vládní návrh novely zákona o obraně z roku 2006 podmínku předchozího souhlasu parlamentu zachovávaly. Zamítnutý návrh zákona o

mezinárodních mírových misích, který předložila opoziční Fine Gael pod vlivem irské neúčasti na operaci Concordia, zato obsahoval ustanovení, jež měla vést ke zmírnění dosud velmi striktních požadavků na mezinárodní autorizaci tím, že rušila podmínku existence specifické rezoluce Rady bezpečnosti či Valného shromáždění OSN.

Ve švédském případě zpráva parlamentní Komise pro obranu z roku 2001 navrhovala změnu stávající praxe týkající se jak vnitrostátní tak mezinárodní autorizace. Prosazovala, aby se příslušníci ozbrojených sil mohli účastnit i zahraničních mírových operací postrádajících mandát OSN a rovněž, aby jejich vyslání již nebylo vázáno na předchozí souhlas ze strany parlamentu. Co se týče požadavků mezinárodní autorizace, lze ve švédském případě hovořit o jejich částečném zmírnění, neboť vládnoucí elity deklarovaly připravenost zapojit se, byť pouze v případě závažné humanitární krize a nečinnosti Rady bezpečnosti, i do intervence neopírající se o mandát OSN. Posun ohledně požadavků vnitrostátní autorizace však navzdory návrhům prosazovaným Komisí pro obranu a ministerstvem obrany dosud nenastal ani ve Švédsku.

Na základě výše uvedených skutečností lze prohlásit, že většina Meyerem formulovaných hypotéz týkajících se podoby vybraných strategických norem se v irském i švédském případě potvrdila. Jak znázorňuje níže uvedená tabulka, svou platnost v obou případech prokázaly hypotézy o přechodu k vyššímu stupni aktivismu u preferovaného způsobu bezpečnostní a obranné spolupráce i u akceptovatelných cílů použití ozbrojené síly. V souvislosti s preferovaným způsobem bezpečnostní a obranné spolupráce je ovšem třeba zdůraznit, že ačkoli Irsko i Švédsko navázaly těsnou spolupráci s ostatními státy v rámci Evropské unie respektive EBOP, své angažovanosti v této oblasti stanovily jasné meze. Co se týče Meyerovy hypotézy o upevnění požadavků na mezinárodní autorizaci, které má v zemích s vysokým prahem vnitrostátní autorizace doprovázet jeho postupné snižování, dosavadní vývoj ve Švédsku ani v Irsku tuto hypotézu nepotvrdil. Fakt, že se většina dílčích hypotéz prokázala, zároveň svědčí o platnosti Meyerovy teze o aktivizaci.

V souvislosti s angažovaností neutrálního Irska a vojensky nezúčastněného Švédska ve vojenské dimenzi Evropské bezpečnostní a obranné politiky, která svědčí o posunech v rámci zkoumaných strategických norem směrem k vyššímu stupni aktivismu, je dále nutné zdůraznit, že poměrně rychlá aktivizace nepochybně souvisí i se samotným charakterem EBOP. Tato politika totiž, v souladu s komplexním pojetím bezpečnosti, jímž se Evropská unie vyznačuje, zahrnuje nejen vojenské nástroje, ale i nástroje civilní. Oba typy nástrojů se

zároveň snaží co nejefektivněji kombinovat. Zapojení Irska i Švédska, které tradičně vyznávají holistické pojetí bezpečnosti a v jeho rámci jednoznačně preferují nevojenské prostředky, do čistě vojenských iniciativ EBOP nepochybně usnadnil paralelní rozvoj její civilní dimenze, o který se uvedené státy na úrovni Evropské unie významným způsobem zasadily.⁹⁰ Pokud by se EBOP omezila pouze na vojenskou dimenzi a zahrnovala by uplatňování výhradně vojenských nástrojů bezpečnosti, angažovanost Irska i Švédska ve vybraných iniciativách by pravděpodobně měla mnohem menší rozsah.

V neposlední řadě je třeba připomenout, že zaznamenanou aktivizaci strategických norem vybraných členských států Evropské unie zjevně nezpůsobila pouze insitucionální socializace, k níž dochází ve výborech a strukturách EBOP a která zahrnuje poměrně silné adaptační tlaky. Lze předpokládat, že se na této aktivizaci podílely i jiné faktory, a to nejen vnější, ale i vnitřní. Sám Meyer v této souvislosti zdůrazňuje, že směřování strategických norem respektive kultur k většímu aktivismu probíhá v důsledku paralelního působení tří hlavních faktorů, k nimž vedle insitucionální socializace řadí ještě změnu ve vnímání bezpečnostních hrozeb, související s koncem studené války a vzestupem mezinárodního terorismu, a medializaci bezpečnostních krizí i ozbrojených konfliktů probíhajících za hranicemi Evropské unie. U bezpečnostní a obranné politiky, kterou obě země praktikovaly v kontextu EBOP, lze nicméně insitucionální socializaci považovat za nejpravděpodobnější z uvedených faktorů.

Tato instrumentální případová studie si navíc nekladla za cíl stanovit rozsah vlivu Meyerem uvedených faktorů na podobu strategických kultur Irska a Švédska, přesněji řečeno na stupeň aktivizace u vybraných strategických norem. Záměrem této studie bylo analyzovat převládající podobu vybraných strategických norem tak, jak se projevuje v bezpečnostní a obranné politice uvedených členských zemí praktikované v rámci vojenské dimenze EBOP. Svým zaměřením na nejméně pravděpodobné případy měla tato studie přispět ke zhodnocení obecné platnosti zmíněné Meyerovy teze a prostřednictvím analýzy strategických norem

⁹⁰ Švédsko během svého předsednictví Unii v první polovině roku 2001 vyvinulo v tomto směru značnou aktivitu. Ve snaze posílit dosud poněkud opomíjenou civilní dimenzi EBOP prosadilo ustavení Výboru pro civilní aspekty řešení krizí (CIVCOM), jenž měl doplňovat již vytvořené instituce vojenského charakteru, a schválení Akčního programu pro předcházení násilným konfliktům. Později iniciovalo přijetí Civilního hlavního cíle (Civilian Headline Goal), který má posílit vývoj civilních schopností k řešení krizí (Rieker 2006: 84; Strömvik 2006: 210).

zároveň přispět k pochopení principů, jimiž se bezpečnostní a obranná politika Irska i Švédska řídí.

Aktivizace strategických norem u Irska a Švédska

Strategická norma	Původní podobanormy	Současná podobanormy	Relevantní iniciativa
Preferovaný způsob bezpečnosti a obranné spolupráce	odmítání užší spolupráce s jinými státy i nadnárodními organizacemi (IE, SE)	intenzivní spolupráce s členskými státy EU v rámci EBOP (IE, SE)	severská bojová skupina (IE, SE)
	neúčast ve vojenských aliancích/ odmítání garancí vzájemné obrany (IE, SE)	neúčast ve vojenských aliancích/odmítání garancí vzájemné obrany (IE, SE)	klausule vzájemné obrany (IE, SE)
Mezní akceptovatelné cíle použití síly	teritoriální obrana proti vnějšmu útoku (IE, SE)	humanitární zahraniční intervence (IE, SE)	operace Artemis (SE) operace EUFOR Tchad/RCA (IE, SE)
Požadavky vnitrostátní a mezinárodní autorizace	vysoké vnitrostátní požadavky (IE, SE)	vysoké vnitrostátní požadavky (IE, SE)	zpráva Stálé komise pro obranu (SE)
	vysoké mezinárodní požadavky (IE, SE)	snížené mezinárodní požadavky (SE)	zpráva Stálé komise pro obranu (SE)
		vysoké mezinárodní požadavky (IE)	návrh zákona o mezinárodních mírových misích (IE)

Pozn. zkratka IE znamená Irsko, zkratka SE znamená Švédsko.

6 Závěr

Tato diplomová práce vycházela z teze formulované Christophem O. Meyerem, podle níž lze u strategických kultur států účastnících se Evropské bezpečnostní a obranné politiky v důsledku institucionální socializace očekávat posun směrem k většímu aktivismu. Práce měla charakter instrumentální případové studie a obecnou platnost Meyerovy teze testovala tím, že se zaměřila na strategické kultury Irska a Švédska, které lze z hlediska predikované aktivizace považovat za nejméně pravděpodobné případy. Vzhledem k dlouhé tradici politiky neutrality se strategické kultury těchto států vyznačovaly nízkým stupněm aktivismu a předpokládaná aktivizace by si vyžádala podstatné změny.

Při zkoumání strategických kultur se tato práce zaměřila na jádro těchto kultur tvořené strategickými normami, k nimž Meyer řadí preferovaný způsob bezpečnostní a obranné spolupráce, akceptovatelné cíle použití ozbrojené síly, podmínky vnitrostátní a mezinárodní autorizace a způsob použití ozbrojené síly. Práce se přitom zabývala pouze těmi normami, u nichž Meyera predikoval výraznější posuny (tj. preferovaným způsobem spolupráce, akceptovatelnými cíli použití ozbrojené síly a podmínkami vnitrostátní a mezinárodní autorizace).

U výše uvedených strategických norem diplomová práce ověřovala platnost Meyerových dílčích hypotéz ohledně posunů na škále aktivismu. V rámci preferovaného způsobu spolupráce mělo dle Meyera dojít k posílení důvěry v Evropskou unii jakožto bezpečnostního a obranného aktéra, jež měla doprovázet reinterpretace neutrality respektive zúžení jejího obsahu. U akceptovatelných cílů použití síly Meyer předpokládal posun od zaměření na teritoriální obranu zahraničním intervencím s humanitárními motivy. V souvislosti s podmínkami autorizace Meyer u zemí s vysokým prahem vnitrostátní autorizace predikoval snížení tohoto prahu a zároveň upevnění požadavků na mezinárodní autorizaci.

Práce testovala platnost uvedených dílčích hypotéz tím, že se zaměřila na aspekty, které jsou součástí vojenské dimenze EBOP a bezprostředně se dotýkají tří vybraných strategických norem tvořících jádro strategických kultur Irska a Švédska. K těmto aspektům patří: užší obranná spolupráce, koncept bojových skupin a zahraniční vojenské operace k řešení krizí. V rámci jmenovaných aspektů studie podrobněji analyzovala následující iniciativy: Severskou bojovou skupinu, klauzuli vzájemné obrany obsaženou ve Smlouvě o ústavě pro Evropu i

Lisabonské smlouvě a operace Artemis v Demokratické republice Kongo, EUFOR Tchad/RCA v Čadu a Středoafričské republice a misi Concordia v Bývalé jugoslávské republice Makedonie.

Projekt bojových skupin úzce souvisel s preferovaným způsobem bezpečnostní a obranné spolupráce. Zapojení Švédska a Irska do uvedeného projektu jejich působením v Severské bojové skupině potvrdilo jejich posun od autonomní varianty bezpečnostní a obranné politiky, jež pramenila z poměrně striktní interpretace neutrality, k intenzivní spolupráci s ostatními evropskými zeměmi v rámci EBOP. Tento posun demonstroval posilování důvěry v EU jakožto bezpečnostního a obranného aktéra a zúžení obsahu neutrality na její jádro, které představuje neúčast ve vojenských aliancích.

Z hlediska preferovaného způsobu spolupráce představovala pro Irsko a Švédsko jakožto státy s neutrálními strategickými kulturami klíčovou iniciativu klauzule vzájemné obrany. Odmítání formálních obranných garancí, které tato klauzule zahrnovala, demonstrovalo, že angažovanost obou států v bezpečnostní a obranné politice na úrovni Evropské unie má jasně dané limity. Svými iniciativami v této oblasti se Irsko i Švédsko snažily a nadále snaží zabránit takovému vývoji, který by dospěl k ustavení společné obrany. Nehodlají se totiž podílet na transformaci EU v organizaci kolektivní obrany, jejíž členy spojují formální garance vzájemné obrany. Odmítnutí smluvních závazků vzájemné obrany však ještě neznamená neposkytnutí vojenské pomoci v případě napadení jiného člena EU, což jednoznačně potvrdil postoj Švédska.

V rámci akceptovatelných cílů použití síly demonstrovala angažovanost bojových jednotek Švédska v operaci Artemis a ozbrojených sil obou zemí v misi EUFOR Tchad/RCA posun od teritoriální obrany proti vnějšímu ozbrojenému útoku k zahraničním vojenským intervencím s humanitárními motivy. V těchto misích, jež měly charakter operací k prosazení míru a disponovaly silným mandátem Rady bezpečnosti OSN, irští ani švédští vojáci neváhali v zájmu ochrany ohrožených skupin obyvatel použít ozbrojenou sílu.

V souvislosti s vnitrostátními a mezinárodními podmínkami autorizace se ve zkoumaných státech projeví spíše opačné tendence, než jaké předpovídal Meyer. Navzdory poměrně přísným požadavkům na vnitrostátní autorizaci v obou analyzovaných zemích se iniciativa směřující k jejich zmírnění objevila pouze ve Švédsku. Příslušný návrh obsažený ve zprávě Komise pro obranu však nenalezl dostatečnou podporu a změna stávající praxe dosud nenastala. V obou zemích došlo oproti Meyerovým předpokladům k pokusům práh mezinárodní autorizace naopak snížit. Zatímco ve švédském případě vládnoucí politické elity

částečné zmírnění těchto podmínek akceptovaly, většina irských politických elit na striktních podmínkách mezinárodní autorizace nadále trvá.

Závěrem lze prohlásit, že tato instrumentální případová studie prokázala platnost většiny Meyerem formulovaných hypotéz. Zřetelné posuny směrem k vyššímu stupni aktivismu se projevily u akceptovatelných cílů použití síly a u preferovaného způsobu bezpečnostní a obranné spolupráce. Pokud jde o predikovanou podobu a pozici požadavků na vnitrostátní a mezinárodní autorizaci, vývoj ani v jedné ze sledovaných zemí platnosti příslušné hypotézy zatím nenasvědčuje. Z výše uvedených poznatků lze vyvodit, že Meyerova teze týkající se aktivizace strategických kultur států zapojených do EBOP se u analyzovaných států potvrdila. Vzhledem k faktu, že zkoumané země představují z hlediska aktivizace nejméně pravděpodobné případy, závěry této práce zároveň svědčí o obecné platnosti Meyerovy teze.

Teze

Název práce:

Proměny strategických kultur Irska a Švédska v kontextu Evropské bezpečnosti a obranné politiky aneb aktivismus a jeho limity

Autor: Tomáš Burda

Obor: Evropská studia, II. semestr

Vedoucí diplomového semináře: prof.PhDr.Lenka Rovná, CSc.

Akademický rok: 2006/2007

Předpokládaný termín dokončení: letní semestr ak. roku 2007/2008

Charakteristika tématu:

Tématem mé diplomové práce budou proměny bezpečnosti a obranné politiky Irska a Švédska související s jejich zapojením do vojenské dimenze Evropské bezpečnosti a obranné politiky (EBOP). Společný postoj uvedených zemí ke spolupráci ve sféře bezpečnosti a obrany pramení z faktu, že podobu jejich strategických kultur, zahrnujících normy, ideje a vzorce chování související s použitím síly. Ačkoli švédská i irská neutralita vzešla z čistě politického rozhodnutí vládnoucích elit příslušných států a postrádala náležité ústavní i mezinárodněprávní zakotvení, až do devadesátých let dvacátého století hrála roli klíčové doktríny bezpečnostní politiky vybraných států.

Silná pozice neutrality v Irsku i Švédsku souvisela i s dlouhou tradicí této zahraničněpolitické orientace. Ve švédském případě tato tradice sahá až do první poloviny devatenáctého století. Irsko praktikuje politiku neutrality od konce třicátých let, tedy po většinu své novodobé existence jakožto samostatného státu. Neutralita tvoří nedílnou součást vnitrostátního diskurzu o národní identitě a také image, kterou si oba státy vytvářejí na mezinárodní scéně. Neutralita v daném období zásadním způsobem ovlivňuje i podobu převládajících strategických norem, které představují nejstabilnější složky národních strategických kultur. K těmto normám se řadí zejména preferovaný způsob bezpečnostní obranné spolupráce, akceptovatelné cíle použití síly a požadavky na mezinárodní i vnitrostátní autorizaci.

Irsko i Švédsko nasazení svých ozbrojených sil, s výjimkou aktivní účasti na operacích OSN k udržení míru, tradičně omezují na teritoriální obranu proti přímému vnějšímu útoku. Samotné jádro jejich politiky neutrality představuje neúčast ve vojenských aliancích a s ní související odmítání garancí vzájemné obrany. Odmítání členství v Severoatlantické alianci pramení z jejich odhodlání nepodílet se na případném ozbrojeném konfliktu obou soupeřících mocenskopolitických bloků. Ve snaze udržet si maximální autonomii v bezpečnostních a obranných otázkách se oba státy, mimo rámec mírových operací OSN, rovněž brání užší vojenské spolupráci s ostatními zeměmi. S prosazováním mezinárodního práva i aktivní podporou mírových iniciativ na půdě OSN, kterou Irsko i Švédsko považují za jedinou legitimní organizaci kolektivní bezpečnosti, úzce souvisí také poměrně striktní podmínky autorizace použití síly, jimiž se obě země vyznačují. Nasazení ozbrojených sil v zahraničních operacích v irském i švédském případě vyžaduje nejen souhlas parlamentu, ale i existenci mandátu OSN. V Irsku jsou tato striktní pravidla zakotvena v legislativě, zatímco ve Švédsku souvisí s dlouholetou praxí.

Po skončení studené války představoval z hlediska švédské a irské neutrality hlavní výzvu evropský integrační proces, do něhož se oba státy zapojily převážně z ekonomických důvodů (Irsko se stalo členským státem v první vlně rozšiřování v roce 1973, Švédsko spolu se dvěma dalšími kontinentálními neutrály teprve roku 1995). Prostřednictvím Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a především Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP) ustavené na helsinském summitu v roce 1999 se začala Evropská unie vedle ekonomické agendy zabývat i otázkami souvisejícími s bezpečností a obranou. Integrační proces se tak vedle neutrality, jež po pádu železné opony hledala své nové opodstatnění, stal dalším významným faktorem působícím na strategické normy daných států. Tyto normy tradičně úzce spjaté s neutralitou začaly být prostřednictvím iniciativ aktivistických zemí

vedených Francií a Británií vystavovány adaptačním tlakům působícím v institucích vytvořených v rámci vojenské dimenze EBOP. Na schopnost stálých institucí Evropské unie prostřednictvím socializačních procesů ovlivňovat normy zastávané představiteli členských států zodpovídajícími za provádění národních bezpečnostních a obranných politik poukázaly studie Jeffreyho Checkela (Checkel 1999), Paula Cornishe a Geoffreyho Edwardse (Cornish a Edwards 2001), Christoha Meyera (Meyer 2006) i dalších badatelů vycházejících z premis nového institucionalismu respektive sociálního konstruktivismu.

Ačkoli se institucionální socializace, jež se dle hypotéz zmíněných badatelů významným způsobem podílí na aktivizaci národních strategických kultur, dotýká všech členských států Evropské unie, největším adaptačním tlakům budou logicky vystaveny právě země s neutrální strategickou kulturou, k nimž Irsko i Švédsko bezpochyby patří.

Cíl a zdůvodnění práce:

Cílem této instrumentální případové studie je především zodpovědět otázku, zda k vývoji strategických kultur zemí, jež se podílejí na Evropské bezpečnostní a obranné politice, směrem k většímu aktivismu, predikovanému Christophem Meyerem i dalšími badateli, dochází i v případě Irska a Švédska, které se v důsledku dlouhodobě praktikované neutrality vyznačují zdrženlivým postojem k použití ozbrojené síly. Vzhledem k faktu, že ani Meyer ani jiní politologové tezi o aktivizaci národních strategických kultur na státy s neutrální strategickou kulturou neaplikují, lze zmíněnou výzkumnou otázku považovat za relevantní. Detailní zaměření na dosud přehlížený typ strategické kultury navíc umožní lépe zhodnotit obecnou platnost dané teze.

Vzhledem ke značnému rozsahu strategické kultury, jež zahrnuje množství různých aspektů, bude předmět výzkumu v této práci představovat pouze její jádro tvořené strategickými normami. Z těchto norem se tato případová studie bude zaměřovat na akceptovatelné cíle použití síly a preferovaný způsob spolupráce a na podmínky vnitrostátní i mezinárodní autorizace použití síly. Při zkoumání vybraných strategických norem a jejich případných posunů práce vychází z předpokladu, že převládající normy se projeví v bezpečnostní a obranné politice daných států.

Vzhledem ke svému zaměření i rozsahu bude tato práce analyzovat pouze irskou a švédskou politiku praktikovanou v rámci vojenské dimenze Evropské bezpečnostní a obranné

politiky. Podrobněji se přitom zaměřuje na ty aspekty vojenské dimenze EBOP, které bezprostředně souvisejí se zkoumanými strategickými normami. Ze širokého spektra aspektů EBOP bude studie konkrétně zkoumat užší obrannou spolupráci, koncept bojových skupin EU a vojenské operace k řešení krizí.

Jak upozorňuje Christine Agiusová, neutralita stále patří ke značně opomíjeným aspektům mezinárodních vztahů, což souvisí s dosud převládajícím realistickou perspektivou (Agius 2006). Tato perspektiva politiku neutrality tradičně vnímala jako pouhou odchylku od standardní verze bezpečnostní a obranné politiky, která využívá mocenské rovnováhy mezi Západem a Východem a vděčí za svou existenci shodě příznivých okolností, a nikoli jako svébytnou orientaci, jež má pevný normativní základ a která by si mezi badateli zasloužila větší pozornost. Tato diplomová práce se snaží výše uvedenou skutečnost napravit a přispět k rozšíření poznatků o normativním obsahu irské a švédské neutrality a jejích proměnách v kontextu vývoje Evropské bezpečnostní a obranné politiky.

Předběžná osnova práce:

1. Úvod
2. Teoretická část
 - 2.1 Koncept strategické kultury a evropský integrační proces
 - 2.2 Charakteristika Evropské bezpečnostní a obranné politiky
3. Výzkumná otázka a metodologie
4. Empirická část
 - 4.1 Počátky neutrality ve Švédsku a Irsku
 - 4.2 Normativní obsah švédské a irské neutrality a jeho proměny
5. Diskuse
6. Závěr

Použitá literatura:

Sekundární zdroje

- AGIUS, Christine. *The social construction of Swedish neutrality: challenges to Swedish identity and sovereignty*. 1st ed. Manchester: University Press, 2006. 253 s. ISBN 0-7190-7152-6.
- ANDERSSON, Jan Joel. *Armed and Ready? The EU Battlegroup Concept and the Nordic Battlegroup*. SIEPS, 2006: 2. Dostupné z: <<http://www.sieps.se/en/publications/rapporter/armed-and-ready-the-eu-battlegroup-concept-and-the-nordic-battlegroup.html>>.
- ÅSELIUS, Gunnar. Swedish Strategic Culture after 1945. *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*. 2005, vol. 40, no. 1, s. 25-44.
- BAILES, Alyson J. K. Introduction. The European defence challenge for the Nordic region. In BAILES, Alyson J. K.; HEROLF, Gunilla; SUNDELIUS, Bengt (eds.) *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*. 1st ed. Stockholm International Peace Research Institute, 2006. s. 1-26. ISBN 0-19-929084-9. Dostupné z: <<http://books.sipri.org/files/books/SIPRI06BaHeSu/SIPRI06BaHeSu.pdf>>.
- BORG, Stefan; HEROLF, Gunilla. *CFSP Watch 2005*. 8 s. Dostupné z: <<http://www.fornet.info/CFSPAnnualreports2005/CFSP%20Watch%202005%20Sweden.pdf>>.
- BRADY, Hugo; CAMPBELL, Yvonne; TONRA, Ben. *CFSP WATCH 2004 – Ireland*. 18 s. Dostupné z: <<http://www.fornet.info/CFSPAnnualreports2004/CFSP%20Watch%20Ireland.pdf>>.
- BUZAN, Barry; WAEVER, Ole; de WILDE, Jaap. *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005. 267 s. ISBN 80-903333-6-2.
- CAMPBELL, Yvonne ; TONRA, Ben. *CFSP WATCH 2003 –National Report IRELAND*. 18 s. Dostupné z: <<http://www.fornet.info/CFSPAnnualreports/IRELAND%202003.pdf>>.
- COAKLEY, John; GALLAGHER, Michael (eds.) *Politics in the Republic of Ireland*. 4th ed. London: Routledge, 2004, s. 504. ISBN 0-415-28067-2.

- COLCLOUGH, Tanya. The Role of Neutrality on Irish Defence Policy Decisions: EU a Time for Change. *Political Perspectives*. 2008, vol. 2, no. 2.
- CORNISH, Paul; EDWARDS, Geoffrey. Beyond the EU/NATO Dichotomy: The Beginnings of a European Strategic Culture. *International Affairs*. July 2001, vol. 77, no. 3, s. 587-603.
- DOHERTY, Róisín. *Ireland, neutrality and European security integration*. Aldershot: Ashgate, 2002. 283 s. ISBN 0-7546-1812-9.

Primární zdroje

- Amsterodamská smlouva, 1997. Úřední věstník Evropské unie C 340.
- CAHILL, Ann. Irish peacekeepers chief determined to help refugees. *Irish Examiner*. 17 October 2007.
- Council of the European Union. Headline Goal 2010, June 2004.
- Council Decision 2003/CFSP, 18 March 2003.
- Council Decision 2003/432/CFSP, 12 June 2003.
- Council Decision 2008/101/CFSP, 28 January 2008.
- Council Joint Action 2003/92/CFSP, 27 January 2003.
- Council Joint Action 2003/423/CFSP, 5 June 2003.
- Council Joint Action 2007/677/CFSP, 15 October 2007.
- de BREADN, Deaghn. UN rule hinders troop operations overseas; Legislation may be needed to allow us take part in EU-led missions. *Irish Times*. 26 May 2006.
- Defence (Amendment) Act 2006, Houses of the Oireachtas.
- Declaration by the European Council, Seville, 21 June 2002.
- Declaration by Sweden and Finland and Norway on the Establishment of a Joint EU Battle Group, Brussels, 22 November 2004. Dostupné z: <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/fd/Nyheter-og-pressemeldinger/2004/utdrag_fra_eus_forsvarsministermote.html?id=234443>.
- Defence Forces News. *Minister for Defence, Willie O'Dea secures Cabinet approval for Chad mission*. 20 November 2007. Dostupné z: <<http://www.military.ie/dfhq/pubrel/news/2007/november/news20nov.htm>>.

- EU Council Secretariat. EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic, EU Council Sekretariat. March 2009.
- External Relations Council, 2582nd Council Meeting. Press Release, Brussels, 17 May 2004.
- Fine Gael. *Beyond Neutrality. Security, Social Justice and Responsibility*, May 2003. Dostupné z: < <http://www.finegael.org/upload/file/fgneutrality.pdf>>.

Datum a podpis: V Praze dne 26.2.2007

Vyjádření vedoucího diplomového semináře:

Podpis vedoucího diplomového semináře:

Summary

Involvement of neutral Ireland and military non-aligned Sweden in the military dimension of the European Security and Defence Policy (ESDP) has a major impact on dominant Irish and Swedish strategic norms concerning the use of force. The norms are significant because they influence the countries' security and defence policies. The nature and extent of normative changes were explored in analyses of the Irish and Swedish role in relevant ESDP initiatives.

Their participation in the Nordic Battlegroup demonstrated Sweden's and Ireland's growing support for the European Union as the appropriate framework for security and defence cooperation combined with weakening attachment to a strict interpretation of neutrality. Multinational format of most Battlegroups and wide range of tasks, including combat operations require high interoperability of the forces involved and their joint training. Membership in Battlegroups thus implies very close military cooperation with other participating countries. Sweden belonged to staunch supporters of the Battlegroup project from its very beginning and played a leading role in the Nordic Battlegroup as its "framework nation," Ireland joined the project at a later stage on condition that its troops would participate only in military missions authorised by a specific UN resolution.

Although Ireland and Sweden strongly prefer to play an active role in shaping of ESDP, their negative response to the mutual defence clause revealed that their activism in European defence cooperation had its limits. Neither Ireland nor Sweden were willing to provide mutual defence guarantees arguing that such step would be incompatible with core principles of their security and defence policies. Strong opposition of both states to formal defence guarantees finally resulted in the European Union's recognition of the specific character of their policies in the Constitution Treaty and later in the Lisbon Treaty. Despite their re-interpretation in the context of deepening security and defence cooperation at the EU level, Irish military neutrality and Swedish non-alignment thus still managed to preserve some credibility. On the other hand, avoiding formal defence guarantees does not necessarily imply that the countries would not provide military assistance to another member state if it was attacked. However, any such decisions would be made on a case by case basis thus preserving the governments' freedom of action.

Military contribution of Sweden in Operation Artemis and engagement of Irish and Swedish armed forces in Operation EUFOR Tchad/RCA confirmed expansion of acceptable goals for the use of force beyond territorial defence against immediate attack towards international humanitarian interventions. Artemis and EUFOR Tchad/RCA were peace enforcement missions having strong support of the United Nations which authorised the EU multinational forces to use force when deemed necessary to fulfil the mandate. Main tasks of the EU troops, which in Congo included Swedish soldiers and in Chad also their Irish counterparts, were to stabilise the security situation on the ground and to protect civilians, mainly refugees and displaced persons, from militias and other armed groups. During the missions the Special Forces from Sweden and Ireland repeatedly engaged in combat actions to reinforce security of civilian population.

To prevent possible marginalisation of their countries in military crisis management activities of the EU, Swedish and Irish political elites proposed lowering high threshold for international authorisation. The 2003 International Peace Missions Deployment Bill presented by Fine Gael in response to Irish non-participation in Operation Concordia, the first EU military mission, did not succeed in revising the “triple lock” mechanism due to opposition of other political parties. The 2001 proposal of the Swedish Ministry of Defence included in the Permanent Defence Commission report suggested that Sweden should have engaged also in military operations lacking a UN mandate to be able to cope with a serious humanitarian crisis. The proposal gained public support of most decision-makers, but it did not lead to changes in relevant legislation. Though the above mentioned initiatives brought mixed results, they gave evidence of destabilisation of the strategic norm in question. Requirements concerning parliamentary approval of deployment of armed forces in international military operations have remained unchanged in both states.

To conclude, Ireland’s and Sweden’s reactions to and engagement in key ESDP initiatives have revealed greater activism in their security and defence policies resulting from significant changes in the strategic norms analysed.

Abstrakt

Zapojení neutrálního Irska a vojensky nezúčastněného Švédska do vojenské dimenze Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP) má zásadní dopad na podobu převládajících irských a švédských strategických norem týkajících se použití ozbrojené síly. Tyto normy jsou významné, neboť ovlivňují bezpečnostní a obrannou politiku daných zemí. Povahou a rozsahem normativních změn se zabývaly analýzy irské a švédské úlohy v relevantních iniciativách EBOP.

Účastí v Severské bojové skupině Švédsko i Irsko demonstrovaly svou rostoucí podporu Evropské unie jakožto vhodného rámce bezpečnostní a obranné spolupráce a zároveň slábnoucí oddanost striktně pojaté neutralitě. Mnohonárodní složení většiny bojových skupin spolu s širokým spektrem úkolů, zahrnujícím i bojové operace, vyžadují vysokou interoperabilitu zapojených jednotek a jejich společný výcvik. Členství v bojových skupinách tedy předpokládá velmi úzkou vojenskou spolupráci s ostatními zúčastněnými zeměmi. Švédsko patřilo k rozhodným stoupencům projektu bojových skupin od samého počátku a jakožto rámcový stát sehrálo v Severské bojové skupině vedoucí úlohu. Irsko se k projektu připojilo až v pozdější fázi s podmínkou, že jeho vojáci se budou podílet jen na vojenských misích autorizovaných specifickou rezolucí OSN.

Ačkoliv Irsko i Švédsko dávají jednoznačně přednost aktivní roli při formování EBOP, jejich negativní reakce na klauzuli vzájemné obrany zřetelně ukázala, že jejich aktivismus v rámci evropské obranné spolupráce má své meze. Ani Irsko ani Švédsko nebyly ochotny poskytnout garance vzájemné obrany s odůvodněním, že takový krok by byl neslučitelný s klíčovými principy jejich bezpečnostní a obranné politiky. Švédské i irské rozhodné odmítní formálních obranných garancí nakonec vedlo k tomu, že Evropská unie v ústavní smlouvě a později i v Lisabonské smlouvě uznala specifický charakter jejich politik. Navzdory jejich reinterpetaci v souvislosti s prohlubující se bezpečnostní a obrannou spoluprací na úrovni Evropské unie si tak irská vojenská neutralita a švédská nezúčastněnost stále zachovaly určitou věrohodnost. Vyhýbání se formálním obranným garancím však ještě neznamená, že by dané státy neposkytly vojenskou pomoc jinému členskému státu, pokud by byl napaden. Veškerá rozhodnutí tohoto charakteru by však vlády daných zemí činily případ od případu, aby si tak zachovaly nezbytnou volnost v jednání.

Vojenská úloha Švédska v operaci Artemis a angažovanost irských i švédských ozbrojených sil v operaci EUFOR Tchad/RCA potvrdily rozšíření akceptovatelných cílů použití síly z teritoriální obrany před bezprostředním vnějším útokem na mezinárodní humanitární intervence. Artemis i EUFOR Tchad/RCA byly operacemi k prosazení míru a opíraly se o jednoznačnou podporu OSN, která mnohonárodní jednotky EU zmocnila k použití síly, pokud to bude nezbytné ke splnění stanoveného mandátu. K hlavním úkolům kontingentu EU, který v Kongu zahrnoval švédské a v Čadu i irské vojáky, patřila stabilizace bezpečnostní situace v dějišti operace a ochrana civilistů, především uprchlíků a vysídlených osob, před milicemi i dalšími ozbrojenými skupinami. V průběhu daných operací se speciální síly ze Švédska i Irska opakovaně zapojily do bojových akcí se záměrem posílit bezpečnost civilního obyvatelstva.

Ve snaze zabránit případné marginalizaci svých zemí ve vojenských aktivitách Evropské unie k řešení krizí švédské i irské politické elity navrhly snížení vysokého prahu mezinárodní autorizace. Návrh zákona o mezinárodních mírových misích předložený v roce 2003 Fine Gael v reakci na irskou neúčast v operaci Concordia, první vojenské misi EU, kvůli opozici ostatních politických stran nakonec k revizi mechanismu “trojí pojistky” nevedl. Návrh švédského ministerstva obrany obsažený ve zprávě stálé Komise pro obranu z roku 2001, podle něhož by se mělo Švédsko angažovat ve vojenských operacích i pokud postrádají mandát OSN, aby bylo schopno reagovat na vážnou humanitární krizi. Tento návrh získal veřejnou podporu většiny vrcholných představitelů, nevedl však ke změnám příslušné legislativy. Ačkoli měly výše uvedené iniciativy jen omezené výsledky, svědčí o destabilizaci dané strategické normy. Požadavky týkající se souhlasu parlamentu s nasazením ozbrojených sil v mezinárodních mírových operacích zůstaly v obou zemích nezměněny.

Z výše uvedeného vyplývá, že reakce Irska i Švédska na klíčové iniciativy EBOP a jejich angažovanost v nich prokázaly větší aktivismus v bezpečnostní a obranné politice daných zemí způsobený podstatnými změnami analyzovaných strategických norem.

Použitá literatura

Sekundární zdroje

- AGIUS, Christine. *The social construction of Swedish neutrality: challenges to Swedish identity and sovereignty*. 1st ed. Manchester: University Press, 2006. 253 s. ISBN 0-7190-7152-6.
- ANDERSSON, Jan Joel. *Armed and Ready? The EU Battlegroup Concept and the Nordic Battlegroup*. SIEPS, 2006: 2. Dostupné z: <<http://www.sieps.se/en/publications/rapporter/armed-and-ready-the-eu-battlegroup-concept-and-the-nordic-battlegroup.html>>.
- ÅSELIUS, Gunnar. Swedish Strategic Culture after 1945. *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*. 2005, vol. 40, no. 1, s. 25-44.
- BAILES, Alyson J. K. Introduction. The European defence challenge for the Nordic region. In BAILES, Alyson J. K.; HEROLF, Gunilla; SUNDELIUS, Bengt (eds.) *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*. 1st ed. Stockholm International Peace Research Institute, 2006. s. 1-26. ISBN 0-19-929084-9. Dostupné z: <<http://books.sipri.org/files/books/SIPRI06BaHeSu/SIPRI06BaHeSu.pdf>>.
- BORG, Stefan; HEROLF, Gunilla. *CFSP Watch 2005*. 8 s. Dostupné z: <<http://www.fornet.info/CFSPannualreports2005/CFSP%20Watch%202005%20Sweden.pdf>>.
- BRADY, Hugo; CAMPBELL, Yvonne; TONRA, Ben. *CFSP WATCH 2004 – Ireland*. 18 s. Dostupné z: <<http://www.fornet.info/CFSPannualreports2004/CFSP%20Watch%20Ireland.pdf>>.
- BUZAN, Barry; WAEVER, Ole; de WILDE, Jaap. *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005. 267 s. ISBN 80-903333-6-2.
- CAMPBELL, Yvonne ; TONRA, Ben. *CFSP WATCH 2003 –National Report IRELAND*. 18 s. Dostupné z: <<http://www.fornet.info/CFSPannualreports/IRELAND%202003.pdf>>.

- CAMPBELL, Yvonne ; TONRA, Ben. *CFSP WATCH 2005 – IRELAND*. 15 s.
Dostupné z:
<<http://www.fornet.info/CFSPannualreports2005/CFSP%20Watch%202005%20Ireland.pdf>>.
- COAKLEY, John; GALLAGHER, Michael (eds.) *Politics in the Republic of Ireland*. 4th ed. London: Routledge, 2004, s. 504. ISBN 0-415-28067-2.
- COLCLOUGH, Tanya. The Role of Neutrality on Irish Defence Policy Decisions: EU a Time for Change. *Political Perspectives*. 2008, vol. 2, no. 2.
- CORNISH, Paul; EDWARDS, Geoffrey. Beyond the EU/NATO Dichotomy: The Beginnings of a European Strategic Culture. *International Affairs*. July 2001, vol. 77, no. 3, s. 587-603.
- DOHERTY, Róisín. *Ireland, neutrality and European security integration*. Aldershot: Ashgate, 2002. 283 s. ISBN 0-7546-1812-9.
- DOYLE, John. Irish Diplomacy on the UN Security Council 2001- 2: Foreign Policy-making in the Light of Day. *Irish Studies in International Affairs*. 2004, vol. 15, s. 73-101.
- ELIASSON, Johan. Traditions, Identity and Security: the Legacy of Neutrality in Finish and Swedish Security Policies in Light of European Integration. *European Integration online Papers (EioP)*. 2004, vol. 8, no. 6, s. 1-21. Dostupné z:
<<http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-006a.htm>>.
- FARIA, Fernanda. *Crisis management in sub-Saharan Africa, the role of the European Union*. Occasional Paper no. 51. The European Union Institute for Security Studies, April 2004. Dostupné z:
<<http://www.iss.europa.eu/uploads/media/occ51.pdf>>.
- FORSBERG, Tuomas; VAAHTORANTA, Tapani. Inside the EU, Outside NATO: Paradoxes of Finland's and Sweden's Post-Neutrality. *European Security*. 2001, vol. 10, no. 1, s. 68-93.
- GRAY, Colin S. Strategic culture as context: the first generation of theory strikes back. *Review of International Studies*. 2006, vol. 25, s. 49-69.
- GRAY, Colin S. Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture. *Comparative Strategy*. January 2007, vol. 26, iss. 1, s. 1-20.
- GREVI, Giovanni. The Lisbon Treaty: continuity and innovation. In GREVI, Giovanni; HELLY, Damien; KEOHANE, Daniel (eds.) *European Security and*

- Defence Policy: the first ten years (1999-2009)*. Paris: The European Union Institute for Security Studies, 2009, s. 59-67. ISBN 978-92-9198-157-1.
- GROSS, Eva. Operation CONCORDIA (fYROM). EU military operation in the former Yugoslav Republic of Macedonia (*Concordia*). In GREVI, Giovanni; HELLY, Damien; KEOHANE, Daniel (eds.) *European Security and Defence Policy: the first ten years (1999-2009)*. Paris: The European Union Institute for Security Studies, 2009, s. 173-180. ISBN 978-92-9198-157-1.
 - HEINE, Jean – Yves. An historical perspective. In GNESOTTO, Nicole (eds.) *EU Security and Defence Policy: the first five years (1999-2004)*. Paris: The European Union Institute for Security Studies, 2004, s.35-53. ISBN 92-9198-057-9.
 - HEISELBERG, Stine. Pacifism or Activism: Towards a Common Strategic Culture within the European Security and Defence Policy. *IIS Working Paper 2003/4*.
 - HELLY, Damien. Operation ARTEMIS (RD Congo). The EU military operation in DR Congo (*ARTEMIS*). In GREVI, Giovanni; HELLY, Damien; KEOHANE, Daniel (eds.) *European Security and Defence Policy: the first ten years (1999-2009)*. Paris: The European Union Institute for Security Studies, 2009, s. 181-185. ISBN 978-92-9198-157-1.
 - HELLY, Damien. EUFOR Tchad/RCA. The EU military operation in the Republic of Chad and in the Central African Republic (Operation EUFOR Tchad/RCA). In GREVI, Giovanni; HELLY, Damien; KEOHANE, Daniel (eds.) *European Security and Defence Policy: the first ten years (1999-2009)*. Paris: The European Union Institute for Security Studies, 2009, s. 339-351. ISBN 978-92-9198-157-1.
 - HENDRICKSON, Ryan C.; STRAND, Jonathan R.; RANEY, Kyle. Operation Artemis and Javier Solana: EU Prospects for a Stronger Common Foreign and Security Policy. *Canadian Military Journal*. Spring 2007, s. 35-42.
 - HEROLF, Gunilla. Swedish Parliamentary participation in foreign, security and defence policy: a reform process focus at the national level. In MITTAG, Jürgen. *The Parliamentary Dimension of CFSP/ESDP. Options for the European Convention*. Brussels office, 2003, s. 160-174. Dostupné z: <<http://www.ruhr-uni-bochum.de/sbr/kontakte/mitarbeiter/mittag/studie-mittag.pdf>>.
 - HEROLF, Gunilla. *CFSP WATCH 2003. National Report Sweden*. 7 s. Dostupné z: <<http://www.fornet.info/CFSPAnnualreports/SWEDEN%202003.pdf>>.

- HEROLF, Gunilla. *CFSP WATCH 2004- Sweden*. 9 s. Dostupné z: <<http://www.fornet.info/CFSPannualreports/CFSP%20Watch%20Sweden.pdf>>.
- HEROLF, Gunilla. The Nordic countries and the EU-NATO relationship: further comments. In BAILES, Alyson J. K.; HEROLF, Gunilla; SUNDELIUS, Bengt (eds.) *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*. 1st ed. Stockholm International Peace Research Institute, 2006. s. 67-76. ISBN 0-19-929084-9.
- HOWORTH, Jolyon. *Security and defence policy in the European Union*. 1st ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007. 315 s. ISBN 978-0-333-63912-2.
- HOWORTH, Jolyon. The CESDP and the Forging of a European Security Culture. *Politique Européenne*. 2002, no. 8, s. 88-109.
- CHECKEL, Jeffrey T. Social construction and integration. *Journal of European Public Policy*. 1999, 6:4 Special Issue 1999, s. 545-560.
- CHECKEL, Jeffrey T. The Constructivist Turn in International Relations Theory. *World Politics*. January 1998, vol. 50, no. 2, s. 324-348.
- ISHIZUKA, Katsumi. *Ireland and international peacekeeping operations 1960-2000: a study Irish motivation*. 1st ed. London: Cass, 2005. 234 s. ISBN 0-7146-8440-6.
- JACOBY, Wade; JONES, Christopher. The EU Battle Groups in Sweden and the Czech Republic: What National Defense Reforms Tell Us about European Rapid Reaction Capabilities. *European Security*. June - September 2008, vol. 17, nos. 2-3, s. 315-338.
- JESSE, Neal G. Choosing to Go It Alone: Irish Neutrality in Theoretical and Comparative Perspective. *International Political Science Review*. 2006, vol. 27, no. 1 s. 7-28.
- JOHANSSON, Karl Magnus. Europeanisation and Its Limits: the Case of Sweden. *Journal of International Relations and Development*. June 1999, vol. 2, no.2, s. 169-186.
- JOHNSTON, Alastair Ian. Thinking about Strategic Culture. *International Security*. 1995, vol. 19, no. 4, s. 32-64.
- KEATINGE, Patrick. *A singular stance: Irish neutrality in the 1980s*. 1st ed. Dublin: Institute of Public Administration, 1984. 162 s. ISBN 0-906980-29-1.

- KEOHANE, Daniel. *Realigning Neutrality? Irish defence policy and the EU*. Occasional Paper no. 24. Institute for Security Studies of WEU, 2001. Dostupné z: <<http://www.iss-eu.org/occasion/occ24.html>>.
- Kolektiv autorů. *Anglicko-český vojenský terminologický slovník*. Brno: Vojenská akademie Brno, 2002. 522 s.
- KOŘAN, Michal. Jednopřípadová studie. In DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 29-61. ISBN 978-80-7367-385-7.
- LAFFAN, Brigid; O'MAHONY, Jane. *Ireland and the European Union*. 1st ed. Houndmills: Palgrave, 2008, 303 s. ISBN 978-1-4039-4928-8.
- LEE-OHLSSON, Fredrick. *Sweden and the Development of the European Security and Defence Policy. A Bi-Directional Process of Europeanisation: Thesis*. Bruges: College of Europe, EU International Relations and Diplomacy Studies Department, 2006/2007. 57 s. Supervisor Cesira D'Aniello.
- LINDSTROM, Gustav. On the ground : ESDP operations. In GNESOTTO, Nicole (eds.) *EU Security and Defence Policy: the first five years (1999-2004)*. Paris: The European Union Institute for Security Studies, 2004, s. 111-129. ISBN 92-9198-057-9.
- MACE, Catriona. Operation Concordia: developing a 'European' approach to crisis management? *International Peacekeeping*. 2004, vol. 11, no. 3, s. 474-490.
- MEYER, Christoph. O. Convergence Towards a European Strategic Culture? A Constructivist Framework for Explaining Changing Norms. *European Journal of International Relations*. 2005, vol. 11, no. 4, s. 523-549.
- MARTINSEN, Per M. *The European Security and Defence Policy (ESDP) – a Strategic Culture in the Making?* Paper prepared for the Conference, Marburg, 17-21 September 2003, s. 1-39. Dostupné z: <<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/generalconference/marburg/papers/17/1/Martinsen.pdf>>.
- MEYER, Christoph. O. Theorising European Strategic Culture: Between Convergence and the Persistence of National Diversity. *CEPS Working Document* no. 204, June 2004, s. 1-23. Dostupné z: <<http://www.ceps.eu/files/book/1126.pdf>>.

- MEYER, Christoph. O. *The Quest for a European strategic culture: changing norms on security and defence in the European Union*. 1st ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006. 211 s. ISBN 1-4039-9280-0.
- MISSIROLI, Antonio. ESDP – How it works. In GNESOTTO, Nicole (eds.) *EU Security and Defence Policy: the first five yers (1999-2004)*. Paris: The European Union Institute for Security Studies, 2004, s. 55-72. ISBN 92-9198-057-9.
- MOODY, Theodore W; MARTIN, Francis X. a kol. *Dějiny Irska* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, 419 s. ISBN 80-7106-151-4
- OJANEN, Hanna. Sweden and Finland: What difference does it make to be non-aligned? In GRÆGER, Nina; LARSEN, Henrik; OJANEN, Hanna (eds.) *The ESDP and the Nordic Countries: Four Variations on a Theme*. Helsinki: Finnish Institute of International Affairs, 2002, s. 154-217. ISBN 951-769-133-5.
- OJANEN, Hanna. *Participation and Influence: Finland, Sweden and the Post-Amsterdam Development of the CFSP*. Occasional Paper no. 11. Institute for Security Studies of WEU, 2000. Dostupné z: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/occ011.pdf>.
- OLSEN, Gorm Rye. The EU and Military Conflict Management in Africa: For the Good of Africa or Europe? *International Peacekeeping*. April 2009, vol. 16, no.2, s. 245-260.
- ORTEGA, Martin. Beyond Petersberg: missions for the EU military forces. In GNESOTTO, Nicole (eds.) *EU Security and Defence Policy: the first five yers (1999-2004)*. Paris: The European Union Institute for Security Studies, 2004, s. 73-88. ISBN 92-9198-057-9.
- O'HALPIN, Eunan. *Defending Ireland: the Irish state and its enemies since 1922*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2000. 382 s. ISBN 0-19-924269-0.
- QUILLE, Gerrard. *The Lisbon Treaty and its implications for CFSP/ESDP*. Briefing Paper, Policy Department External Policies, European Parliament, February 2008.
- QUILLE, Gerrard. *The European Security and Defence Policy: from the Helsinki Headline Goal to the EU Battlegroups*. Directorate-General for External Policies of the Union, Directorate B, Policy Department, European Parliament, September 2006.
- REES, Nicholas. Ireland's Foreign Relations in 2003. *Irish Studies in International Affairs*. 2004, vol. 15, s. 205-228.

- REES, Nicholas. Ireland's Foreign Relations in 2005. *Irish Studies in International Affairs*. 2006, vol. 17, s. 151-182.
- REES, Nicholas. Ireland's Foreign Relations in 2006. *Irish Studies in International Affairs*. 2007, vol. 18, s. 205-229.
- RIEKER, Pernille. Europeanization of national security identity: the EU and the changing security identities of the Nordic states. 1st ed. London: Routledge, 2006. 226 s. ISBN 0-415-38022-7.
- SALMON, Trevor C. Unneutral Ireland: an ambivalent and unique security policy. Oxford: Clarendon. 1st ed. 1989, 368 s. ISBN 0-19-827290-1.
- SCHMITT, Burkard. European capabilities: how many divisions? In GNESOTTO, Nicole (eds.) *EU Security and Defence Policy: the first five years (1999-2004)*. Paris: The European Union Institute for Security Studies, 2004, s. 89-110. ISBN 92-9198-057-9.
- STAMNES, Eli. Introduction. *International Peacekeeping*. August 2007, vol. 14, no. 4, s. 449-457.
- STRAKA, Jiří a kol. *Anglicko-český vojenský terminologický slovník*. Brno: Vojenská akademie Brno, 2002. 522 s.
- STRÖMVIK, Maria. Starting to 'think big': the Nordic countries and EU peace-building. In BAILES, Alyson J. K.; HEROLF, Gunilla; SUNDELIUS, Bengt (eds.) *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*. 1st ed. Stockholm International Peace Research Institute, 2006. s. 199-214. ISBN 0-19-929084-9.
- ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irska*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007, 270 s. ISBN 978-80-86429-61-8.
- TIILIKAINEN, Teija. The Nordic countries and the EU-NATO relationship. In BAILES; HEROLF; SUNDELIUS (eds.) *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*, s. 50-76.
- ULRIKSEN, Ståle; GOURLAY, Catriona; MACE, Catriona. Operation *Artemis*: The Shape of Things to Come? *International Peacekeeping*. 2004, vol. 11, no. 3, s. 508-525.
- Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti. Odbor obranné standardizace. *Terminologický slovník pojmů a definic NATO (anglicky a francouzsky)*. Praha, 2009. 466 s.

- WAGNER, Wolfgang. *Explaining Variation in Parliamentary Control of Government Use of Force*. Paper prepared for presentation at the 4th CEEISA convention “Reflecting on a wider Europe and beyond: norms, rights and interests”, 25-27 June 2006 in Tartu. Dostupné z: <<http://www.ceeisaconf.ut.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=164146/Wagner.pdf>>.
- WALLACE, William. Foreign and Security Policy: The Painful Path from Shadow to Substance. In WALLACE, Helen; WALLACE, William; POLLACK, Mark A. (eds.) *Policy –making in the European Union*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 429-456.
- WEDIN, Lars. The impact of EU capability targets and operational demands on defence concepts and planning: the case of Sweden. In BAILES, Alyson J. K.; HEROLF, Gunilla; SUNDELIUS, Bengt (eds.) *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*. 1st ed. Stockholm International Peace Research Institute, 2006. s. 141-149. ISBN 0-19-929084-9.
- WEISS, Tomáš. *Autonomie Evropské bezpečnostní a obranné politiky na NATO*. Teritoriální řada TER–005. Fakulta sociálních věd UK, 2006. Dostupné z: <<http://www.fsv.cuni.cz/FSV-537-version1-weiss.pdf>>.

Primární zdroje

- Amsterodamská smlouva, 1997. Úřední věstník Evropské unie C 340.
- CAHILL, Ann. Irish peacekeepers chief determined to help refugees. *Irish Examiner*. 17 October 2007.
- Council of the European Union. Headline Goal 2010, June 2004.
- Council Decision 2003/CFSP, 18 March 2003.
- Council Decision 2003/432/CFSP, 12 June 2003.
- Council Decision 2008/101/CFSP, 28 January 2008.
- Council Joint Action 2003/92/CFSP, 27 January 2003.
- Council Joint Action 2003/423/CFSP, 5 June 2003.
- Council Joint Action 2007/677/CFSP, 15 October 2007.

- de BREADN, Deagln. UN rule hinders troop operations overseas; Legislation may be needed to allow us take part in EU-led missions. *Irish Times*. 26 May 2006.
- Defence (Amendment) Act 2006, Houses of the Oireachtas.
- Declaration by the European Council, Seville, 21 June 2002.
- Declaration by Sweden and Finland and Norway on the Establishment of a Joint EU Battle Group, Brussels, 22 November 2004. Dostupné z: <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/fd/Nyheter-og-pressemedlinger/2004/utdrag_fra_eus_forsvarsministermote.html?id=234443>.
- Defence Forces News. *Minister for Defence, Willie O’Dea secures Cabinet approval for Chad mission*. 20 November 2007. Dostupné z: <<http://www.military.ie/dfhq/pubrel/news/2007/november/news20nov.htm>>.
- EU Council Secretariat. *EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic*, EU Council Sekretariat. March 2009.
- External Relations Council, 2582nd Council Meeting. Press Release, Brussels, 17 May 2004.
- Fine Gael. *Beyond Neutrality. Security, Social Justice and Responsibility*, May 2003. Dostupné z: <<http://www.finegael.org/upload/file/fgneutrality.pdf>>.
- Fine Gael News. *International Peace Missions Bill 2003*, 17 October 2003. Dostupné z: <<http://www.finegael.ie/news/index.cfm/type/details/nkey/22686>>. /15.3.2010/.
- Fine Gael News. *FG Bill moves Ireland to Heart of EU Defence/Peace Keeping*, 17 October 2003. Dostupné z: <<http://www.finegael.ie/news/index.cfm/type/details/nkey/22568>>. /15.3.2010/.
- Försvärsberedningen. *Gränseöverskridande sårbarhet-gemensam säkerhet*. Stockholm: Försvärsdepartementet, 2001.
- Franco-German comments on the preliminary draft final report of Working Group VIII “Defence“ (WD 36), European Convention. Brussels, 4 December 2002.
- Green Party. *EU Battlegroup legislation. Policy statement*, June 2006. Dostupné z: <<http://www.pana.ie/idn/150606.html>> / 8.5. 2010/.
- Government Offices of Sweden. Swedish Government Bill 2004/05:5. *Our Future Defence – The focus of Swedish defence policy 2005-2007. A summary*. Dostupné z: <<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/03/21/19/224a4b3c.pdf>>.

- Government Offices of Sweden. Ministry of Defence. *Nordic Battlegroup. FACT SHEET*, 2007. Dostupné z: <<http://www.regeringen.se/content/1/c6/09/54/22/195b38b8.pdf>>.
- Helsingin Sanomat. 2007. *Finnish rapid deployment forces could go to Chad under Swedish command*. In Helsingin Sanomat- International Edition, 14 August 2007. Dostupné z: <<http://www.hs.fi/english/print/1135229489525>>. /4.5. 2010/.
- International Peace Missions Deployment Bill 2003. Houses of the Oireachtas. Dostupné z: <<http://www.oireachtas.ie/documents/bills28/bills/2003/5903/b5903d.pdf>>.
- Joint Declaration. The British-French Summit, Saint Malo, 3-4 December 1998.
- Joint declaration. Meeting of the Heads of State and Government of Germany, France, Luxembourg and Belgium on European defence, Brussels, 29 April 2003. Dostupné z: <<http://www.ambafrance-uk.org/Meeting-of-the-Heads-of-State-and.html>>.
- Letter from Ministers of Foreign Affairs of Finland, Ireland, Austria and Sweden, Brussels, 4 December 2003. Dostupné z: <<http://ue.eu.int/igcpdf/en/03/cg00/cg00062.en03.pdf>>.
- Lisabonská smlouva, 2007. Úřední věstník Evropské unie C 115.
- National Declaration by Ireland, Seville, 21 June 2002.
- Návrh smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu. Evropský konvent 2003, červenec 2003.
- Niceská smlouva, 2001. Úřední věstník Evropské unie C 80.
- O'DEA, Willie. Speech at the Conference on „EU Battlegroups – Perspectives from Neutral and Non-aligned states“, University of Limerick, 28 April 2006. Dostupné z: <<http://www.defence.ie/WebSite.nsf/Speech+ID/408FB80516C9F6528025715E004BA4C9?OpenDocument>>.
- PERSSON, Göran. *Information to the Riksdag giving the government's views on the future of the EU*. Stockholm, 19 February 2003. Dostupné z: <<http://www.sweden.gov.se/sb/d/1159/a/7080>> /2.5. 2010/.
- Rada Evropské unie, 2003. *Bezpečná Evropa v lepším světě: Evropská bezpečnostní strategie*, Brusel, 12. prosinec 2003.
- RTÉ News. FG proposes changes to neutrality. 17 October 2003. Dostupné z: <<http://www.rte.ie/news/2003/1017/defence.html>>.
- Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu, 2004. Úřední věstník Evropské unie C 310.

- Suggestion for amendment of Article I-40 by Mrs Lena Hjelm- Wallén and Mr Sven-Olof Petersson, government representatives and Mr Sören Lekberg, national parliament representative. European Convention. Dostupné z: <<http://european-convention.eu.int/amendments.asp?content=30&lang=EN>>.
- Twenty-Sixth Amendment of the Constitution Act, Irish Statute Book 2002.
- United Nations Security Resolution 1371 (2001), 26 September 2001.
- United Nations Security Resolution 1484 (2003), 30 May 2003.
- United Nations Security Resolution 1778 (2007), 25 September 2007.

Seznam příloh

PŘÍLOHA Č. 1: POZMĚŇOVACÍ NÁVRH K ČLÁNKU I-40 PŘEDLOŽENÝ LENOU HJELMOVOU-WALLÉNOVOU, SVENEM-OLOFEM PETERSSONEM A SÖRENEM LEKBERGEM	128
PŘÍLOHA Č. 2: SPOLEČNÝ DOPIS MINISTRŮ ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ FINSKA, IRSKA, RAKOUSKA A ŠVÉDSKA	131
PŘÍLOHA Č. 3: DEKLARACE ŠVÉDSKA, FINSKA A NORSKA O USTAVENÍ SPOLEČNÉ BOJOVÉ SKUPINY EU.....	133
PŘÍLOHA Č. 4: PROJEV IRSKÉHO MINISTRA OBRANY WILLIEHO O´DEAHO NA KONFERENCI O BOJOVÝCH SKUPINÁCH EU.....	134
PŘÍLOHA Č. 5: OBECNÁ STRUKTURA BOJOVÝCH SKUPIN EU.....	137
PŘÍLOHA Č. 6: REZOLUCE RADY BEZPEČNOSTI OSN ČÍSLO 1484.....	138
PŘÍLOHA Č. 7: REZOLUCE RADY BEZPEČNOSTI OSN ČÍSLO 1778.....	140
PŘÍLOHA Č. 8: REZOLUCE RADY BEZPEČNOSTI OSN ČÍSLO 1371	146
PŘÍLOHA Č. 9: NÁVRH ZÁKONA O MEZINÁRODNÍCH MÍROVÝCH MISÍCH Z ROKU 2003	148

Příloha č. 1: Pozměňovací návrh k článku I-40 předložený Lenou Hjelmovou-Wallénovou, Svenem-Olofem Peterssonem a Sörenem Lekbergem

AMENDMENT FORM

Suggestion for amendment of Article I-40

By Mrs Lena Hjelm-Wallén and Mr Sven-Olof Petersson, government representatives and Mr Sören Lekberg, national parliament representative.

Status : - **Members: Hjelm-Wallén and Lekberg**
 - **Alternates: Petersson**

Article I-40: Specific provisions for implementing the common security and defence policy

1. The common security and defence policy shall be an integral part of the common foreign and security policy. It shall provide the Union with an operational capability drawing on assets civil and military. The Union may use them on missions outside the Union for peace-keeping, conflict prevention and strengthening international security in accordance with the principles of the United Nations Charter. The performance of these tasks shall be undertaken using capabilities provided by the Member States.
2. The common security and defence policy shall include the progressive framing of a common Union defence policy. This ~~might will~~ lead to a common defence, ~~should when~~ the European Council, acting unanimously, so decides.¹ It shall in that case recommend to the Member States the adoption of such a decision in accordance with their respective constitutional requirements.

The policy of the Union in accordance with this Article shall not prejudice the specific character of the security and defence policy of certain Member States and shall respect the obligations of certain Member States, which see their common defence realised in the North Atlantic Treaty Organisation (NATO), under the North Atlantic Treaty, and be compatible with the common security and defence policy established within that framework.

3. Member States shall make civilian and military capabilities available to the Union for the implementation of the common security and defence policy, to contribute to the objectives defined by the Council. Those Member States which together establish multinational forces may also make those forces available to the common security and defence policy.

Member States shall undertake progressively to ~~develop improve~~² their military **and civilian**³ capabilities.

¹ Corresponds better to the present Article 17.1 of the TEU, which is a carefully negotiated compromise not to be re-opened.

² "Improve" should be replaced by the more flexible word "develop".

³ As stated in the first sentence, civilian capabilities should also be included.

~~The development of military capabilities will be supported by cooperation between the Member States in the field of armaments.⁴ A European Armaments, Research and Military-Capabilities Agency shall be established to identify operational requirements, to put forward measures to satisfy those requirements, to contribute to identifying and, where appropriate, implementing any measure needed to strengthen the industrial and technological base of the defence sector, to participate in defining a European capabilities and armaments policy, and to assist the Council in evaluating the improvement of military capabilities.~~

4. European decisions on the implementation of the common security and defence policy, including those initiating a mission as referred to in this Article, shall be adopted by the Council acting unanimously on a proposal from the Union's Minister for Foreign Affairs or from a Member State. The Minister for Foreign Affairs may propose the use of both national resources and Union instruments, together with the Commission where appropriate.
5. The Council may entrust the execution of a task, within the Union framework, to a group of Member States in order to maintain the Union's values and serve its interests. The execution of such a task shall be governed by Article [III-206 (ex Article 18)] of the Constitution.
6. ~~Those Member States whose military capabilities meet higher criteria and which have made more binding commitments to one another in this area with a view to more demanding missions shall establish structured cooperation within the Union framework. Such cooperation shall be governed by the provisions of Article [III 208 (ex Article 20)] of the Constitution.~~⁵
7. ~~Until such time as the European Council has acted in accordance with paragraph 2 of this Article, closer cooperation shall be established, in the Union framework, as regards mutual defence. Under this cooperation, if one of the~~

⁴ I support the establishment of a European Armaments Agency, but it should be mentioned in Part II in the Constitution. No other EU agencies are mentioned in Part I.

⁵ It is an important task to create better means to provide the EU with efficient means to carry out all types of crisis management operations, but the means proposed in this article is not conducive to such aims. It raises a number of political problems.

All Member States should participate in this process. Allowing for *flexible integration* in the ESDP area, including the creation of "restricted Councils" and other restricted EU bodies, may create divisions within this field. It is also a very doubtful solution to make arrangements for a group of Member States to carry out operations using the Unions' structures without a decision taken by the Member States.

Flexible integration may easily hamper the development of the Union's crisis management capacity, rather than encourage such a development. *Flexible implementation* of ESDP activities can be handled within today's existing provisions, and is furthermore being addressed in the proposed new article 30(5). The established working methods for capability development which have proven to be efficient, such as those developed for instance within the ECAP process, can serve as a point of departure for deepened and intensified cooperation.

~~Member States participating in such cooperation is the victim of armed aggression on its territory, the other participating States shall give it aid and assistance by all the means in their power, military or other, in accordance with Article 51 of the United Nations Charter. In the execution of closer cooperation on mutual defence, the participating Member States shall work in close cooperation with the North Atlantic Treaty Organisation. The detailed arrangements for participation in this cooperation and its operation, and the relevant decision making procedures, are set out in Article [III 209 (ex Article 21)] of the Constitution.⁶~~

8. The European Parliament shall be regularly consulted on the main aspects and basic choices of the common security and defence policy, and shall be kept informed of how it evolves.

⁶ Allowing for flexible integration in this area may create divisions between the Member States, and thereby undermine the Union's political will to unite in the work of promoting international peace and security. The strength of ESDP lies in its capacity to gather all the Member States in common conduct, and the proposal in this article only risks to weaken the ESDP. Both Nato and the WEU already exist for those states that wish to commit themselves to mutual defence guarantees.

Příloha č. 2: Společný dopis ministrů zahraničních věcí Finska, Irska, Rakouska a Švédska

Conference of the representatives of the governments of the member states

75

Conference of the representatives of the governments of the member states

Brussels, 5 December 2003

The joint letter reproduced below indicates very clearly the other main controversial issue in the negotiations on CFSP (and especially defence) matters, namely the clause on mutual defence. What is interesting to note is that the draft text delivered by the Convention presented the clause on mutual defence as a possible object of 'closer cooperation' among only some interested member states. After this letter by the foreign ministers of the four non-allied countries among the EU-15, priority would be given to finding a solution acceptable to all 25 members.

**ERKKI TUOMIOJA, MINISTER OF FOREIGN AFFAIRS OF FINLAND;
BRIAN COWEN, MINISTER OF FOREIGN AFFAIRS OF IRELAND;
BENITA FERRERO-WALDNER, MINISTER OF FOREIGN AFFAIRS OF AUSTRIA;
LAILA FREIVALDS, MINISTER OF FOREIGN AFFAIRS OF SWEDEN**

Letter dated 4 December 2003 – IGC 2003 – European Security and Defence Policy

The Intergovernmental Conference of the European Union is now addressing a number of important issues concerning the draft Constitutional Treaty. Among them is the question of how to develop the European Security and Defence Policy further, how to increase solidarity within the Union and in particular how to make our work on military and civilian capabilities more effective. The Italian Presidency has been instrumental in the efforts to take forward this agenda.

The Governments of Austria, Ireland, Finland and Sweden express their full support for the efforts of the Italian Presidency to finalise the Constitutional Treaty and to strengthen European Security and Defence Policy. We look forward to a successful outcome on these and other issues at the IGC sessions next week.

We would also like to stress the importance to enhance mutual solidarity among EU Member States. We fully support the proposal to add in the Constitutional Treaty a solidarity clause which would take into account terrorism and natural and man-made disasters. Moreover, we are prepared to underline the principle of EU solidarity more widely in the field of security, including in situations referred to in Article 51 of the UN Charter. However, provisions containing formal binding security guarantees would be inconsistent with our security policy or with our constitutional requirements.

We therefore propose the following text for the first paragraph of Article 40(7) of the Constitutional Treaty:

If a Member State is victim of armed aggression, it may request that the other Member States give it aid and assistance by all the means in their power, military or other, in accordance with article 51 of the UN Charter.

Such an article would in our view substantially enhance solidarity among EU Members in the field of security, and contribute to the further strengthening of the European Security and Defence Policy.

We are copying this letter to the Foreign Ministers of other Member States and acceding States and Javier Solana.

Příloha č. 3: Deklarace Švédska, Finska a Norska o ustavení společné bojové skupiny EU

Declaration by Sweden and Finland and Norway on the Establishment of a Joint EU Battle Group

Sweden, Finland and Norway have common interests in enhancing global and regional security. The European Security Strategy stresses the need for rapid and early crisis management operations. To this end the further development of the European Security and Defence Policy (ESDP) is vital. Sweden, Finland and Norway have demonstrated their commitment to this common endeavour.

An essential element in the ESDP is the further development of European rapid response capabilities for crisis management. In this regard, Sweden, Finland and Norway intend to establish a joint Battle Group based on the EU Battlegroup Concept. Sweden will act as framework nation. The Battle Group will be offered to the European Union for a first stand-by period from 1 January to 30 June 2008. We welcome the offer of the United Kingdom to make available their multinational HQ facility at Northwood and look forward to working closely with the UK's Permanent Joint Headquarters to develop the practical arrangements.

The establishment of a joint Battle Group further strengthens Nordic cooperation in the area of crisis management, and will further enhance the long-term security policy and military cooperation among Nordic countries.

ESDP is an open project. The European Council Presidency Conclusions from Nice, including the Implementation Document, envisage participation by non-EU European NATO members in EU crisis management. Coordination between the EU and NATO is also essential in developing the EU Battle Group concept. The EU Battle Groups will strengthen the EU's ability to respond to UN requests. Employment of the joint Battle Group will be based on the principles of the UN Charter and be in accordance with international law.

Sweden, Finland and Norway have agreed to pursue joint consultations on all aspects pertaining to the joint Battle Group. Cooperation will be based upon consensus among the participating nations.

The establishment and further development of the joint Battle Group will be based on close cooperation and consultations between the three countries and will be outlined in a Memorandum of Understanding which will include each country's modalities for participation. At a later stage other nations may be invited to participate as partners in the joint Battle Group.

Brussels, 22 November 2004

Příloha č. 4: Projev irského ministra obrany Willieho O’Deaho na konferenci o bojových skupinách EU

Speech by the Minister for Defence, Mr. Willie O’Dea, T.D., at the Conference on “EU Battlegroups - Perspectives from Neutral and Non-aligned states”

University of Limerick

28th April 2006

Director General, distinguished guests, ladies and gentlemen. I am grateful for the invitation to deliver the keynote address to this Institute of European Affairs Conference on “EU Battlegroups –Perspectives from Neutral and Non-aligned states.”

I am pleased to welcome you all to our great city and am particularly delighted that you have chosen Limerick for this important conference. I want to welcome our esteemed colleagues from Finland, Norway and Sweden and hope that you get some opportunity to enjoy the delights of Limerick.

Turning to subject of our discussions today: as I have stated on a number of occasions; like many others I find the term “battlegroup” unfortunate. The word has connotations that some may wish to exploit to raise baseless fears. Nonetheless, it is the underlying concept we should focus on, not the word itself, which is essentially a technical military term.

The European Union today has the potential to play an increasing role in responding to emergency crises, in providing humanitarian relief and in supporting the maintenance of international peace and security in furtherance of the aims of the United Nations and the UN Charter. Accepting this role is not just an EU ambition, it is an EU obligation and an obligation for Ireland as a member of both the EU and of the UN.

In the past two decades we have seen some of the worst atrocities in man’s history. The horrendous carnage in Rwanda and at Srebrenica not only appalled and shocked us, it brought home how powerless and ineffective the international community was in the face of such barbarity. The failure to act was not the failure of the United Nations as an institution. It was the collective failure of civilised nations to act together - rapidly, speedily and effectively in defence of the world’s poorest and most vulnerable peoples.

Today the EU has a range of political, diplomatic, economic and security instruments at its disposal to support conflict prevention, crisis management and reconstruction. It is important that we bring all these to bear in a coordinated and effective manner such that we never again see another Srebrenica or Rwanda.

The ambition of the EU to be able to respond rapidly to emerging crises has, and continues to be, a key objective of the development of the European Security and Defence Policy (ESDP). The tasks to be carried out under ESDP - the Petersberg Tasks - are defined in the Amsterdam Treaty as “humanitarian and rescue tasks, peacekeeping tasks and tasks of combat forces in crisis management, including peacemaking.” Our participation in ESDP, and in the Petersberg Tasks, has been endorsed and supported directly by the Irish people in the referendum on the Treaty on European Union and the subsequent referenda on the Amsterdam and Nice Treaties. Our participation in ESDP is also fully in accordance with our traditional support for the UN and our obligations as members of the international community, to respond to crises, events and humanitarian disasters, wherever they may occur.

In the Headline Goal 2010, the EU set itself the objective, inter alia, of being able “to respond with rapid and decisive action applying a fully coherent approach to the whole spectrum of crisis management operations covered by the Treaty on the European Union”. A key element of the Headline Goal is the capability to deploy forces at high readiness, broadly based on the Battlegroups concept.

The UN has long recognised the requirement for a rapid response capability. Battlegroups have the potential to deliver this capability which has rarely been available to the UN and which could stop potential unrest in many locations throughout the world from deteriorating into a major crisis.

Ireland favours the development of the EU's rapid response capability in support of UN authorised missions and is positively disposed towards participation. To this end, I established an Interdepartmental Group to examine all issues relating to Ireland's potential participation. The Group reported in November 2005 and, since then, its report has been considered by the Cabinet Sub Committee on European Affairs and, informally, by the Government.

Following on from this, discussions with other like-minded nations on a potential contribution by Ireland to a Battlegroup have now commenced. A delegation consisting of representatives from the Departments of Defence and Foreign Affairs and the Defence Forces met with their Swedish counterparts in Stockholm on 9-10 March to discuss possible participation by the Defence Forces in the Nordic Battlegroup. Our representatives outlined Ireland's position in relation to Battlegroup participation and international peacekeeping generally and gave a presentation on the capabilities which Ireland can make available to a Battlegroup. These range from smaller niche capabilities, up to an APC mounted light infantry company group of approximately 200 personnel plus support elements.

This is now being considered by Sweden, which is the Framework Nation for the Nordic Battlegroup. Further consultations between the Defence Forces and the Swedish Armed Forces and between officials of the respective ministries are planned. Any decision on a specific contribution to a Battlegroup will be subject to formal Government approval.

As part of its study, the Interdepartmental Group recommended some changes to current legislation in light of the increasing range of operations where military forces can play a role and in light of the need for increased interoperability and training so that Irish troops can be more effective and more efficient once deployed. Overseas training, where we can learn from best practice in other countries, is essential to the development and maintenance of high standards in the military, and our existing peace support operations, where we work alongside many other armies.

Also, in light of developments since the Defence Act was amended in 1960 to provide for participation in UN peace support operations, for the avoidance of doubt, it is intended to update the wording in the Act to more closely reflect current practice in the formulation of UN Security Council resolutions endorsing Peace Support Operations. The Triple Lock requirement of UN, Government and Dáil approval will stand irrespective.

I also propose to provide for the participation by Defence Forces personnel in humanitarian operations in response to natural and man-made disasters, such as, the tsunami in South East Asia or the earthquake in Pakistan. Currently, personnel must volunteer for service with a civil undertaking, in the same manner as any ordinary citizens and cannot be deployed at the behest of the Government.

All of these issues are important and must be addressed. To this end I will be bringing the draft heads of a bill formally to Government for approval in the next few weeks and I expect to have the necessary legislation enacted before the Summer recess.

Battlegroup commitments can be met within the context of the 850 ceiling on the number of military personnel serving overseas, set by the Government in the White Paper on Defence in 2000. Moreover, participation by the Defence Forces in EU Battlegroups raises no policy issues in terms of Ireland's commitment and approach to the maintenance of international peace and security, which is, and will remain, grounded in the framework of the UN Charter. There is no conflict between Ireland's participation in regional arrangements including EU Battlegroups and our traditional policy of support for the UN. Participation in any EU operation remains a national sovereign decision, and our policy on the "Triple Lock" will not be compromised by participating in Battlegroups.

To date 22 of the 25 EU Member States have made a commitment to a Battlegroup. We will seek, in cooperation with like-minded nations, to contribute to the development of the Battlegroup concept and, through this, to remain at the forefront of developments within the international community in supporting international peace support operations.

Participation in a Battlegroup imposes no obligations in relation to international or multilateral defence. Participation of our troops in individual missions will be decided by our own national decision-making process, on a case-by-case basis. Any decision to participate in any mission, irrespective of our commitment or participation in a Battlegroup, will be a national sovereign decision.

Battlegroups are no panacea. They will not take over the role of larger forces deployed by the UN on peace support operations. They do, however, in specific circumstances, have the potential to stabilise a situation and create the conditions into which a more substantive force can be deployed. The EU's operation 'Artemis' in the Democratic Republic of the Congo clearly showed what can be achieved. There, the EU stopped a potentially destabilising situation in Bunia from escalating into something more dangerous. This intervention allowed the UN to expand its force and provide a deterrent effect.

I would like to take this opportunity to draw attention to the humanitarian aspects of Ireland's participation in peacekeeping missions. Increasingly, in the international environment, humanitarian tasks go hand in hand with military tasks in peacekeeping missions. This has been a particular facet of Ireland's participation in overseas missions over the years, where the importance of leaving a lasting legacy has been recognised. In this regard, Irish troops serving overseas, display not alone their professional commitment in fulfilling the United Nations mandate, but also their support and encouragement for the local population.

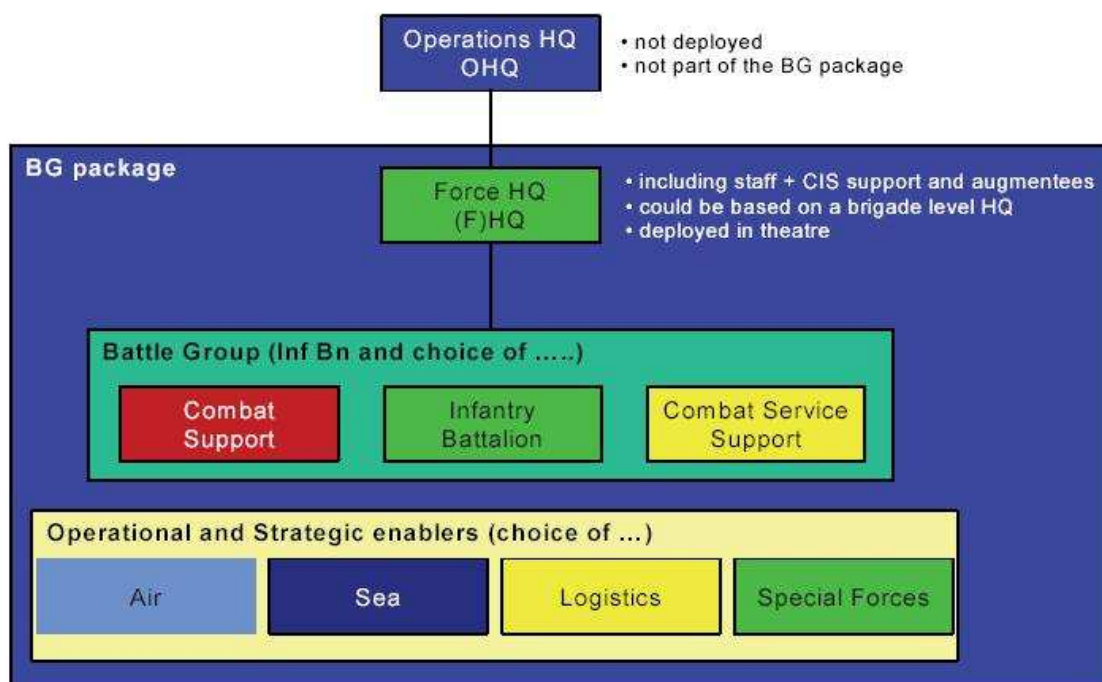
Most of this work is completed by Irish Defence Forces personnel on a voluntary basis in their spare time. These types of projects are part and parcel of the manner in which Ireland has in the past and continues to discharge its peacekeeping mandate which respects and supports the dignity of the people and communities we serve.

In conclusion, I would like to say that Ireland remains fully committed to the UN and to the obligations that membership brings. We will respond to its call, as we have done so many times in the past, with any appropriate resources at our disposal, whether that is through missions led by the EU, or NATO on its behalf, through Battlegroups, or through traditional "Blue-Hat" operations.

Thank you. I will be happy to take any questions that you may have.

ENDS

Příloha č. 5: Obecná struktura bojových skupin EU

Příloha č. 6: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 1484

Resolution 1484 (2003)

**Adopted by the Security Council at its 4764th meeting, on
30 May 2003**

The Security Council,

Recalling its previous resolutions and statements by its President on the Democratic Republic of the Congo, in particular the statement of 16 May 2003 (S/PRST/2003/6),

Determined to promote the peace process at the national level, and in particular to facilitate the early establishment of an inclusive transitional government in the Democratic Republic of the Congo,

Expressing its utmost concern at the fighting and atrocities in Ituri, as well as the gravity of the humanitarian situation in the town of Bunia,

Reaffirming its full support for the political process initiated by the Ituri Pacification Commission, *calling* for its swift resumption and for the establishment of an effective inclusive security mechanism in this framework, to complement and support the existing Ituri Interim administration,

Recognizing the urgent need for a secure base to allow the full functioning of the institutions of the Ituri Interim Administration, and recognizing that the Engagement to Relaunch the Ituri pacification process, signed in Dar es Salaam on 16 May 2003, reaffirms the Ituri parties' commitment to the Ituri Interim Administration, and commits them to join a process of cantonment and demilitarization,

Commending the United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUC) for its efforts in order to stabilize the situation in Bunia and to support the political process in Ituri, in particular the effective performance of its Uruguayan contingent deployed there, recognizing the need to support the work of MONUC in the field, and deploring attacks on MONUC and consequent loss of life,

Taking note of the request of the Secretary-General to the Council in his letter dated 15 May 2003 (S/2003/574) and *taking note also* of the support for this request expressed in the letter to the Secretary-General from the President of the Democratic Republic of the Congo and also by the Ituri parties on 16 May 2003 in Dar es Salaam, as well as the support expressed in the letters to the Secretary-General from the President of Rwanda and from the Minister of State for Foreign Affairs of Uganda, as requested by the Secretary-General, for the deployment of a multinational force in Bunia,

03-37768 (E)

0337768

S/RES/1484 (2003)

Determining that the situation in the Ituri region and in Bunia in particular constitutes a threat to the peace process in the Democratic Republic of the Congo and to the peace and security in the Great Lakes region,

Acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. *Authorizes* the deployment until 1 September 2003 of an Interim Emergency Multinational Force in Bunia in close coordination with MONUC, in particular its contingent currently deployed in the town, to contribute to the stabilization of the security conditions and the improvement of the humanitarian situation in Bunia, to ensure the protection of the airport, the internally displaced persons in the camps in Bunia and, if the situation requires it, to contribute to the safety of the civilian population, United Nations personnel and the humanitarian presence in the town;

2. *Stresses* that this Interim Emergency Multinational Force is to be deployed on a strictly temporary basis to allow the Secretary-General to reinforce MONUC's presence in Bunia and in this regard, authorizes the Secretary-General to deploy, within the overall authorized MONUC ceiling, of a reinforced United Nations presence to Bunia, and requests him to do so by mid-August 2003;

3. *Calls on* Member States to contribute personnel, equipment and other necessary financial and logistic resources to the multinational force and invites contributing Member States to inform the leadership of the force and the Secretary-General;

4. *Authorizes* the Member States participating in the Interim Emergency Multinational Force in Bunia to take all necessary measures to fulfil its mandate;

5. *Demands* that all the parties to the conflict in Ituri and in particular in Bunia cease hostilities immediately and reiterates that international humanitarian law must be respected, and that there will be no impunity for violators;

6. *Strongly condemns* the deliberate killing of unarmed MONUC personnel and staff of humanitarian organizations in Ituri and demands that the perpetrators be brought to justice;

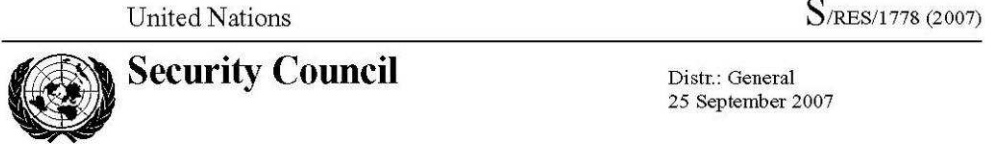
7. *Demands* that all Congolese parties and all States in the Great Lakes region respect human rights, cooperate with the Interim Emergency Multinational Force and with MONUC in the stabilization of the situation in Bunia and provide assistance as appropriate, that they provide full freedom of movement to the Force, and that they refrain from any military activity or from any activity that could further destabilize the situation in Ituri, and in this regard, *demands also* the cessation of all support, in particular weapons and any other military materiel, to the armed groups and militias, and further demands that all Congolese parties and all States in the region actively prevent the supply of such support;

8. *Calls on* all Member States and in particular those in the Great Lakes region to provide all necessary support to facilitate the swift deployment in Bunia of the Interim Emergency Multinational Force;

9. *Requests* the leadership of the Interim Emergency Multinational Force in Bunia to report regularly to the Council through the Secretary-General, on the implementation of its mandate;

10. *Decides* to remain actively seized of the matter.

Příloha č. 7: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 1778

Resolution 1778 (2007)

Adopted by the Security Council at its 5748th meeting, on
25 September 2007

The Security Council,

Recalling its resolutions and the statements of its president concerning Chad, the Central African Republic and the subregion, including resolution 1769,

Reaffirming its commitment to the sovereignty, unity, territorial integrity and political independence of Chad and the Central African Republic, and to the cause of peace in the region,

Deeply concerned at the activities of armed groups and other attacks in eastern Chad, the north-eastern Central African Republic and western Sudan which threaten the security of the civilian population, the conduct of humanitarian operations in those areas and the stability of those countries, and which result in serious violations of human rights and international humanitarian law,

Reaffirming that any attempt at destabilization through violent means or seizing power by force is unacceptable,

Recalling that the Governments of Chad and the Central African Republic bear primary responsibility for ensuring the security of civilians in their territories,

Reiterating its concern that the ongoing violence in Darfur, eastern Chad and the north-eastern Central African Republic might further negatively affect the region,

Recalling the Tripoli Agreement of 8 February 2006 and the other bilateral and multilateral agreements between the Governments of the Sudan, Chad and the Central African Republic, *stressing* that a proper settlement of the Darfur issue and an improvement of relations between Sudan, Chad and the Central African Republic will contribute to long-term peace and stability in the region, and *welcoming* the communiqué of the 70th meeting of the Peace and Security Council of the African Union, concerning the relations between Chad and the Sudan, which was held on 12 and 13 February 2007,

Reiterating its full support for the efforts of the Secretary-General and of the African Union to revive the peace process begun by the Darfur Peace Agreement, consolidate the ceasefire and reinforce the peacekeeping presence in Darfur,

07-51615 (E)

S/RES/1778 (2007)

Reaffirming its resolutions 1325 (2000) on women, peace and security, 1502 (2003) on the protection of humanitarian and United Nations personnel, and 1674 (2006) on the protection of civilians in armed conflict,

Reaffirming its resolution 1612 (2005) on children in armed conflict, *taking note* of the report of the Secretary-General on children and armed conflict in Chad (S/2007/400) and the recommendations therein, and *recalling* the conclusions regarding Chad subsequently adopted by its Working Group on Children and Armed Conflict (S/AC.51/2007/16),

Bearing in mind the Convention relating to the Status of Refugees of 28 July 1951 and its additional protocol of 16 December 1966,

Emphasizing the need to preserve the civilian nature of the refugee camps and internally displaced persons sites and to prevent any recruitment of individuals, including children, which might be carried out in or around the camps by armed groups,

Welcoming the signing on 13 August 2007 in N'Djamena of the Political Agreement for the reinforcement of the democratic process in Chad,

Having examined the report of the Secretary-General (S/2007/488) of 10 August 2007 (hereinafter referred to as "the report of the Secretary-General") and its recommendations for the deployment of an international presence in the regions of eastern Chad and the north-eastern Central African Republic indicated in paragraph 37 thereof (hereinafter referred to as "eastern Chad and the north-eastern Central African Republic"),

Welcoming the readiness of the European Union, expressed at the meeting of the Council of the European Union held on 23 and 24 July 2007, to consider the establishment, for a 12-month duration, of an operation to support the United Nations presence in eastern Chad and the north-eastern Central African Republic, and *taking note* of the letter dated 17 September 2007 from the Secretary-General/High Representative of the Council of the European Union (S/2007/560, annex),

Welcoming the letter from the authorities of Chad dated 11 September 2007 (S/2007/540) and the letter from the authorities of the Central African Republic dated 17 September 2007 (S/2007/551) approving the deployment of an international presence provided by the United Nations and the European Union,

Determining that the situation in the region of the border between the Sudan, Chad and the Central African Republic constitutes a threat to international peace and security,

1. *Approves* the establishment in Chad and the Central African Republic, in accordance with paragraphs 2 to 6 below and in consultation with the authorities of Chad and the Central African Republic, of a multidimensional presence intended to help create the security conditions conducive to a voluntary, secure and sustainable return of refugees and displaced persons, inter alia by contributing to the protection of refugees, displaced persons and civilians in danger, by facilitating the provision of humanitarian assistance in eastern Chad and the north-eastern Central African Republic and by creating favourable conditions for the reconstruction and economic and social development of those areas;

2. *Decides* that the multidimensional presence shall include, for a period of one year, a United Nations Mission in the Central African Republic and Chad (the acronym MINURCAT is to be used in all languages), with the following mandate in eastern Chad and the north-eastern Central African Republic, in liaison with the United Nations country team:

Security and protection of civilians

(a) To select, train, advise and facilitate support to elements of the Police tchadienne pour la protection humanitaire referred to in paragraph 5;

(b) To liaise with the national army, the gendarmerie and police forces, the nomad national guard, the judicial authorities and prison officials in Chad and the Central African Republic to contribute to the creation of a more secure environment;

(c) To liaise with the Chadian Government and the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) in support of their efforts to relocate refugee camps which are in close proximity to the border, and to provide to UNHCR, on availability and cost-reimbursable basis, logistical assistance for that purpose;

(d) To liaise closely with the Sudanese Government, the African Union, the African Union Mission in the Sudan (AMIS), the African Union/United Nations Hybrid operation in Darfur (UNAMID) which will succeed it, the United Nations Peacebuilding Support Office in the Central African Republic (BONUCA), the Multinational Force of the Central African Economic and Monetary Community (FOMUC) and the Community of Sahelo-Saharan States (CEN-SAD) to exchange information on emerging threats to humanitarian activities in the region;

Human rights and the rule of law

(e) To contribute to the monitoring and to the promotion and protection of human rights, with particular attention to sexual and gender-based violence, and to recommend action to the competent authorities, with a view to fighting impunity;

(f) To support, within its capabilities, efforts aimed at strengthening the capacity of the Governments of Chad and the Central African Republic and civil society through training in international human rights standards, and efforts to put an end to recruitment and use of children by armed groups;

(g) To assist the Governments of Chad and, notwithstanding the mandate of BONUCA, the Central African Republic in the promotion of the rule of law, including through support for an independent judiciary and a strengthened legal system, in close coordination with United Nations agencies;

3. *Decides* that MINURCAT shall include a maximum of 300 police and 50 military liaison officers and an appropriate number of civilian personnel;

4. *Requests* the Secretary-General and the Governments of Chad and the Central African Republic to conclude status-of-forces agreements for MINURCAT as soon as possible, taking into account General Assembly resolution 59/47 on the scope of legal protection under the Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel, General Assembly resolution 60/42 on the Optional Protocol to the Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel and General Assembly resolution 61/133 on the Safety and Security of Humanitarian

S/RES/1778 (2007)

Personnel and the Protection of United Nations Personnel, and notes that the model status-of-forces agreement of 9 October 1990 (A/45/594) shall apply provisionally pending the conclusion of such an agreement with one or other of the countries;

5. *Endorses* the police concept referred to in the report of the Secretary-General, including the provisions regarding the establishment of the Police tchadienne pour la protection humanitaire (PTPH), which would be dedicated exclusively to maintaining law and order in refugee camps, sites with concentrations of internally displaced persons and key towns in neighbouring areas and to assisting in securing humanitarian activities in eastern Chad, and, in this regard, *encourages* the Government of Chad to establish the PTPH, *emphasizes* the urgent need to provide logistical and financial support to the PTPH and *requests* the Secretary-General to mobilize member States and institutional donors for this purpose;

6. *Acting* under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

(a) *Authorizes* the European Union to deploy, for a period of one year from the date that its initial operating capability is declared by the European Union in consultation with the Secretary-General, an operation (hereinafter referred to as “the European Union operation”) aimed at supporting the elements referred to in paragraphs 2 to 4, and *decides* that this operation shall be authorized to take all necessary measures, within its capabilities and its area of operation in eastern Chad and the north-eastern Central African Republic, to fulfil the following functions, in accordance with the arrangement to be concluded between the European Union and the United Nations, in liaison with the Governments of Chad and the Central African Republic:

(i) To contribute to protecting civilians in danger, particularly refugees and displaced persons;

(ii) To facilitate the delivery of humanitarian aid and the free movement of humanitarian personnel by helping to improve security in the area of operations;

(iii) To contribute to protecting United Nations personnel, facilities, installations and equipment and to ensuring the security and freedom of movement of its staff and United Nations and associated personnel;

(b) *Authorizes* the European Union operation, at the close of the period referred to in subparagraph a, to take all appropriate measures to achieve an orderly disengagement, by means including fulfilment of the functions indicated in subparagraph a, and within the limits of its residual capacity;

7. *Invites* the European Union, as may be required for the proper execution of the mandate of its operation, to take part in the liaison and support activities referred to in paragraphs 2 (b) to 2 (d);

8. *Invites* the European Union operation to immediately take all appropriate measures to prepare its full operational capability and *requests* the Secretary-General to coordinate closely with the European Union particularly with regard to those arrangements required to ensure appropriate protection for United Nations personnel, facilities, installations and equipment and ensure freedom of movement of United Nations staff;

9. *Requests* the European Union, the Secretary-General and the Governments of Chad and the Central African Republic to cooperate closely throughout the period of deployment of the European Union operation, until its complete disengagement;

10. *Requests* the Secretary-General to report to it, after due consultations with the Governments of Chad and the Central African Republic, six months from the date indicated in paragraph 6, subparagraph a, on the arrangements for following up the intended European Union operation which has been authorized for a one-year period, including a possible United Nations operation, depending on the developments in the situation, and *notes* that, to that end, the United Nations and the European Union shall perform an evaluation of needs before the date in question;

11. *Invites* the Governments of Chad and the Central African Republic and the European Union to conclude status-of-forces agreements as soon as possible for the operation referred to in paragraph 6;

12. *Requests* the European Union to report to the Security Council, in the middle and at the end of the period referred to in paragraph 6, subparagraph a, above, on how its operation will fulfil its mandate;

13. *Calls upon* all the parties to cooperate fully in the deployment and operations of MINURCAT and the European Union operation, including by guaranteeing the security and freedom of movement of their personnel and associated personnel;

14. *Urges* all the Member States, particularly the States bordering Chad and the Central African Republic, to facilitate the delivery to Chad and the Central African Republic freely, without obstacles or delay of all personnel, equipment, provisions, supplies and other goods, including vehicles and spare parts, intended for MINURCAT and the European Union operation;

15. *Encourages* the respective Governments of the Sudan, Chad and the Central African Republic to ensure that their territories are not used to undermine the sovereignty of others and to cooperate actively with a view to implementing the Tripoli Agreement and other agreements aimed at ensuring security along their common borders;

16. *Encourages* the authorities and political stakeholders in Chad and the Central African Republic to pursue their efforts of national dialogue, with respect for the constitutional frameworks;

17. *Reaffirms* the obligation of all parties to implement fully the rules and principles of international humanitarian law, particularly those regarding the protection of humanitarian personnel, and furthermore *requests* all the parties involved to provide humanitarian personnel with immediate, free and unimpeded access to all persons in need of assistance, in accordance with applicable international law;

18. *Takes note* of the measures already undertaken by the authorities of Chad to put an end to the recruitment and use of children by armed groups, *encourages* them to pursue their cooperation with United Nations bodies, particularly UNICEF, and *calls on* all the parties involved to ensure that children are protected;

S/RES/1778 (2007)

19. *Exhorts* the donor community to redouble its efforts to address the humanitarian, reconstruction and development needs of Chad and the Central African Republic;

20. *Requests* the Secretary-General to keep it informed of the liaison arrangements set out in OP2-b to 2-d above, and to report regularly on the security and humanitarian situation, including movements of refugees and internally displaced persons, in eastern Chad, the north-eastern Central African Republic and the region, of progress towards the objective of helping to create the security conditions conducive to a voluntary, secure and sustainable return of refugees and displaced persons and of the implementation of the mandate of MINURCAT, and to submit to it a report on that matter every three months;

21. *Decides* to remain actively seized of the matter.

Příloha č. 8: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 1371

United Nations

S/RES/1371 (2001)

Security Council

Distr.: General

26 September 2001

Resolution 1371 (2001)

**Adopted by the Security Council at its 4381st meeting, on
26 September 2001**

The Security Council,

Recalling its resolutions 1244 (1999) of 10 June 1999 and 1345 (2001) of 21 March 2001 and the statements of its President of 7 March 2001 (S/PRST/2001/7), 16 March 2001 (S/PRST/2001/8) and 13 August 2001 (S/PRST/2001/20),

Welcoming the steps taken by the Government of The former Yugoslav Republic of Macedonia to consolidate a multi-ethnic society within its borders, and expressing its full support for the further development of this process,

Welcoming in this regard the signing of the Framework Agreement at Skopje on 13 August 2001 by the President of The former Yugoslav Republic of Macedonia and the leaders of four political parties,

Welcoming international efforts, including those of the Organization for Security and Cooperation in Europe, the European Union and the North Atlantic Treaty Organization, in cooperation with the Government of The former Yugoslav Republic of Macedonia, and other States, to prevent the escalation of ethnic tensions in the area and to facilitate the full implementation of the Framework Agreement, thus contributing to peace and stability in the region,

Welcoming the letter from the Permanent Representative of The former Yugoslav Republic of Macedonia to the President of the Security Council of 21 September 2001 (S/2001/897),

1. *Reaffirms* its commitment to the sovereignty and territorial integrity of The former Yugoslav Republic of Macedonia and other States of the region;
2. *Calls* for the full implementation of resolution 1345 (2001);
3. *Supports* the full and timely implementation of the Framework Agreement, rejects the use of violence in pursuit of political aims and stresses that only peaceful political solutions can assure a stable and democratic future for The former Yugoslav Republic of Macedonia;
4. *Welcomes* the efforts of the European Union and the Organization for Security and Cooperation in Europe to contribute to the implementation of the

01-55201 (E)

S/RES/1371 (2001)

Framework Agreement, in particular through the presence of international observers;

5. *Endorses* the efforts of Member States and relevant international organizations to support the implementation of the Framework Agreement and strongly supports in that regard the establishment of a multinational security presence in The former Yugoslav Republic of Macedonia at the request of its Government to contribute towards the security of the observers, and invites the Government of The former Yugoslav Republic of Macedonia to keep the Council informed;

6. *Demands* that all concerned ensure the safety of international personnel in The former Yugoslav Republic of Macedonia;

7. *Welcomes* the efforts of the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo and the international security presence (KFOR) to implement fully resolution 1244 (1999), in particular by further strengthening its efforts to prevent unauthorized movement and illegal arms shipments across borders and boundaries, to confiscate illegal weapons within Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia, and to keep the Council informed;

8. *Decides* to remain seized of the matter.

Příloha č. 9: Návrh zákona o mezinárodních mírových misích z roku 2003

AN BILLE UM IMSCARADH MISEAN SÍOCHÁNA
IDIRNÁISIÚNTA 2003
INTERNATIONAL PEACE MISSIONS DEPLOYMENT BILL
2003

BILL

5

entitled

AN ACT TO AUTHORISE, SUBJECT TO THE PRIOR
APPROVAL OF DÁIL ÉIREANN, THE DESPATCH OF
CONTINGENTS OF THE PERMANENT DEFENCE FOR-
CES FOR SERVICE OUTSIDE THE STATE WITH INTER-
10 NATIONAL PEACE MISSIONS ESTABLISHED FOR THE
PERFORMANCE OF PEACE DUTIES, AND FOR THAT
PURPOSE TO AMEND THE DEFENCE (AMENDMENT)
(NO. 2) ACT 1960 AND THE DEFENCE ACT 1954.

15 BE IT ENACTED BY THE OIREACHTAS AS FOLLOWS:

1.—In this Act—

Interpretation.

“Act of 1954” means the Defence Act 1954;

“Act of 1960” means the Defence (Amendment) (No. 2) Act 1960.

2.—Section 1 of the Act of 1960 is amended—

Amendment of
section 1 of Act of
1960.

20 (a) by the insertion after the definition of “the Principal Act”
of the following definition:

“the expression ‘International Peace Mission’ means
an international force or body established for the per-
formance of peace keeping or enforcement duties;”;

25 (b) by the insertion after the definition of “International United
Nations Force” of the following definition:

“the expression ‘United Nations Charter’ means the
Charter of the United Nations done on 26 June 1945,
at San Francisco.”;

30 3.—The Act of 1960 is amended by the substitution of the follow-
ing for section 2:

Amendment of
section 2 of Act of
1960.

“2.—(1) Subject to *subsection (2)* of this section, a contingent
of the Permanent Defence Force may be despatched for service

outside the State as part of a particular International United Nations Force or International Peace Mission—

(a) where Dáil Éireann is satisfied that the International Peace Mission accords with the purposes and principles of the United Nations Charter, and 5

(b) if a resolution has been passed by Dáil Éireann approving of the despatch.

(2) A contingent of the Permanent Defence Force may be despatched for service outside the State with a particular International United Nations Force or International Peace Mission 10 without a resolution approving of such despatch having been passed by Dáil Éireann if, but only if—

(a) that International United Nations Force or International Peace Mission is unarmed, or

(b) the contingent consists of not more than twelve 15 members of the Permanent Defence Force, and the number of members of the Permanent Defence Force serving outside the State with that International United Nations Force or International Peace Mission will not, by reason of such despatch, 20 be increased to a number exceeding twelve, or

(c) the contingent is intended to replace, in whole or in part, or reinforce a contingent of the Permanent Defence Force serving outside the State as part of 25 that International United Nations Force or International Peace Mission and consisting of more than twelve members of the Permanent Defence Force.”.

Amendment of section 3 of Act of 1960.

4.—Section 3 of the Act of 1960 is amended in subsection (2), after the words “for service with an International United Nations Force”, by inserting “or International Peace Mission”. 30

Amendment of Act of 1954.

5.—(1) Section 61 of the Act of 1954 (as amended by section 4 of the Act of 1960) is amended by inserting “or International Peace Mission” after all occurrences of “International United Nations Force”.

(2) Section 70 of the Act of 1954 (as amended by section 4 of the Act of 1960) is amended by inserting “or International Peace Mission” after all occurrences of “International United Nations Force”. 35

(3) Section 296 of the Act of 1954 (as amended by section 4 of the Act of 1960) is amended by inserting “or International Peace Mission” after all occurrences of “International United Nations Force”. 40

Short title.

6.—This Act may be cited as the International Peace Missions Deployment Act 2003.

**AN BILLE UM IMSCARADH MISEAN SÍOCHÁNA
IDIRNÁISIÚNTA 2003
INTERNATIONAL PEACE MISSIONS DEPLOYMENT
BILL 2003**

EXPLANATORY MEMORANDUM

Introduction

In 1999 EU leaders agreed to create the Rapid Reaction Force (RRF), an EU capability designed to undertake humanitarian and crisis management tasks to which Ireland committed troops. However, under current legislation it is stipulated that Irish troops can only be deployed under certain circumstances, commonly referred to as a “triple lock” system. This means that the Defence Forces can only take part in military operations that are specifically endorsed by a United Nations resolution, approved by Dáil Eireann, and agreed within the Government.

It can clearly be seen that this “triple lock” system is excessively restrictive. For example, the Defence Forces could not take part in an EU peacekeeping force sent to Macedonia (FYROM), even though this force replaced NATO forces in the region and had both EU and UN support, though not a formal UN resolution.

The International Peace Missions Deployment Bill will allow for continued participation in an International UN Force and will also allow for participation in other peace missions, such as the mission in Macedonia, that are in keeping with the Purposes and Principles of the UN Charter.

Given the long and proud tradition of the Defence Forces in peacekeeping and peace enforcement activities internationally, reform of the “triple lock” system is especially critical. Without reform, the “triple lock” system will continue to prohibit participation of the Defence Forces in certain peacekeeping activities.

The International Peace Missions Deployment Bill 2003 follows the recent publication of the Fine Gael document “Beyond Neutrality” which stated that security and defence issues, such as the “triple lock” system, needed to be revisited within an EU framework.

Purpose of the Bill

The purpose of the Bill is to amend the Defence Acts so as to allow Ireland to send troops to participate in peace missions, even where those missions have not received the formal sanction of a UN resolution. However, the Bill specifically requires that any deployment be in accord with the Purposes and Principles of the UN Charter.

Provisions of the Bill

The Bill is comprised of six sections.

Section 1 defines terms used in the Bill.

Section 2 inserts two new definitions into the Defence (Amendment) (No. 2) Act of 1960, they are: “International Peace Mission” and “United Nations Charter”.

Section 3 makes a textual amendment to the Defence (Amendment) (No. 2) Act 1960 so as to allow the despatch of Irish troops as part of an International Peace Mission if the Dáil is satisfied that the mission is in keeping with the Purposes and Principles of the UN Charter and a resolution has been passed by the Dáil.

Section 4 makes an amendment to the Defence (Amendment) (No. 2) Act of 1960 so as to ensure that all enlisted members of the Defence Forces will be eligible for service as part of an International Peace Mission.

Section 5 ensures that relevant references to UN forces in the Defence Act 1954 as amended by the Act of 1960 are amended so as to also incorporate reference to an International Peace Mission.

Section 6 is the short title.

*Na Teachtaí Gabriel De Mhistéal agus Donnchadh Mac Fhionnlaoich,
Nollaig, 2003.*